CHOV OVIEC a KÔZ

Vydáva Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku - družstvo pre priaznivcov chovu číslo 1 / 2010

www.zchok.sk

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

Ing. Jozef Novotný, vedúci ÚH, Ústav chovu oviec

Obsah

4 Nové predstavenstvo Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku

6 List od prof.Gajdošíka k 15.výročiu ZCHOK

7 Aktuálne výsledky kontroly úžitkovosti oviec a kôz za rok 2009

10 Verejná diskusia

12 Plodnosť a šľachtenie oviec

15 Pod hradom Kamenica

17 Nutričná svalová dystrofia

20 Jubilejný ročník školenia chovateľov oviec a kôz sa vydaril

22 Ovčie mlieko a zdravie

24 Podiel špičkových baranov na produkcii v roku 2008

26 Hodnotenie produkčného potenciálu aukčných baranov-súhrn záverov

27 Ovčiarom v Trenčianskej Teplej sa darí

30 Pastva oviec

31 Ovečky na Liptove

34 Z prostredia EÚ

35 Správa o činnosti úradu plemenných kníh za rok 2009

36 Zápisnica z Členskej schôdze ZCHOK na Slovensku-družstvo konanej 18.3.2010 v L.Hrádku

Vážení chovatelia – čitatelia časopisu

V minulých ročníkoch časopisu Chov oviec a kôz sa s veľkou odozvou uskutočnila súťaž Vašich fotografií s rôznou tematikou súvisiacou s chovom oviec a kôz.
Súťaž mala u Vás veľmi pozitívny ohlas, mali ste o ňu veľký záujem. O víťazovi rozhodla Redakčná rada a ceny boli odovzdané na chovateľskom dni v rámci Agrokomplexu. Pre ďalšie obdobie Redakčná rada časopisu vyhlasuje novú súťaž, ktorej hlavnou témou bude-

BAHNENIE, ODCHOV JAHNIAT A KOZLIAT /do odstavu/

Vyzývame preto všetkých vás, ktorí dokážete toto obdobie v chove zachytiť a odfotografovať, aby ste sa podelili s týmito obrázkami a zaslali ich do súťaže na zverejnenie. Najkrajšie a najoriginálnejšie samozrejme odmeníme na záver súťaže, ktorá sa ukončí v čísle 2/2010. Víťazovi cenu odovzdáme na Agrokomplexe 2010 v rámci chovateľského dňa.

Pravidlá pre uverejnenie fotografii zostávajú rovnaké

- rozmery foto minim.10x13cm zaslané poštou
- alebo zaslané emailom vo forme .jpg

Svoje zábery zasielajte na adresu:
Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo
Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica
alebo na email: zchok.relovsky@orangemail.sk

Chcete napísať príspevok do nášho časopisu? Chcete vyjadriť svoj názor, pochváliť sa svojimi úspechmi, posťažovať si na nedostatky,... Napíšte nám. Uverejnenie príspevku urýchlite a nám zjednodušíte prácu ak budete postupovať podľa nasledujúcich pravidiel:

Nastavenie Microsoft Word pre písanie článkov.
Písmo:
Typ písma: Courier New (Courier New CE)
Veľkosť písma: 12
Zarovnanie písma: vľavo
Nastavenie stránky
(Soubor – Vzhled stránky)
Nahoře: 2,8 cm
Dole: 2,8 cm
Vlevo: 2,8 cm
Vpravo: 2,8 cm
Ostatné nastavenia zostávajú.
Nastavenie odstavca
(Formát – Odstavec)
Speciální: první řádek
O kolik: 0,45 cm
Ostané nastavenia zostávajú.
Delenie slov sa úplne vypína.
Zásady písania textov vo Worde.
- nezarovnávať text, v texte používať iba jednu medzeru, ktorá patrí aj za interpunkčné znamienka, nepoužívať pevné riadky (zakončené enterom), enter používať v prípadoch, keď chceme oddeliť nadpis od textu (za nadpisom, na konci odstavca).
- titulky a medzititulky písať zásadne malými písmenami. Výnimku tvoria materiály, kde vyslovene majú byť niektoré pasáže verzalom (reklamy a pod.).
- tabuľky dávať na koniec textu. Musia mať svoj názov alebo označenie (napr. Tab.č.1), v druhom prípade má byť na ňu odvolanie v texte.
Rozsah:
- jedna strana v časopise sa rovná trom stranám písaným podľa hore uvedeného nastavenia.
- na základe predpísaného nastavenia rozsah práce maximálne 6 strán, čo predstavuje 2 strany v časopise.
- v prípade tabuliek, grafov a fotografii, treba príslušný počet riadkov odrátať (napr.: 1 fotografia 25 riadkov)
Prílohy:
- fotografie je najlepšie posielať v originály
- fotografie v elektronickej forme (jpg, pdf, min. 250 kB) poslať v osobitnom súbore (nevkladať do Wordu)
- tabuľky v MS Word alebo MS Excel
- grafy najlepšie MS Excel

Chov oviec a kôz - aktuálne informácie a údaje z PK pre chovateľov a priaznivcov chovu • ročník XXX, č. 1/2010 • **Vydáva:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku Banská Bystrica • **Šéfredaktor:** Ing.Slavomír Reľovský • **Redakčná rada:** Ing. Marek Kodada, Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc., Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD., Ing. Jozef Eštočin, Ing. Pavel Srpoň • **Adresa redakcie:** Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica, tel. 0905406283, e-mail zchok.relovsky@orangemail.sk, **Pre-press a tlač:** ***KURIÉR plus REKLAMA***, tel./fax: 053/4414 058 Odborárov 49, 052 01 Spišská Nová Ves • Redakcia nezodpovedá za obsahovú a jazykovú správnosť príspevkov • **ISSN 1336-4715**

Nové Predstavenstvo Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku-družstvo

Ing. Igor Nemčok,

predseda Predstavenstva ZCHOK na Slovensku-družstvo

Vzdelanie: 1972-1976- SPTŠ Brezno,odbor pestovateľ-chovateľ, 1976-1981- Vysoká škola poľnohospodárska v Nitre,Agronomická fakulta-odbor zootechnický

Pracovné skúsenosti: 1981-1983 - Jednotné roľnícke družstvo Medzibrod,strediskový zootechnik, 1983-1985 - ďalšia vojenská činnosť,Vojenský útvar Brezno, 1986-1999 - Roľnícke družstvo Hron Slovenská Ľupča,hlavný zootechnik,podpredseda družstva, 1999 - Roľnícke družstvo Hron Slovenská Ľupča, predseda družstva.

Od svojho detstva spolu s rodičmi som často navštevoval prevádzky Roľníckeho družstva v Medzibrode, odkiaľ pochádzam. Už vtedy som sa zaujímal o chov zvierat a živočíšnu výrobu. Táto moja záľuba sa stala neskôr mojím povolaním, ktorému som verný až dodnes. Zaujímal som sa zvlášť o chov hovädzieho dobytka a oviec, ktoré chovám od 80 – tych rokov. Posledných 5 rokov som sa zameral na chov čistokrvných oviec plemena východofrízske, ktoré chovám v počte 20 ks a mám schválený šľachtiteľský chov, a plemena lacaune, v ktorom som začal nákupom plemenných jahničiek a dnes mám schválený rozmnožovací chov. Od ukončenia vysokej školy som prešiel funkciami od strediskového zootechnika, hlavného zootechnika, podpredsedu až predsedu družstva. Tu som mal možnosť zdokonaliť si svoje riadiace a organizačné schopnosti. Vediem Roľnícke družstvo HRON Slovenská Ľupča, ktoré patrí v rámci svojho obvodu k popredným poľnohospodárskym podnikom v dosahovaní ako parametrov úžitkovosti tak aj ekonomických výsledkov.

telefón:0905459401, email: rdhron@rdhron.sk

Ing. Peter Bernát

Dátum narodenia: 22. 4. 1972
E-mail: bernat.peter@inetbox.sk
Vzdelanie: 1986 - 1990 Gymnázium Vrútky, 1991 -1996 Vysoká škola poľnohospodárska Nitra - odbor zootechnik
Zamestnanie: 7/1996 - 9/1996 Štátny majetok Martin - zootechnik, 12/1996 - doteraz PD Belá-Dulice – zootechnik
Člen Slovenského zväzu chovateľov Bratislava, člen komisie oviec a kôz pri SZCH Bratislava, kontrolný dôverník, drobnochovateľ plemenných východofrízskych a lacaunskych oviec.
email: bernat.peter@inetbox.sk

Ing.Jozef Eštočin

Predseda RD Majdan Litmanová, kde pôsobí už tridsať rokov, pričom vo funkcii predsedu družstva už dvadsať rokov. Družstvo sa zaoberá výlučne chovom oviec. Chová 2000 kusov oviec plemena zošľachtená valaška. V minulom období pôsobil ako predseda predstavenstva ZCHOK na Slovensku-družstvo.
email: rdmajdan@mail.t-com.sk

Anna Kováčiková

Samostatný zootechnik pre chov oviec
(2 500 ks)
1980 -1984: pôvodné Poľnohospodárske družstvo Liptovská Osada
1984-1994: Agrokombinát Liptov, Liptovská Osada
1995-2004: Poľnohospodárske družstvo Liptovské Revúce
2005-2006 **poverená zastupovaním predsedu družstva Liptovské Revúce** + rastlinná výroba (1286 ha TTP + 15,92 ha OP) + mechanizácia + čerpanie finančných prostriedkov z fondov EU
2006 - **predseda predstavenstva a predseda PD Liptovské Revúce**
Vzdelanie: 1976-1980: Stredná poľnohospodárska technická škola Liptovský Mikuláš Odbor zootechnika, ukončenie štúdia s maturitnou skúškou
email: pdliptrevuce@gmail.com

Eduard Janíček,

podpredseda Predstavenstva ZCHOK na Slovensku-družstvo
Vek 50 rokov.
OVISFARMA s.r.o, Považská Bystrica
Absolvent SPŠH, Ivanka pri Dunaji

Môj profesijny život nevedomky ovplyvnil Jozef Loduha, podpredseda JRD Púchov , keď mi po základnej vojenskej službe povedal:"Na hydinársku farmu už nepôjdeš, potrebujeme ťa pri ovciach" . Popri hlavnom zootechnikovi Ing. Jánom Miškovičovi som sa zaúčal do tajov chovu oviec hneď pri 1 000 ks stáde.

Po troch rokoch pôsobenia na družstve v Púchove si ma vyhliadol Ing. Štefan Liška, vtedajší riaditeľ Vedecko-výrobného združenia pre chov oviec na Slovensku a nasmeroval ma do JRD, neskôr Agrokombinátu Liptovská Osada, na Vedecko-výrobné združenie pre chov oviec, kde som bol zodpovedný za rozvoj chovu oviec v Stredoslovenskom kraji. Na tomto pôsobisku ma najviac ovplyvnil JUDr. Paučula a to najmä novátorským spôsobom v podnikaní v chove oviec .

Moju prácu ovplyvňovalo veľa významných osobností z poľa vedy, výskumu a školstva. Nedá mi nespomenúť ovčiarskych nadšencov a odborníkov : Prof. Vrzguľa, Prof. Bíreš, MVDr. Andráško, MVDr Balaščák, Prof. Gajdošík, Doc.Ghyarmathy, Prof. Laurenčík, Ing. Malík, Ing. Masár, Ing. Mikuš , Vendo Longauer, pán Kráľ, Doc. Margetin, Ing. Prekopová, Ing. Krčal, Ing. Herian, Ing. Števonka, Ing. Michalík , Ondrej Baran, pán Zubčák , Zubrický a mnoho ďalších, ktorým som veľmi vďačný za to, čo som dosiahol v profesijnom živote.

Nie vždy sa darilo, ako by som si prial, ale nakoniec som zakotvil v Považskej Bystrici, kde sa mi podarilo zohnať priestory pre chov oviec . Z počiatočných 180 ks oviec, v dnešnej dobe chováme cca 540 ks oviec plemena cigája, ktoré sú v rozmnožovacom chove. Obhospodarujeme 254 ha pôdy. OVISFARMA, ako rodinná farma, dosiahla úspechy v súťažiach a v prezentácii ovčích syrov na podujatiach v Turčianskych Kľačanoch, Pribyline a vo Východnej. Veľmi výrazným pomocníkom v tomto mojom „koníčku" je manželka Danka, ktorá každú novátorskú myšlienku podporuje. Nebolo to inak ani pri zostavovaní scenára Ovenálií vo Východnej, alebo uskutočnenia propagačnej akcie Zo salaša do mesta.

V predchádzajúcom volebnom období som bol členom predstavenstva ZCHOK a mojim hlavným cieľom bolo zviditeľniť ovčiarstvo v očiach verejnosti. Bol som pri zrode samostatných ovčiarskych slávností – Ovenálie – slávností, ktoré sa veľmi vydarili a na ktoré som hrdý.

Mojim osobným cieľom v tomto volebnom období bude najmä propagácia výrobkov z chovu oviec, hlavne propagácia ovčieho mäsa a jeho zvýšenie spotreby na obyvateľa.

Jedno je isté, ak by každý obyvateľ Slovenska zjedol 0,20 dkg jahňacieho mäsa, nemuseli by sme mať problémy s vývozom a celú produkciu by sme zjedli doma.

Záverom by som sa chcel poďakovať všetkým zúčastneným členom ZCHOK za dôveru pri hlasovaní a chcem Vás uistiť, že budem naďalej obhajovať záujmy ovčiarov.

telefón:0905320439
email: oviscap@px.psg.sk

MVDr. Patrik Keľo

Narodil sa 10.1.1973 v Rimavskej Sobote. V roku 1997 úspešne ukončil štúdium na Univerzite veterinárskeho lekárstva v Košiciach. Po absolvovaní základnej vojenskej služby krátky čas pracoval na Regionálnej veterinárnej a potravinovej správe v Rimavskej Sobote. Následne začal pracovať v rodinnej poľnohospodárskej firme Keľo a synovia , kde pracuje doteraz . V rámci svojej veterinárnej profesie sa zameriava na tvorbu preventivneho chovateľsko- veterinárneho programu v chove oviec. Firma Keľo a synovia s.r.o. bola založená v roku 1999 . Sídlom spoločnosti je 10 km severne od Rimavskej Soboty vzdialené Veľké Teriakovce. Celkovo obhospodaruje 1648 ha poľnohospodárskej pôdy, z toho je 600 ha TTP. V živočíšnej výrobe sa venuje chovu oviec , chovu dojčiacich kráv a chovu ošípaných. Chov oviec je tvorený šľachtiteľským chovom plemena Ile de France v počte 200ks, šľachtiteľským chovom plemena Berrichone du Cher v počte 170ks a rozmnožovacím chovom plemena Lacaune v počte 120ks. Plemenne zvieratá z tohto chovu získali niekoľko ocenení , medzi iným aj 2x zlatý kosák na výstave hospodárskych zvierat v Nitre. Členom ZCHOKu je od roku 2002
email: kelo.patrik@zoznam.sk

Ing. Ľubomír Kulla

Narodený: 22. 8. 1963
Po skončení VŠ v roku 1985 som nastúpil do poľnohospodárskej prvovýroby ako zootechnik.
V roku 2005 som sa stal predsedom RD Velká Rača Oščadnica.
RD sa zaoberá chovom oviec plemena zošlachtená valaška v počte 1200 bahníc, z ktorých 250 kusov je zaradených v šlachtitelskom chove. Od založenia ZCHOK je naše družstvo jeho členom a v predchádzajucom volebnom období som bol zvolený do predstavenstva ZCHOK kde som sa zúčastňoval zasadnutí, aktívne sa zapájal do činnosti zväzu a práce v legislativnej rade predstavenstva.
email: rdoscadnica@gmail.com

Ing. Ľubomír Porubiak

Vzdelanie:
1991 – 1996: Vysoká škola poľnohopodárska v Nitre, Agronomická fakulta, zootechnický odbor
1987 – 1991: Stredná poľnohospodárska odborná škola v Rimavskej Sobote
Pracovné skúsenosti:
2004 – 2010 - Roľnícke družstvo Klenovec
Pozícia: zootechnik pre chov oviec
1999 – 2004 - Roľnícke družstvo Klenovec
Pozícia:
vedúci strediska v Hnúšti
1996 – 1999 - Roľnícke družstvo Klenovec
Pozícia:
zootechnik pre chov oviec
email: rdklenovec@pmxmail.sk

Jaroslav Roziak

Dátum narodenia: 1.3. 1960 vo Zvolene
Vzdelanie:
1966 – 1975 – Základná škola v Dobrej Nive
1975 – 1979 - Stredné odborné učilište – Automechanik
Profesie:
1979 – 1983 – Doprastav – Skladník
1983 – 1995 – Železnice – Požiarny technik
Od 1995 – Súkromne hospodáriaci roľník – špecializácia chov oviec
Ocenenia:
2006, 2007, 2008 – Cena za najlepšiu mliekovú dojivosť
2007 – Top chov na Slovensku
email: jroziak@gmail.com

Ing. Július Šándor
Chovateľ z Pleša,
okres Lučenec

Jeho chov oviec je tvorený šľachtiteľským chovom plemena Ile de France /200 ks/ a Suffolk /100 ks/. Zvieratá z jeho chovu získali niekoľko ocenení, medzi iným aj Zlatý kosák AX v Nitre za rok 2009.
Je pravidelným organizátorom úspešných nákupných trhov baranov mäsových plemien priamo na jeho farme v Pleši.
Členom ZCHOK -u je od roku 1995.

email:ssgroupe@slovanet.sk

Doc. RNDr. Milan Margetín, PhD.

Narodil som sa 27.2.1954, v r. 1978 som ukončil Prírodovedeckú fakultu UK v Bratislave (špecializácia genetika), v r. 1982 som získal titul kandidát poľnohospodársko – lesnických vied (CSc.) v oblasti špeciálna zootechnika a v r. 2006 vedecko-pedagogický titul „docent" pre vedný odbor „Špeciálna zootechnika". V oblasti výskumu malých prežúvavcov pracujem viac ako 30 rokov, so špecializáciou na oblasť šľachtenia, genetiku, reprodukciu a systémy chovu. Na SPU Nitra – FAPZ – Katedra špeciálnej zootechniky gestorujem disciplínu „Chov oviec" a „Chov kôz" a na Centre výskumu živočíšnej výroby Nitra som garantom za oblasť malých prežúvavcov. Za uvedené obdobie som bol zodpovedným riešiteľom a koordinátorom viacerých výskumných úloh a domácich i medzinárodných projektov. Podieľal som sa na príprave významných koncepčných materiálov pre MPSR Bratislava a iné inštitúcie. Na Výskumnom ústave ovčiarskom a jeho nástupníckych organizáciách som zastával viaceré vedúce funkcie a dlhé roky bol zodpovedný aj za prevádzku Účelového hospodárstva (ÚH), kde chováme v súčasnosti ovce plemena ZV, C a LC (v minulosti aj plemeno SF). Plemenný materiál z ÚH získal v minulosti desiatky ocenení na poľnohospodárskej výstave Agrokomplex, na nákupných trhoch baranov i v rámci celoslovenských súťaží. V 90-tych rokoch som bol iniciátorom dovozu oviec plemena LC na Slovensko. Navrhol som program zošľachťovania ZV, C a M oviec s použitím špecializovaných plemien LC a VF, ktorý sa úspešne realizuje v mnohých chovoch na celom Slovensku. V Predstavenstve Zväzu chovateľov oviec a kôz pracujem od jeho založenia. Som členom Výberovej komisie pre chov oviec a kôz, členom Šľachtiteľskej rady a iných vedeckých a odborných komisií a časopisov.
email: margetin@scpv.sk

Ing. Zuzana Teplická

-od roku 1986 je zamestnaná v PD Mestečko.
Od roku 1995 zastáva funkciu vedúcej živočíšnej výroby.
email: zv@pdmestecko.sk

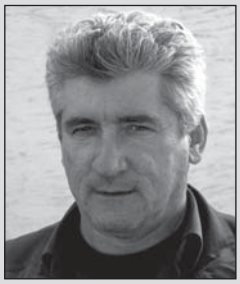

Ing. Ľudovít Urbanovský

Pracovné skúsenosti:
V poľnohospodárskej prvovýrobe v podmienkach stredného a horného Liptova pôsobím od roku 1983 na rôznych pracovných pozíciách

2004: PPS Bobrovec s.r.o. – konateľ spoločnosti
2001 – 2004: AGRO – RACIO s.r.o. – riaditeľ závodu poľnohospodárskej výroby Liptovská Sielnica-Bešeňová
1995 – 2001: PD Východná – predseda družstva
1988 – 1995: PD Važec – vedúci poľnohospodárskej výroby
1983 – 1988: Štátny majetok š.p. Liptovský Mikuláš – hlavný mechanizátor závodu poľnohospodárskej výroby Pavlova Ves

Vzdelanie, odborná príprava...

1979-1983:	Vysoká škola poľnohospodárska v Nitre, mechanizačná fakulta ukončené štátnou skúškou
1976 – 1979:	Stredná poľnohospodárska škola technická, Nové Mesto nad Váhom ukončená maturitnou skúškou
2000 – 2002:	Agroinštitút Nitra Plán rozvoja vidieka, stratégia podnikania v poľnohospodárstve
2003	Agroinštitút Nitra Diverzifikácia činnosti vo vidieckom priestore, SAPARD
2005	Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra Environmentálne štandardy EÚ na ochranu životného prostredia Legislatíva a reformy SPP NNATURA 2000
2006	Slovenská poľnohospodárska univerzita, Nitra Zásady správnej výrobnej praxe a environmentu v poľnohospodárstve
2009	Projekt Bačova cesta 2009
2009	OVENÁLIE 2009

e-mail: pps.urbanovsky@gmail.com

Tento rok si budeme pripomínať 15 rokov aktívnej činnosti ZCHOK. Pri tejto príležitosti Vám prinášame list od profesora Gajdošíka, jedného z prvých gratulantov. Nech je tento list predzvesťou ďalších pripomienok tohto jubilea zväzu.

Keďže som bol jedným z prísnych účastníkov na zakladajúcej schôdzi „ZCHOK“, mám k tejto stavovskej organizácií pernamentne hlboký a veľmi blízky vzťah. Táto previazanosť a spätosť bola dlhodobo živená a umocňovaná aj tým, že som bol na rozvoji odvetvia chovu oviec profesne zainteresovaný predovšetkým odbornou prípravou poľnohospodárskych inžinierov, schopných odborne zvládať náročné úlohy, zvlášť zamerané na ďalšie zvyšovanie úžitkovosti a tým aj ekonomickej efektívnosti chovu oviec. Za to dlhé obdobie môjho pôsobenia, aj v bezprostrednom kontakte s chovateľmi, vyrástla a odborne sa vypracovala na vynikajúcu úroveň celá generácia ovčiarov, schopná ďalej posúvať ovčiarsku štafetu, ako „roľu dedičnú“.

Mám za to, že 15 ročné výročie založenia a úspešnej činnosti ZCHOK, ktoré si s chovateľmi oviec pripomíname, je veľmi vhodnou príležitosťou na zamyslenie, ako aj možnosťou pozrieť sa na to, ako ovčiarske chovateľské spoločenstvo za pomoci ZCHOK zvláda úspešne riešiť náročné a zložité úlohy v snahe dosahovať v konkrétnej praktickej činnosti chovateľský pokrok.

Valné zhromaždenie na zakladajúcej schôdzi nastolilo jednu z pilotných naliehavých požiadaviek a úloh Zväzu: reštrukturalizovať a transformovať chov oviec radikálnou zmenou produkčného zamerania a postupným prechodom na intenzívnejšie formy chovu v úzkom kontakte so širokou chovateľskou základňou. Dlhodobá jednostranná preferencia vlnovej úžitkovosti podporovaná v tom čase ekonomickými nástrojmi, sa po liberalizácii cien ovčích produktov stala neúnosná. Preto radikálna zmena v produkčnom zameraní oviec sa musela prejaviť v dôraznej orientácii na hodnotovú (ekonomickú) dôležitosť ovčích produktov, ako je produkcia mlieka, mäsa a ich spoločný fenomén plodnosť – početnosť vrhu.

Dnes môžeme jednoznačne povedať, že Zväz rýchlo a aktívne zareagoval a preukázal chovateľom významnú metodickú a odbornú pomoc pri realizácii praktickej plemenitby oviec, vypracovaním prijatých, nevyhnutne potrebných smerníc, technických noriem a programov šľachtenia, ako sú napr: Plemenné, chovné a úžitkové ovce, KV a KD, Hodnotenie oviec, Plemenné štandardy a chovné ciele oviec chovaných na Slovensku, Plemenné knihy a ďalšie.

Zákon o šľachtení a plemenitbe hosp. zvierat posúva do popredia postavenie a význam „chovateľa“, ktorý prostredníctvom ZCHOK a ŠPU sú zodpovednými garantami a nositeľmi programu šľachtenia a plemenitby oviec. Toto dôležité postavenie si musia chovatelia uvedomovať a tomu prispôsobovať svoje chovateľské aktivity a ciele. Keďže plemenárska dokumentácia tvorí len návod a ohraničuje len základné mantinely, jej obsah a konkrétnu podobu môže dať len šľachtiteľ – chovateľ svojom snažením, profesionalitou, odbornosťou a chovateľskou zainteresovanosťou s cieľom trvale dosahovať dobré chovateľské výsledky.

profesor Gajdošík

Môžeme jednoznačne povedať, že na usmerňovanie a podporu takýchto aktivít chovateľov vyvíja Zväz veľkú odbornú, organizátorskú a osvetovú činnosť. Veľmi pozitívne v odbornej činnosti Zväzu môžeme hodnotiť systematický prístup v oblasti plemenitby, hodnotenia plemenných zvierat, v selekcii a šľachtení. Významný krok sa dosiahol zavedením do plemenárskej práci genetické hodnotenie odhadu PH u plemenných zvierat pre určenie ČŤ za plodnosť – veľkosť vrhu, mliekovú úžitkovosť a postupne aj IR. Chovatelia si však musia uvedomiť, že len vtedy keď sa toto hodnotenie využije v konkrétnej plemenárskej práci, zvýši sa efektívnosť výberu plemenných zvierat s vyšším dedičným založením pre vyššiu úžitkovosť a tým sa dosiahne aj očakávaná selekčná odozva.

Vzhľadom k tomu, že transformačný proces je dlhodobý, veľmi zložitý a náročný, jeho výsledky sa pozitívne prejavujú v súčasnom a hlavne následnom období. Preto v tomto nastolenom náročnom trende treba ďalej systematicky pokračovať tak, aby začatý proces bol trvalý kontinuitný a nezvratný. Aby to tak bolo, musia chovatelia vo svojej práci využívať a uplatňovať všetky dostupné informačné zdroje a nie ich je málo, ktoré Zväz poskytuje širokou a rozsiahlou odbornou a osvetovou činnosťou a rôznymi vzdelávacími aktivitami.

V tejto súvislosti s uznaním môžeme povedať, že veľmi rozsiahla a chovateľom prospešná je práca, kde Zväz vystupuje ako garant pri rôznych školeniach, vzdelávacích aktivitách a odborných seminárov k rôznym, ale vždy aktuálnym témam dotýkajúcich sa profesnej práci chovateľov a ovčiarskych pracovníkov. Je samozrejme, že sa to musí odraziť vo vyššej kvalite týchto pracovníkov.

Nie menšiu pozornosť si zaslužujú široké aktivity Zväzu zameranú na: - pracovné stretnutia a spoluprácu s MPSR a PSSR a zástupcami Centra výskumu živočíšnej výroby, s konkrétnymi výstupmi zameranými na rozvoj chovu oviec.

- tiež zahraničné poznávacie zájazdy chovateľov s odborným doprovodom

- pracovné stretnutia chovateľov s partnerskými organizáciami a chovateľmi oviec a kôz v zahraničí.

- úzka spolupráca s českým SCHOK

- typická ovčiarska osveta umocnená veľmi náročnou prácou je spojená s organizovaním podujatí, ako sú : Agrokomplex, Ovenálie, Demeter, Ovčiarska nedeľa, Bačovské dni, Vianočný gazdovský dvor. Tiež rôzne relácie v rozhlase a televízii, ktoré významnou mierou prispievajú k propagácii a významu chovu oviec v podmienkach Slovenska a jeho rozvoja, z pohľadu produkčných a hlavne mimoprodukčných funkcií, ako sú: rozvoj vidieka udržaním pracovných príležitostí, tvorba a udržanie rázu krajiny, formovanie ekosystému rozvoja vidieckej agroturistiky a propagácie ovčích výrobkov a špecialít.

S veľkým uznaním musím oceniť súčasnú úroveň časopisu „Chov oviec a kôz“, ktorý vydáva Zväz pod novým šéfredaktorom a redakčnou radou. Časopis je vynikajúcim informátorom pre chovateľov oviec vo všetkých oblastiach činnosti Zväzu vrátane chovateľov v rôznych regiónoch Slovenska.

Želám predstaviteľom Zväzu a všetkým chovateľom oviec do ďalších rokov činnosti veľa tvorčieho nepokoja- elánu s cieľom vydržať v následnom trende a odvážne posúvať latku náročnosti vždy vyššie a vyšší, aby sa ďalej zvyšovala úžitkovosť oviec a tým aj ekonomická efektívnosť celého odvetvia k spokojnosti nás všetkých, hlavne chovateľov oviec. ❑

Aktuálne výsledky kontroly úžitkovosti oviec a kôz za rok 2009

Ing. Štefan Ryba
Ing. Martina Rafajová
Plemenárske služby SR, š.p. Bratislava

Aj v tomto období, rovnako ako v predchádzajúcich rokoch hodnotíme výsledky kontroly úžitkovosti oviec a kôz na Slovensku za kontrolný rok 2009.

Podľa údajov Štatistického úradu Slovenskej republiky stúpol počet oviec v porovnaní s koncom roka 2008 o 17 086 oviec, z toho počet bahníc stúpol o 6 472 kusov. Je pozitívne, že stavy oviec na Slovensku sa udržali a dokonca v priebehu roku stúpali.

V kontrolnom roku 2009 bolo do kontroly úžitkovosti bez ohľadu na stupeň chovu zapojených 52 275 ks bahníc, čo pri počte 254 245 bahníc chovaných na Slovensku predstavuje 20,56% -tnú zapojenosť oviec v kontrole úžitkovosti. Napriek tomu, že stavy oviec a bahníc na Slovensku v priebehu roku 2009 stúpali, zapojenosť bahníc v kontrole úžitkovosti klesla. V porovnaní s rokom 2008 klesol počet bahníc v KÚ o 6 048 ks (pokles o 10,4%).

K 31.12.2009 bolo v kontrole úžitkovosti celkovo 180 chovov, z tohto počtu bolo 86 šľachtiteľských chovov (ŠCH), 36 rozmnožovacích chovov (RCH) a 55 úžitkových chovov (ÚCH). Aj my sme zaznamenali pokles zapojených chovoch v kontrole úžitkovosti. Do kontroly úžitkovosti I. stupňa bolo zapojených 36 025 oviec - v šľachtiteľských chovoch bolo zapojených 29 055 ks bahníc, v rozmnožovacích chovoch 6 970 ks bahníc a v kontrole úžitkovosti II. stupňa, v úžitkových chovov bolo do kontroly úžitkovosti zapojených 16 250 ks bahníc. Do kontroly mliekovej úžitkovosti bolo v kontrolnom roku 2009 zapojených v 115 chovov 23 725 ks bahníc.

Graf č.1

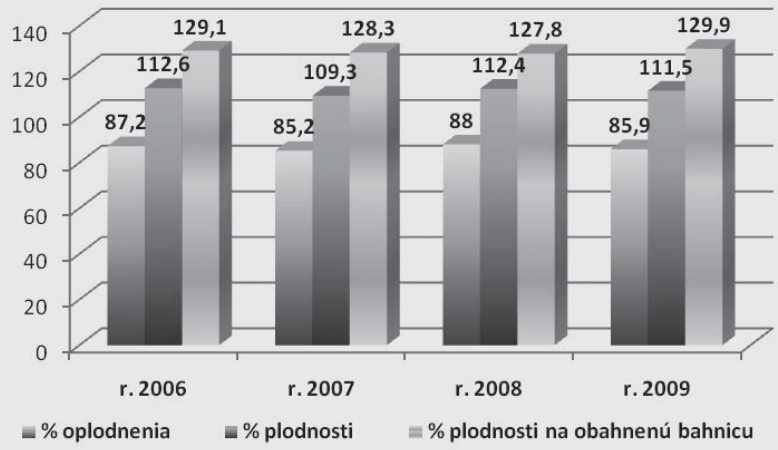

Výsledky reprodukčných ukazovateľov

V kontrolnom roku 2009 sme zaznamenali u základných reprodukčných ukazovateľov výsledky na úrovni - % plodnosti 111,5; % oplodnenia 85,9 a % plodnosti na obahnenú bahnicu 129,9. Porovnanie základných ukazovateľov reprodukcie s predchádzajúcimi rokmi uvádzame v grafe č. 1.

V kontrolnom roku 2009 bolo u nášho najpočetnejšieho kombinovaného plemena zošľachtená valaška pripustených 16 931 oviec v šľachtiteľských chovoch a 1 474 bahníc v rozmnožovacích chovoch. Z tohto počtu bahníc sa v kontrolnom roku 2009 obahnilo 13 726 bahníc v ŠCH a 1 107 bahníc v RCH. U plemena cigája bolo pripustených 10 090 oviec v ŠCH a 3 375 oviec v RCH, z tohto počtu sa obahnilo sa 8 023 bahníc v ŠCH a 2 910 bahníc v RCH. U plemena merino bolo pripustených 554 oviec a obahnilo sa 397 bahníc v šľachtiteľských chovoch.

Z mäsových plemien bolo najviac oviec pri-

Tabuľka č. 1

ŠCH - plemeno	% oplodnenia	% plodnosti	% plodnosti na obahnenú bahnicu
zošľachtená valaška	90,7	117,9	130,0
cigája	88,6	115,5	130,3
merino	80,9	118,9	147,1
pôvodná valaška	100	147,8	147,8
suffolk	75,2	123,5	164,3
oxford down	81,4	103,2	126,9
charollais	90,0	134,5	149,4
lacaune	93,3	128,4	137,6
východofrízska ovca	78,6	138,1	175,8
berrichonne du Chér	96,3	174,4	181,2
ile de France	94,6	167,6	177,1
romanovská	77,1	202,1	262,2
nemecká čiernohlavá ovca	44,4	83,3	187,5

Graf č. 2

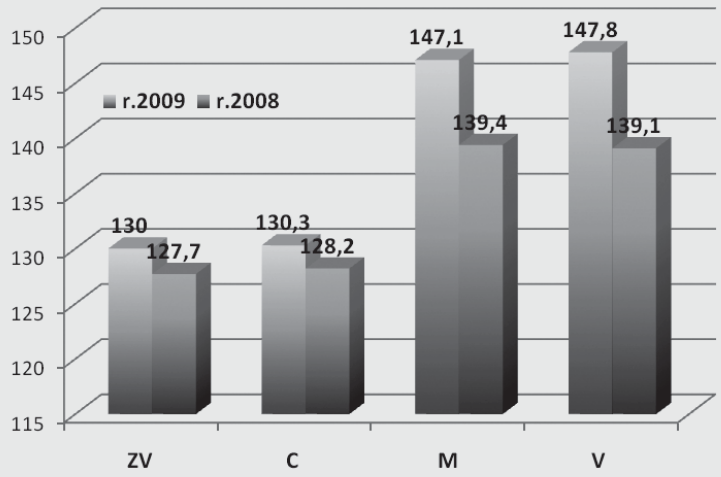

Graf č. 3

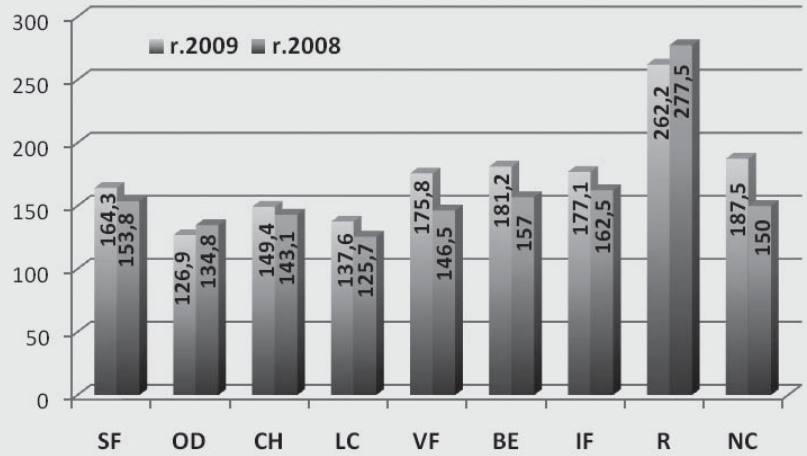

Graf č. 4

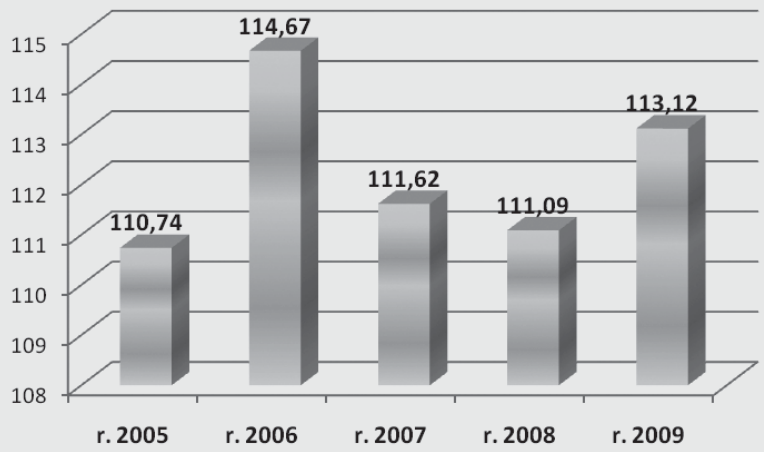

pustených u plemena ile de France 409 a obahnilo sa 350 bahníc v ŠCH a v RCH bolo najviac oviec pripustených u plemena suffolk 142, z toho sa obahnilo 100 bahníc.

U mliekových plemien sa u plemena lacaune pripustilo 734 oviec, z toho sa obahnilo 612 bahníc, u plemena východofrízska ovca sa pripustilo 52 oviec a obahnilo sa 33 bahníc v ŠCH a v RCH bolo pripustených74 oviec, z tohto počtu sa obahnilo 61 bahníc.

Dosiahnuté výsledky reprodukčných ukazovateľov % oplodnenia, % plodnosti a % plodnosti na obahnenú bahnicu za jednotlivé plemená za šľachtiteľské chovy v kontrolnom roku 2009 uvádzame v tabuľke č.1.

V porovnaní plemien s kombinovanou úžitkovosťou v šľachtiteľských chovoch najvyššie percento plodnosti na obahnenú bahnicu bolo dosiahnuté u nízko početného plemena nemecká čiernohlavá ovca (187,5 %). Z viacpočetných plemien kombinovaného úžitkového typu najvyššie % plodnosti na obahnenú bahnicu dosiahlo plemeno merino – 147,1%.

Pri porovnávaní mäsových plemien v šľachtiteľských chovoch sme zaznamenali najvyššie percento plodnosti na obahnenú bahnicu u plemena berrichonne du Chér – 181,2 % v ŠCH a u plemena suffolk v RCH – 142,0 %.

U jediného plodného plemena chovného na Slovensku romanovskej ovce bol ukazovateľ percento plodnosti na obahnenú bahnicu v šľachtiteľských chovoch na úrovni 262,2 %.

Porovnanie % plodnosti na obahnenú bahnicu v ŠCH za kontrolný rok 2009 s kontrolným rokom 2008 uvádzame v grafe č.2 (kombinované plemená) a v grafe č.3 (mäsové, mliekové a plodné plemená)

Výsledky mliekovej úžitkovosti

Kontrola mliekovej úžitkovosti v kontrolnom roku 2009 bola na úrovni 113,12 litra za všetky plemená. Porovnanie dosiahnutej priemernej mliekovej úžitkovosti v kontrolnom roku 2009 s predchádzajúcimi rokmi uvádzame v grafe č.4.

V *šľachtiteľských chovoch* sa vykonáva kontrola mliekovej úžitkovosti u 5 plemien. Najlepšie výsledky sa tradične zaznamenávajú u mliekových plemien. Aj v tomto roku množstvo mlieka u plemena východofrízska stúpla z 196,15 litrov v roku 2008 na 230,16 litrov v roku 2009.Pokles sme zaznamenali len u plemena lacaune, kde medziročný pokles predstavuje 1,12 litra. U kombinovaných plemien sme v tomto roku zaznamenali nárast v množstve mlieka u všetkých plemien.

Plemeno zošľachtená valaška – počet všetkých laktácií 8 311, počet normovaných laktácií 7 740, množstvo mlieka 107,24 litrov, obsah tuku 8,10 kg a obsah bielkovín predstavovalo 6,27 kg.

Plemeno cigája – počet všetkých laktácií 4 899, počet normovaných laktácií 3 828, množstvo mlieka 103,21 litrov, obsah tuku 7,42 kg a obsah bielkovín predstavovalo 5,93 kg.

Plemeno lacaune – počet všetkých laktácií 440, počet normovaných laktácií 426, množstvo mlieka 208,69 litrov, obsah tuku 13,75 kg a obsah bielkovín predstavovalo 11,44 kg.

Dosiahnutú priemernú mliekovú úžitkovosť v kontrolnom roku 2009 za šľachtiteľské chovy v porovnaní s rokom 2008 predstavuje graf č.5.

Na porovnanie v grafe č.6 uvádzame výsledky kontroly mliekovej úžitkovosti čistokrvných plemien v rozmnožovacích chovoch. V tomto

Graf č. 5

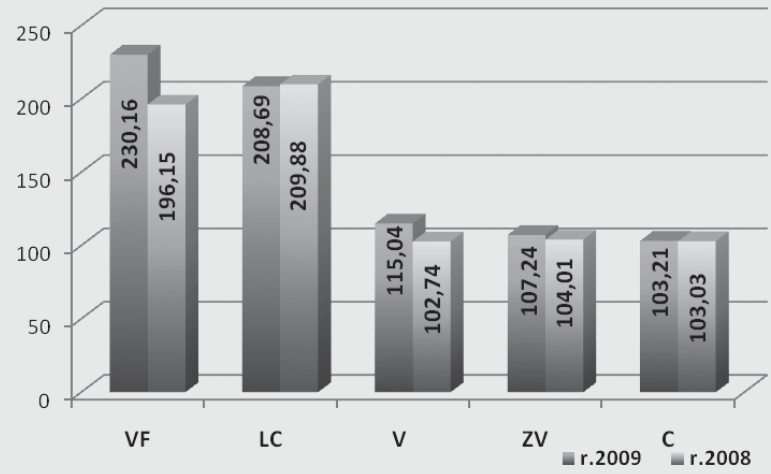

Graf č. 6

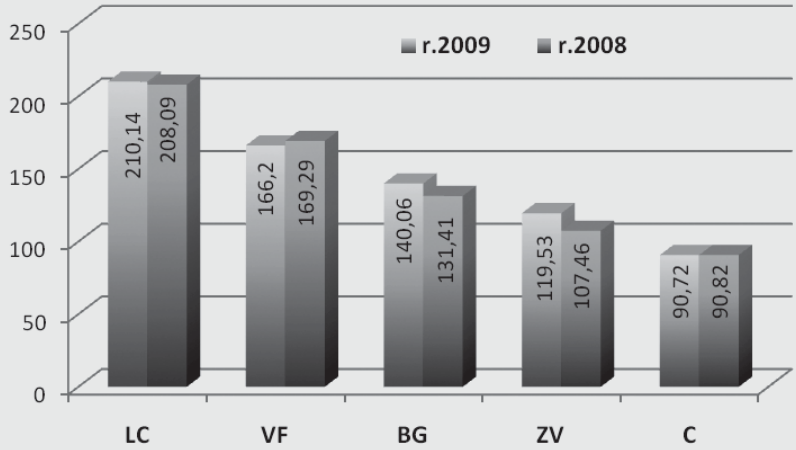

Graf č. 7

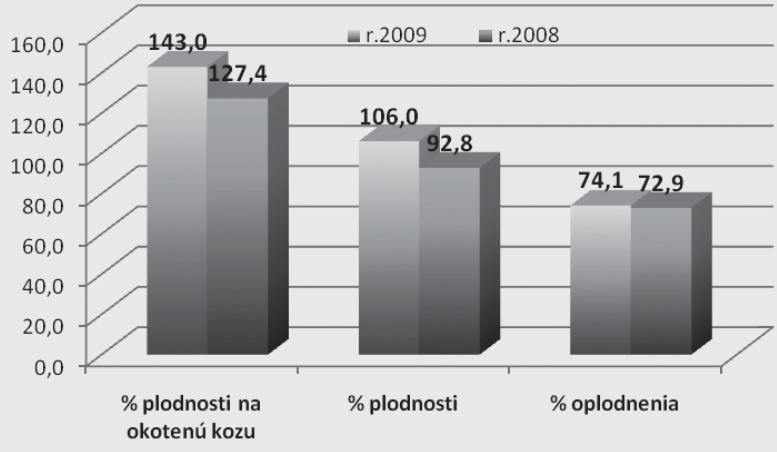

stupni kontroly sa kontrola mliekovej úžitkovosti vykonáva u plemien zošľachtená valaška, cigája, lacaune, východofrízska ovca a bergshaf.

Stalo sa už milou tradíciou, že Vám každoročne prinášame vyhodnotenie najlepších chovateľov za kontrolu mliekovej úžitkovosti oviec.

Prvé tri miesta s najvyššou mliekovou úžitkovosťou v roku 2009 za plemeno zošľachtená valaška dosiahli: Najvyššiu mliekovú úžitkovosť dosiahol tak ako v roku 2009 šľachtiteľský chov TOMAK s.r.o. Podolinec s dosiahnutou úžitkovosťou mlieka 157,13 litrov (medziročný nárast 16,73 litrov) pri počte normovaných laktácií 74, obsahu tuku 11,04 kg a obsahu bielkovín 8,66 kg. Druhú najvyššiu mliekovú úžitkovosť dosiahol podnik PD v Rejdovej (množstvo mlieka 152,77 litrov, obsah tuku 10,08 kg a obsah bielkovín 7,57 kg) a tretia najvyššia dosiahnutá mliekovú úžitkovosť bola ma podniku Agrofarma, s.r.o., Nálepkovo s množstvom mlieka 148,77 litrov pri počte 159 normovaných laktácií s obsahom tuku 11,71 kg a obsahom bielkovín 8,80 kg.

Medzi najlepších chovateľov plemena cigája v mliekovej úžitkovosti v roku 2009 patria PD Mošovce – Socovce (šľachtiteľský chov), kde sme zaznamenali priemerné množstvo mlieka 149,30 litrov pri 184 normovaných laktáciách s obsahom tuku 9,81 kg a obsahom bielkovín 8,47 kg. Druhú najvyššiu priemernú mliekovú úžitkovosť za plemeno cigája dosiahol podnik PD Sklabiňa s priemerným množstvom mlieka 148,21 litrov (27 normovaných laktácií, obsah tuku 11,35 kg a obsahu bielkovín 8,57 kg) a trojicu najlepších chovateľov uzatvára tak ako v roku 2008 chovateľ Peter Karcol s priemerným množstvom mlieka 146,76 litrov pri 16 normovaných laktáciách (obsah tuku – 11,23 kg, obsah bielkovín – 8,63 kg).

U mliekových plemien najvyššiu mliekovú úžitkovosť dosiahol chovateľ Roziak Jaroslav, Zvolen a to 288,23 litrov (normované laktácie 53, obsah tuku 17,62 kg a obsah bielkovín 15,77 kg).

Výsledky kontroly úžitkovosti kôz

PS SR, š.p. vykonáva aj kontrolu úžitkovosti kôz. Výkon kontroly úžitkovosti sa robí u dvoch plemien – biela koza krátkosrstá (BK) a búrska koza (BU). Mäsové plemeno búrska koza je zastúpené jedným chovateľom (% plodnosti na okotenú kozu 195,5, % plodnosti 106,0). U plemena biela koza krátkosrstá sa vykonáva u 4 chovateľov aj kontrola mliekovej úžitkovosti. Pozitívne hodnotíme vývoj za množstvo mlieka u tohto plemena, kde v roku 2009 bol zaznamenaný medziročný nárast o 112 litrov a dosiahnutá úžitkovosť prekročila hranica 400 litrov (priemer za plemeno v roku 2009 - 435,98 litrov). Výsledky reprodukčných ukazovateľov za plemeno biela koza krátkosrstá uvádzame v grafe č.7, kde sme tiež zaznamenali pozitívny vývoj.

V týchto dňoch sa chovateľom a chovateľskej verejnosti dostane do rúk publikácia – Výsledky kontroly úžitkovosti oviec a kôz, ktorú každý rok vydávame po ukončení kontrolného roka. Teší nás, že dosiahnuté výsledky v tomto roku sú opäť o niečo lepšie ako roky minulé. Gratulujeme chovateľom, ktorí dosiahli vynikajúce výsledky v mliekovej úžitkovosti v roku 2009. Zároveň prajeme všetkým chovateľom v roku 2010 chovateľský úspech a ekonomický profit na farmách. ❑

Vážení chovatelia,

v ďalej uvedených prílohách Vás chcem oboznámiť s podnetom p. prof. Ing. Milana Gajdošíka, CSc. k riešeniu problematiky reprodukčných ukazovateľov v chove oviec a postupom Šľachtiteľskej rady (ŠR) pri ZCHOK. Touto cestou Vás vyzývam k širokej chovateľskej diskusii k uvedenej problematike. Vaše podnety, návrhy a názory posielajte na adresu ZCHOK. Vaše príspevky je možné uverejniť v časopise resp. na web-stránke ZCHOK. V prípade záujmu o zverejnenie Vašich príspevkov je potrebné sa obrátiť na šéfredaktora časopisu a správcu web-stránky Ing. Slavomíra Reľovského. Kontakty sú uvedené na www.zchok.sk. i v časopise. Teším sa na spoluprácu.

Ing. Július Šutý, predseda ŠR pri ZCHOK

Prílohy:

Príloha 1. – list prof. Ing. Milana Gajdošíka, CSc. predsedovi ŠR
Príloha 2. – list predsedu ŠR prof. Ing. Milanovi Gajdošíkovi, CSc
Príloha 3. – výzva predsedu ŠR členom ŠR
Príloha 4. – stanovisko MP SR k výzve členom ŠR

Príloha 1.

Vážený pán predseda ŠR

V časopise Chov oviec a kôz č. 1/2009 som konštatoval, že dlhodobo pretrváva nízka reprodukčná výkonnosť bahníc, najmä u domácich, ale aj mliehových (LC, VF) a mäsových (SF, CH, OD) plemien. Tiež selekcia vo vnútri stád na početnosť vrhu v horizonte 15-18 rokov je málo efektívna. Preto som odporučil zahájiť celochovateľskú diskusiu o príčinách nízkej reprodukčnej výkonnosti bahníc v podmienkach slovenského ovčiarstva. Kto má byť iniciátorom riešiť túto problematiku, ak nie Vy a ŠR.

Predpokladal som, že ŠR čo najrychlejšie zareaguje na tento môj podnet. Nestalo sa. Mám za to, že sa stotožňujete s mojím konštatovaním a považujete súčasnú situáciu v reprodukčnej výkonnosti bahníc za veľmi vážnu a budete ju riešiť širokou diskusiou s chovateľmi.

Keďže sa doteraz tak nestalo, ani som neobdržal Vašu reakciu na môj návrh, obraciam sa k Vám touto písomnou formou.

Je predsa povinnosťou ŠR reagovať, vyjadriť sa k tak vážnemu problému, uviesť svoj pohľad, pomenovať príčiny a navrhnúť postup riešenia tohoto stavu. Potom určite zareaguje aj široká chovateľská prax. K takýmto problémom predsa nemôžeme byť ľahostajní, nevšímaví, ak nám na rozvoji chovu oviec záleží.

S pozdravom

Gajdošík

Príloha 2.

Od: Šľachtiteľská rada pri ZCHOK na Slovensku,Skuteckého 19, 97401 Banská Bystrica,V Banskej Bystrici: 22.1.2010
Adresát: prof. Ing. Milan Gajdošík, CSc.
Vec: Odpoveď na list

Vážený pán profesor,

súhlasím s Vašim názorom, že v problematike reprodukčnej výkonnosti bahníc a nízkej úrovne selekcie v mnohých stádach oviec je ešte veľa možností na riešenie.

ŠR svojou činnosťou môže pomôcť riešiť genetickú stránku problematiky (plodnosť na obahnenú bahnicu) stanovením správnych šľachtiteľských postupov, spresnením odhadu plemenných hodnôt a sprísnením selekcie stád pri bonitáciách. S akými problémami sa pri tejto činnosti stretávame, nebudem teraz podrobne rozoberať.

Celková plodnosť stáda je vo veľkej miere ovplyvnená chovateľskou úrovňou. Chovatelia často nevedia využiť vysoký genetický potenciál svojich oviec.

Na základe Vášho listu písomne vyzvem členov ŠR o vyjadrenie stanoviska. Vašu výzvu na verejnú diskusiu zaradím do programu rokovania najbližšieho zasadnutia ŠR.

Na záver mi dovoľte poďakovať sa Vám za Vašu neutíchajúcu snahu o rozvoj slovenského ovčiarstva. V Novom roku Vám prajem veľa zdravia, šťastia, osobných aj pracovných úspechov. Teším sa na ďalšiu spoluprácu.

S úctou, Ing. Július Šutý, predseda ŠR pri ZCHOK.

Príloha 3.

Od: Šľachtiteľská rada pri ZCHOK na Slovensku, Skuteckého 19, 97401 Banská Bystrica,V Banskej Bystrici: 22.1.2010
Adresáti: ZCHOK BB Ing. Pavel Srpoň,ZCHOK BB Ing. Slavomír Reľovský, MP SR Ing. Róbert Mészároš,Garant, doc.Ing. Egon Gyarmathy,CSc. SPU NR, doc.RNDr.Milan Margetín,PhD., CVŽV ÚCHOK Ing. Dušan Apolen, CVŽV ÚCHOK Ing. Anton Čapistrák, PS SR, š.p. BA Ing. Martina Rafajová PSSR, š.p., ÚPZ Ing. Anna Machynová, Zástupcovia chovateľov: Ing. Ján Dvorjak, MVDr. Patrik Keľo
Vec: Odpoveď na list

Vážený členovia ŠR,

v prílohe Vám posielam list od p. profesora Gajdošíka. Vyzývam Vás, aby ste k listu a uvedenej problematike zaujali osobné stanovisko, môžeme to zverejniť v časopise „Chov oviec a kôz". Túto otázku chcem zaradiť aj do programu rokovania na jarnom zasadnutí ŠR.

Svoje príspevky pošlite na adresu ZCHOK Ing. Reľovskému.

S pozdravom, Ing. Július Šutý, predseda ŠR pri ZCHOK

Príloha 4.

Od: MP SR, Dobrovičova 12, 812 66 Bratislava 1
Odbor živočíšnej výroby
Adresát: Váž. pán,Ing. Július Šutý, Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku, Skuteckého 19, 974 01 Banská Bystrica
Váš list zo dňa 25.01.2010,Vybavuje Ing.Mészároš,Bratislava 03.02.2010
Vec: Stanovisko k listu Prof. Ing. Milana Gajdošíka, CSc

Na Ministerstvo pôdohospodárstva Slovenskej republiky bol dňa 25. januára 2010 doručený list, v ktorom nás žiadate o stanovisko k doloženému listu od Prof. Ing. Milana Gajdošíka, CSc a k uvedenej problematike, ktorá sa týka reprodukčnej výkonnosti bahníc. Reprodukcia zvierat ovplyvňuje chovateľské výsledky každého chovu všetkých druhov hospodárskych zvierat. Reprodukčná výkonnosť bahníc je vysoko odborná a zložitá problematika. Každý chovateľ oviec vie, že predčasne vyradené a jalové bahnice znižujú nielen reprodukčnú výkonnosť, ale aj ekonomické zhodnotenie celého stáda. Plodnosť vyjadrená na pripustenú bahnicu odráža vzájomné prepojenie genetického potenciálu a chovateľskej úrovne. Dôležitú úlohu tu zohráva technika chovu, spôsoby plemenitby a celková chovateľská starostlivosť. Z pohľadu šľachtiteľa sú dôležitými ukazovateľmi plodnosť na obahnenú bahnicu a percentuálne zastúpenie viacpočetných vrhov. V procese šľachtenia a plemenitby je veľmi dôležité mať dostatok údajov z kontroly úžitkovosti, správne nastavené analýzy týchto údajov, metódy hodnotenia zvierat a zaradenie zvierat do výsledných tried. Súhrn týchto činností musí vyústiť do cieľavedomej, odbornej a systematickej selekcii jedincov použitých pri tvorbe pripárovacích plánov a následne v samotnej plemenitbe. Pre potrebu riešenia a vysokú odbornosť danej témy odbor živočíšnej výroby taktiež súhlasí, aby sa problematika reprodukčnej výkonnosti bahníc zaradila do programu rokovania na jarnom zasadnutí Šľachtiteľskej rady pri Zväze chovateľov oviec a kôz na Slovensku.

S pozdravom, Ing. Andrea Hrdá, riaditeľka odboru živočíšnej výroby

Plodnosť a šľachtenie oviec

[1,2] Doc. RNDr. M. Margetín, PhD., [2]Ing. Dušan Apolen, [2]Ing. Anton Čapistrák

[1]SPU – FAPZ – Katedra špeciálnej zootechniky Nitra, [2]Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra

Približne pred rokom bol v časopise Chov oviec a kôz (č.1/2009) publikovaný príspevok nestora slovenského ovčiarstva prof. Ing. M. Gajdošíka, CSc. s názvom „Reprodukčná výkonnosť bahníc v I. stupni KU za rok 2007." Po komplexnej analýze údajov kontroly úžitkovosti, najmä za rok 2007, sa autor príspevku v závere práce kriticky vyjadruje k selekčnej a šľachtiteľskej práci v tejto oblasti a konštatuje, že pretrváva nízka reprodukčná výkonnosť u domácich, ale aj u niektorých mliekových a mäsových plemien. Nastoľuje viaceré otázky, ktoré pokladá za dôležité riešiť a vyzýva všetkých zainteresovaných „zahájiť celochovateľskú diskusiu o príčinách nízkej reprodukčnej výkonnosti bahníc v podmienkach slovenského ovčiarstva".

V predkladanom príspevku chceme prispieť k tejto závažnej problematike našimi poznatkami, opierajúc sa o podklady získané z analýzy plodnosti predovšetkým čistokrvných cigájskych a valašských oviec, ktoré predstavujú stále rozhodujúcu časť populácie oviec chovaných na Slovensku. O vývoji plodnosti špecializovaných mäsových plemien sme publikovali nedávno článok v časopise Slovenský chov (č.1/2010). Hneď v úvode nášho príspevku musíme konštatovať, že kritický postoj prof. Ing. M. Gajdošíka, CSc. týkajúci sa nedostatočného zvyšovanie plodnosti oviec v posledných rokoch (najmä pri plemene ZV a C) je na mieste. Aj z nášho pohľadu by malo byť zlepšovanie reprodukčných parametrov oviec výraznejšie. Plodnosť oviec totiž významným spôsobom ovplyvňuje ekonomiku chovu, a to bez ohľadu na chované plemeno resp. produkčné zameranie stáda.

Graf 1: Plodnosť (veľkosť vrhu x 100) bahníc plemena zošľachtená valaška (ZV)
spracované podľa údajov PSSR, š.p. BA

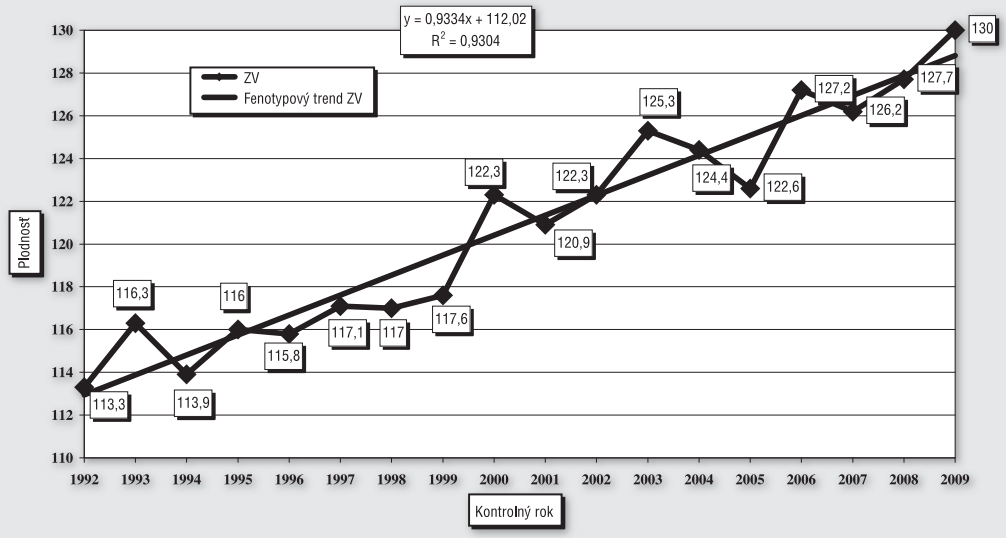

Graf 2: Plodnosť (veľkosť vrhu x 100) bahníc plemena cigája (C)
spracované podľa údajov PSSR, š.p. BA

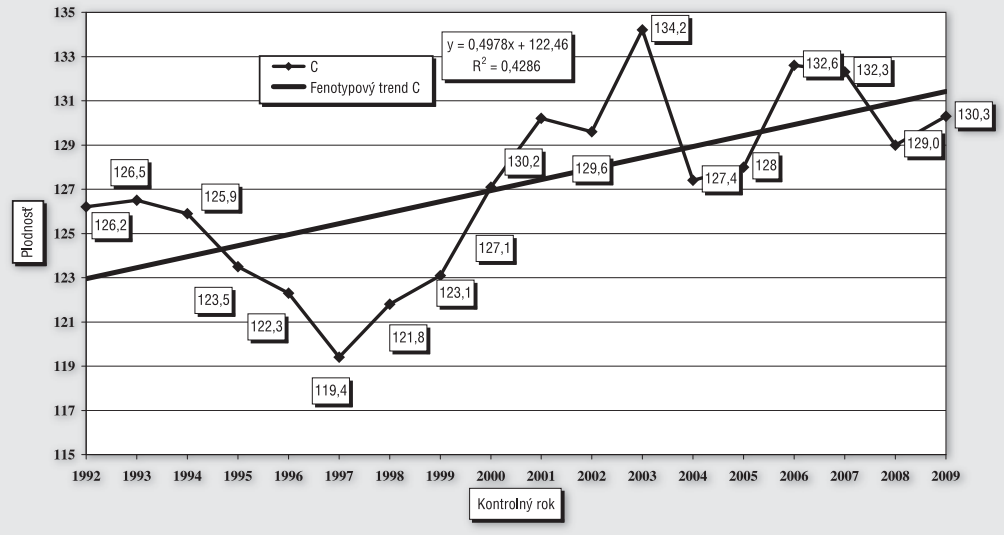

Príčin relatívne nízkej plodnosti, najmä v porovnaní s ovčiarsky vyspelým svetom, je zaiste viac. Myslíme si, že najmä chovatelia oviec by mali reprodukcii oviec venovať väčšiu pozornosť, pretože v ich rukách sú rozhodujúce nástroje zvyšovania plodnosti. Je totiž všeobecne známe, že genetická zložka premenlivosti sa podieľa na výslednom fenotype (v tomto prípade plodnosti) len cca 10 %. Podľa našich poznatkov sa koeficienty dedivosti (h^2) pre veľkosť vrhu u našich základných plemien pohybujú hlboko pod hranicou 0,1. Z toho vyplýva, že pri zlepšovaní reprodukčných parametrov oviec majú samotní chovatelia podstatne viac možností pre zlepšenie reprodukčných parametrov ako šľachtitelia oviec, ktorí pracujú len z genetickou zložkou premenlivosti.

Rýchlejšie zvýšiť plodnosť oviec možno **najmä zlepšovaním chovateľského prostredia** (až 90 % variability v reprodukčných ukazovateľoch je podmienených touto zložkou fenotypovej premenlivosti). Pod zlepšovaním chovateľského prostredia máme na mysli najmä lepšie manažovanie stáda oviec pred a počas pripúšťania, to znamená pri príprave baranov a bahníc na pripúšťanie, pri voľbe najvhodnejšieho systému pripúšťania, pri optimalizácii výživy oviec počas pripúšťania i celej gravidity, pri zabezpečení dobrého kondičného a zdravotného stavu bahníc a baranov určených na pripúšťanie, atď. Dôkazom vyššie uvedeného sú aj mimoriadne veľké rozdiely v plodnosti najlepších a najhorších šľachtiteľských chovov čistokrvných oviec plemena C a ZV. Ako vyplýva z údajov KÚ, v najlepších chovoch dosahujú aj v rámci čistokrvnej plemenitby ZV a C oviec už v súčasnosti plodnosť na obahnenú ovcu na úrovni 150 – 160 %. V súvislosti s optimalizáciou **spôsobu pripúšťania** sa napríklad v súčasnosti ukazuje, že pri nedostatku kvalifikovaného a spoľahlivého ošetrovateľského personálu, nemusí byť individuálne pripúšťanie ani v šľachtiteľských chovoch najvhodnejším spôsobom pripúšťania, a to najmä pri nedojných stádach. Vhodnejšie je často háremové pripúšťanie. Ak sa každá bahnica nepripúšťa pri individuálnom pripúšťaní 2x po jej vyhľadaní baranom hľadačom (12 hodinový interval), potom výsledky oplodnenia a plodnosti pri individu-

Tab. 1: Plodnosť 100 najlepších a 100 najhorších bahníc (hodnotenie na základe PH pre veľkosť vrhu).

Plemeno	Hodnotenie	Ukazovateľ	Priemer	Smerodajná odchýlka	Min	Max
Cigája	Najlepšie	PH pre VV	0,285	0,0248	0,261	0,394
		Počet vrhov	4,19	1,807	1	9
		Plodnosť na obahnenú ovcu (%)	206,4	25,46	166,7	300,0
	Najhoršie	PH pre VV	-0,203	0,0206	-0,286	-0,182
		Počet vrhov	5,34	1,821	1	10
		Plodnosť na obahnenú ovcu (%)	100,8	3,62	100,0	120,0
Zošľachtená valaška	Najlepšie	PH pre VV	0,306	0,0475	0,269	0,587
		Počet vrhov	4,77	1,810	1	10
		Plodnosť na obahnenú ovcu (%)	210,4	27,62	166,7	350,0
	Najhoršie	PH pre VV	-0,209	0,0225	-0,286	-0,189
		Počet vrhov	4,85	1,785	1	10
		Plodnosť na obahnenú ovcu (%)	101,9	5,54	100,0	125,0

Graf 3: Genetický trend pre veľkosť vrhu pri plemene cigája a zošľachtená valaška

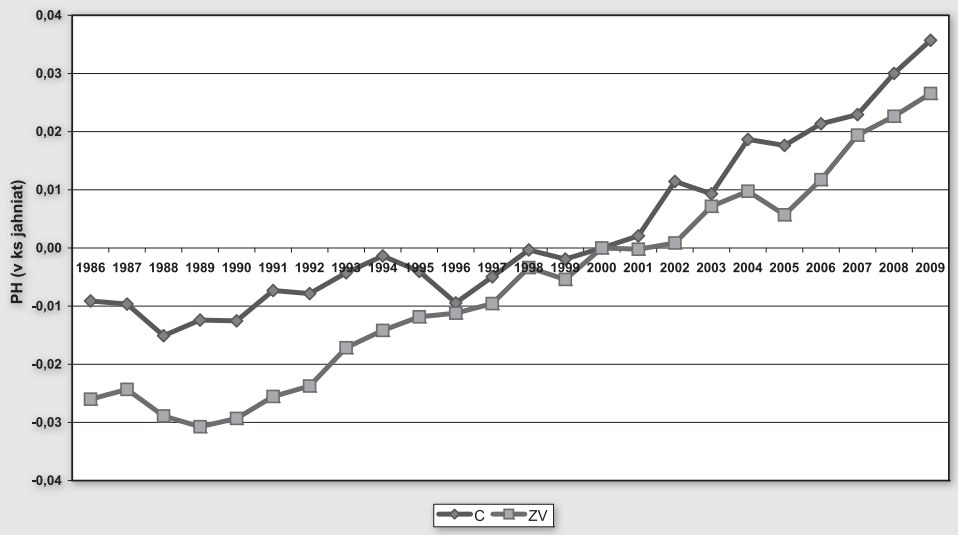

Graf 4: Genetický trend čistokrvných cigájskych bahníc a baranov odhadnutý na základe priemerných plemenných hodnôt pre veľkosť vrhu

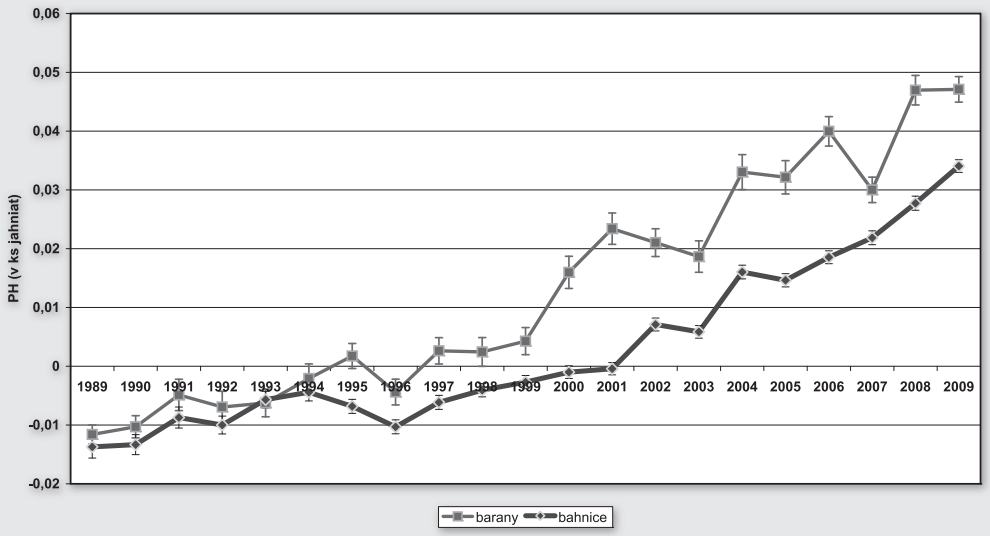

álnom pripúšťaní nemusia zodpovedať očakávaniu.

V rámci celej populácie oviec chovaných na Slovensku zohráva pri jednotlivých plemenách, v súvislosti s potrebou rýchlejšieho nárastu plodnosti, aj **forma plemenitby**. V grafe 1 a 2 je uvedená dynamika nárastu plodnosti (veľkosti vrhu) pri čistokrvných ovciach plemena zošľachtená valaška a cigája za posledných 18 rokov. Z oboch grafov je zrejmé, že vyšší nárast plodnosti bol zaznamenaný pri plemene ZV ako pri čistokrvných cigájskych ovciach. Pri plemene ZV bola plodnosť na obahnenú ovcu začiatkom deväťdesiatych rokov minulého storočia len na úrovni 113,3 až 116,3 % (r. 1992 – 1995) a koncom tejto dekády (r. 2006 – 2009) už na úrovni 126,2 – 130 %. Pri plemene C (graf 2) nebol v sledovanom období pozorovaný taký nárast plodnosti. Začiatkom 90-tych rokov bola plodnosť na obahnenú ovcu na úrovni 123,5 – 126,5 % a v rokoch 2006 až 2009 na úrovni 129,0 až 132,6 %. Pri plemene C boli v šľachtiteľských chovoch pozorované v plodnosti podstatne väčšie medziročné rozdiely ako pri plemene ZV.

Rozhodujúcou otázkou pre chovateľov je, či uvedený nárast úžitkovosti je postačujúci a či uspokojuje chovateľov a šľachtiteľov čistokrvných ZV a C oviec. V oboch grafoch sú vynesené aj regresné priamky a regresné rovnice vyjadrujúce fenotypový trend vo veľkosti vrhu za sledované 17 ročné obdobie. Pri plemene ZV sa zvýšila plodnosť na obahnenú ovcu zo 113 % na 129 %, čo predstavuje nárast 16 % a pri

Genetický trend čistokrvných valašských bahníc a baranov odhadnutý na základe priemerných plemenných hodnôt pre veľkosť vrhu

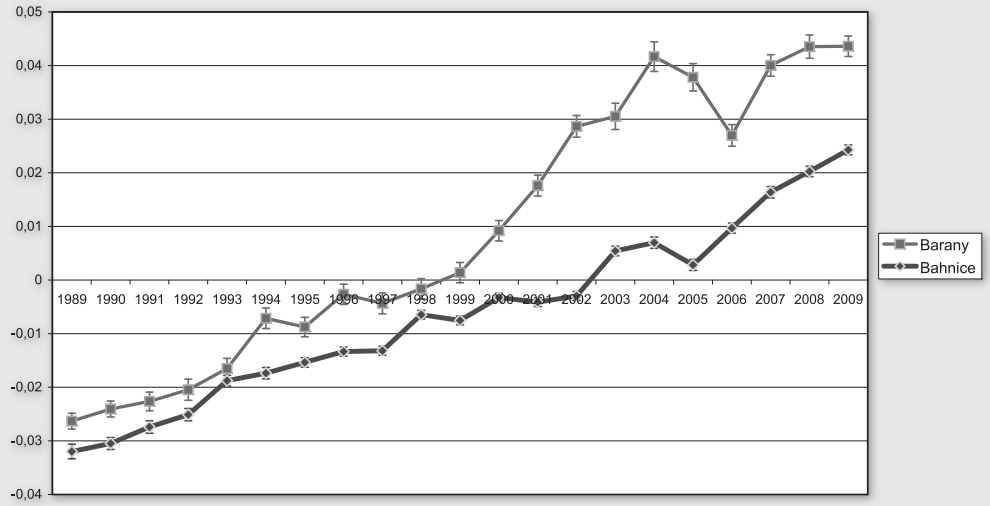

Graf 6: Veľkosť vrhu (LSM±SE) kríženiek valašských oviec s plemenom LC a VF v závislosti od genetického podielu zošľachťujúcich plemien

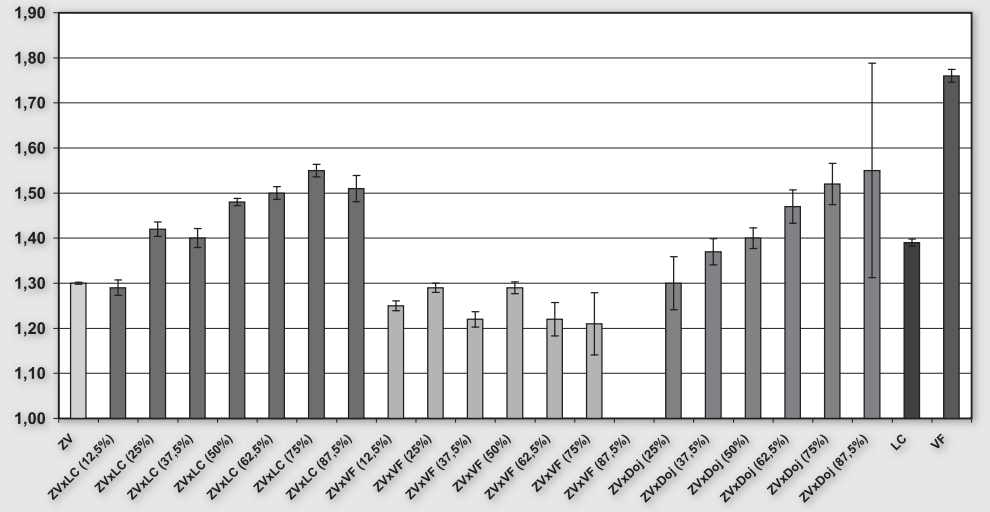

plemene C zo 122 % na 131 %, čo predstavuje nárast len 9 %. Predpokladáme, že zvýšenie plodnosti, najmä pri plemene ZV, bolo spôsobené najmä zlepšením chovateľských podmienok. Z regresných rovníc uvedených v grafoch 1 a 2 môžeme predikovať nárast plodnosti aj v ďalších rokoch. Za predpokladu, že sa výrazne nezmenia chovateľské podmienky, ale ani šľachtiteľská a plemenárska práca v chovoch s kontrolou úžitkovosti, potom napríklad v r. 2020 môžeme pri plemene ZV očakávať plodnosť na obahnenú ovcu na úrovni 139 % a pri plemene C len na úrovni 137 %. Na základe tohto faktu si znova môžeme položiť otázku či takýto nárast plodnosti uspokojí chovateľov čistokrvných valašských a cigájskych oviec a akým spôsobom by sme mohli tento proces urýchliť.

Šľachtitelia oviec v úzkej súčinnosti s chovateľmi venujú veľkú pozornosť, najmä v posledných rokoch, výberu rodičovských párov s najlepšími genetickými predispozíciami aj pre plodnosť. Týka sa to najmä špecializovaných mäsových plemien a nedojných plemien s kombinovanou úžitkovosťou, ale aj plemien dojných, u ktorých je pri výbere väčšia pozornosť venovaná mliekovej úžitkovosti. Rozhodujúcim kritériom pri výbere jedincov do plemenitby je plemenná hodnota za veľkosť vrhu, ktorá zohľadňuje úžitkovosť všetkých viac či menej vzdialených príbuzných z rodokmeňa, ale aj viaceré systematické vplyvy prostredia. V grafe 3 sú uvedené genetické trendy pre veľkosť vrhu pri čistokrvných cigájskych a valašských ovciach, ktoré vychádzajú z vypočítaných plemenných hodnôt pre veľkosť vrhu pri bahniciach a baranoch v jednotlivých rokoch. Rok 2000 predstavuje na základe uznesenia Šľachtiteľskej rady tzv. východziu (porovnávaciu) bázu. Z grafu 3 je zrejmý nárast priemerných plemenných hodnôt oviec pre veľkosť vrhu v sledovanom období. Zo zistených výsledkov vyplýva, že genetické predispozície pre plodnosť sa u oviec plemena C a ZV z roka na rok zlepšujú. Vyšší nárast plemenných hodnôt bol zaznamenaný po roku 2000 pri plemene C (o cca 0,036 jahňaťa), pri plemene ZV o cca 0,027 jahňaťa. Znamená to, že v porovnaní s rokom 2000 sa zvýšili priemerné plemenné hodnoty v roku 2009 o 3,6 % pri plemene C a pri plemene ZV o 2,7 %. Ak by sa nedosahoval genetický zisk v populáciách oviec, potom by sme nemohli hovoriť o adekvátnej šľachtiteľskej a plemenárskej práci. Napriek tomu si môžeme opäť klásť otázku či dosiahnutý genetický zisk pre veľkosť vrhu je postačujúci a chovateľov uspokojuje.

Určitým kritériom pre objektívne posúdenie úrovne selekčnej a plemenárskej práce je porovnanie priemerných plemenných hodnôt baranov a bahníc. Očakáva sa, že priemerné plemenné hodnoty pre veľkosť vrhu kmeňových a aukčných baranov budú výrazne vyššie ako pri bahniciach. Selekčný tlak pri baranoch by mal byť totiž ďaleko väčší ako pri samičom materiály, keďže do chovu každoročne zaraďujeme podstatne menší počet baránkov ako jahničiek. Z našich výsledkov je zrejmé, že toto platí pri všetkých plemenách. Ako príklad uvádzame výsledky genetického trendu pre veľkosť vrhu pri baranoch a bahniciach plemena cigája. Z grafu 4 vidieť, že priemerné plemenné hodnoty baranov boli počas sledovaného obdobia vždy vyššie ako pri bahniciach. Genetický zisk pre veľkosť vrhu sa po roku 2004 čiastočne spomalil (najmä pri plemene ZV), a to v dôsledku prednostného zaraďovania do plemenitby baranov 1. rizikovej skupiny (ozdravovací program na scrapiu).

V súvislosti s výberom plemenných jahničiek a baránkov na ďalší chov na základe plemennej hodnoty (PH) pre veľkosť vrhu (VV) sa objavujú občas v chovateľskej verejnosti pripomienky aj k samotnému genetickému hodnoteniu plodnosti (veľkosti vrhu) oviec s využitím metódy BLUP – AM, ktorá je všeobecne považovaná za najlepší spôsob hodnotenia plemenných zvierat. Pochybnosti vznikajú často vtedy, keď niektorý baran pochádzajúci zo stáda s výbornou chovateľskou úrovňou a nadpriemernou plodnosťou má nižšiu plemennú hodnotu za veľkosť vrhu ako baran pochádzajúci z chovu s horšou chovateľskou úrovňou, ale aj plodnosťou. Všeobecne by malo platiť, že bahnice s najlepšími PH za veľkosť vrhu by mali mať aj najvyššiu plodnosť a naopak. V tab. 1 uvádzame plodnosť na obahnenú ovcu pri 100 bahniciach s najlepšou a najhoršou PH za veľkosť vrhu (podľa výsledkov genetického hodnotenia z roku 2010), a to osobitne pre plemeno C a ZV. Z tab. 1 vidieť, že 100 najlepších C bahníc s najvyš-

Graf 6: Veľkosť vrhu (LSM±SE) kríženiek cigájskych oviec s plemenom LC a VF v závislosti od genetického podielu zošľachťujúcich plemien

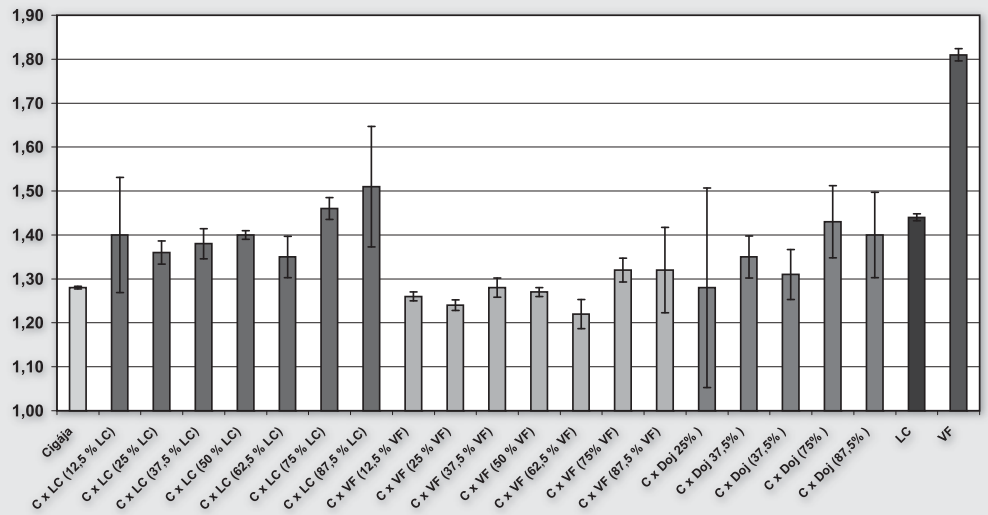

šími PH za veľkosť vrhu (priemer = 0,285) malo priemernú plodnosť až 206,4 %. Podobne to bolo aj pri plemene ZV, keď 100 najlepších bahníc malo priemernú plodnosť až 210,4 %. Plodnosť jednotlivých bahníc bola pritom vypočítaná na základe 4,19 (plemeno C) resp. 4,77 vrhov (plemeno ZV), pričom bahnice pochádzali z viacerých chovov Slovenska a z mnohých ročníkov narodenia.

Výsledky uvedené v tab. 1 sú zaiste veľavravné a naznačujú na potenciálnu plodnosť čistokrvných C a ZV oviec chovaných na Slovensku. Podobné výsledky sme pritom dostali ak sme porovnávali plodnosť dcér baranov s najvyššími a najhoršími PH za VV. Otázkou je, prečo sa tieto potenciálne predispozície bahníc a baranov pre vysokú plodnosť neprejavujú v požadovanej miere v celej populácii chovaných C a ZV oviec. Z nášho pohľadu je hlavnou príčinou fakt nedostatočného využívania špičkových jedincov v plemenitbe, a to najmä baranov. Na Slovensku prevažuje v drvivej väčšine prípadov prirodzená plemenitba. Inseminácia sa využíva sporadicky. V takomto prípade získame aj po špičkových baranoch málo potomkov a ešte menej dcér je zapojených do kontroly úžitkovosti. Potomkovia aj excelentných baranov sa spravidla vyskytujú v jednom, zriedkavo v dvoch stádach toho istého chovateľa. V posledných rokoch je ešte horšie to, že práve špičkové barany sa nepredajú pre ich vyššiu nákupnú cenu. Z uvedeného vyplýva, že všetky zainteresované inštitúcie by sa mali znova zamyslieť nad zriadením a prevádzkovaním odchovní plemenných baránkov, v ktorých by sa robila aj ich testácia a následne by sa najlepšie, preverené jedince využívali v chovoch, a to aj so širším využívaním inseminácie.

V závere nášho príspevku chceme upozorniť stručne ešte na jeden aspekt možného zvyšovania plodnosti oviec chovaných na Slovensku. Jedná sa o využívanie rôznych foriem kríženia domácich plemien so špecializovanými mliekovými a mäsovými plemenami. Ako je zrejmé z grafu 5 a 6 plodnosť oviec plemena ZV a C možno výrazne zvýšiť aj použitím špecializovaného mliekového plemena lacaune (LC), resp. s využitím oboch špecializovaných dojných plemien (LC a VF). Očakávaná zvýšená plodnosť dvojplemenných krížencov ZV resp. C oviec s VF plemenom sa na základe našej analýzy nepotvrdila, čo zrejme súvisí s väčšou vnímavosťou týchto krížencov na neadekvátne chovateľské podmienky a zooveterinárnu starostlivosť. Výsledky uvedené v grafe 5 a 6 majú pritom veľkú vypovedaciu hodnotu, pretože boli spracované veľké populácie oviec, z viacerých chovov Slovenska a za obdobie 10-tich až 15-tich rokov. Z grafu 5 vyplýva, že plodnosť dvojplemenných kríženiek ZVxLC s 50 % a vyšším genetickým podielom plemena LC (podobne aj pri trojplemenných kríženkách s plemenom LC a VF – označ. Doj.) sa približuje hodnote 150 a viac percent.

Záver

V predkladanom príspevku sme sa snažili poukázať na základe exaktne získaných výsledkov na niektoré problémy a možnosti zvyšovania reprodukčnej výkonnosti bahníc plemena C a ZV, ako reakciu na príspevok prof. Ing. M. Gajdošíka, CSc.. Náš príspevok, najmä vzhľadom k obmedzenému rozsahu, zaiste nemohol a ani nedal odpoveď na mnohé nastolené otázky. Sme však presvedčení, že reálne cesty rýchlejšieho zvyšovania úžitkových a reprodukčných parametrov existujú a je na nás všetkých, ktorí máme o toto záujem, aby sme spojili sily v prospech chovateľov i celého slovenského ovčiarstva. ❑

Pod hradom Kamenica

Z názvu by sa možno mohlo zdať, že v ďalších riadkoch si budete môcť prečítať informácie z ďalekej histórie týkajúce sa dedinky blízko pri Lipanoch v okrese Sabinov. Lenže opak je pravdou. Tento príspevok sa histórii bude venovať len veľmi blízkej a viac sa bude zameriavať na súčasnosť a budúcnosť. A to práve vďaka návšteve u chovateľky Martiny Angelovičovej v Kamenici. Po farme ma sprevádzal jej manžel. Ďalšie riadky už patria jeho slovám.

Začiatky našej firmy siahajú do roku 2002. Hospodárime na 410 hektároch poľnohospodárskej pôdy. Sú to trvalé trávne porasty. Priestory farmy pôvodne patrili Štátnemu majetku Lipany. Nám sa ich podarilo kúpiť od správcu konkurznej podstaty. Priestory boli v celkom dobrom stave, nebolo tu však žiadne vybavenie. Relatívne v dobrom stave sa nachádzal senník, kde sa nám bez veľkých investícií podarilo sprevádzkovať aj žeriav. Momentálne máme vykúpených pod budovami na dvore asi 85% pozemkov. Postupne sme začali zmluvne riešiť nájmy poľnohospodárskej pôdy. Našťastie tu v okolí už prešiel proces ROEP a my sme si mohli prenajať pôdu. Táto farma bola spočiatku farmou Agrokombinátu Sabinov. Slúžila na dočasný chov a pa-

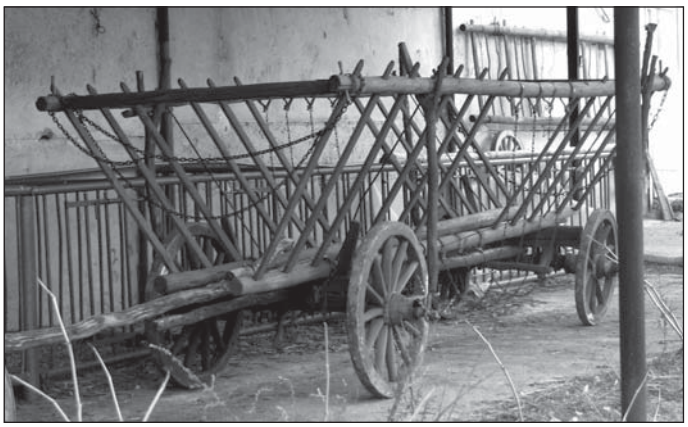

Artefakt do oddychovej zóny

senie brakovaných oviec určených na porážku. Základy nášho terajšieho stáda vlastne boli dané nákupom 200 brakovaných oviec od Agrokombinátu Sabinov. V dnešnej dobe už na to obdobie hľadím s úsmevom. Tieto začiatky boli však mimoriadne náročné. Viete si určite predstaviť čo to zna-

Budúcnosť...

Farma

mená zakladať stádo na brakovaných ovciach. V maštali sme strávili dlhé zimné noci napájaním narodených jahniat, ktorých matky neboli schopné produkovať mlieko. Na farmu sme s manželkou vyniesli v hlbokom snehu veľmi veľa mlieka pre naše budúce ovečky. Všetko to ešte podčiarkli aj problémy s personálnym obsadením. Rozšírenie chovu sme riešili aj nákupom oviec zo špičkových chovov ako sú napríklad PD Žemberovce. Dnes už je na farme 1080 kusov zvierat. Zamestnávame sedem pracovníkov. Tí v mimosezónnom období vykonávajú činnosti, ktorými sa snažíme zveľaďovať celý hospodársky dvor. Našou základnou myšlienkou je rozdelenie dvora na dve zóny. Jedna by bola rekreačná určená aj pre verejnosť a druhá výrobná. V rekreačnej časti plánujeme vytvoriť v jednej maštali ukážku rôznych hospodárskych zvierat. Pri maštali by boli zase vystavené rôzne historické poľnohospodárske stroje. Našim zámerom je prilákať najmä rodiny s deťmi na príjemné strávenie voľného času nie len cez víkendy. Bola by to pre ne možnosť

Kačky...

spoznať tradičné obrazy slovenského vidieka, ktoré sú pre dnešnú generáciu už neznáme. Ponúkli by sme im aj výlety na koči do blízkeho okolia. Neďaleko sa nachádza najvyšší vrch v Čergove-Minčol. Už druhý rok nám na dvore funguje rybník, ktorý sme tu vybudovali. Je v dolnej časti dvora a je to predovšetkým výborný argument proti tým, ktorý na nás útočia s tvrdeniami, že naša výroba znečisťuje okolie. Krásne a zdravé pstruhy v rybníku najlepším dôkazom o tom, že k prostrediu sa správame veľmi opatrne. Mali sme v ňom vysadených 2000 kusov pstruhov. Okolo rybníka by vlastne pokračovala oddychová zóna. Jednou z myšlienok bolo v blízkosti rybníka spraviť dve golfové jamky na hru pre záujemcov. Tiež sme rozmýšľali nad výstavbou tenisových kurtov. Všetko sú to naše plány, ktoré budeme už toto leto realizovať. V dolnej časti areálu chceme postaviť predajné miesto. Mal by tam byť aj krb s grilom. Tak by sme ponúkli priestory pre oslavy a rôzne akcie. Na predajnom mieste by sme chceli ponúknuť všetko čo

Husi...

Nechýbajú kone...

Priestory na spracovanie mlieka pred sezónou dojenia.

Technika odpočíva pred sezónou.

bolo niekedy na gazdovskom dvore- mlieko, syry, mäso a rôzne výrobky. Preto u nás na farme nájdete vlastne všetky druhy hospodárskych zvierat, dokonca aj tie nehospodárske ale pre návštevníka atraktívn. Premýšľame aj nad porážacím miestom. V okolí je o kvalitné jahňacie a hovädzie mäso záujem. V tom sú samozrejme všetky kategórie. Pri tomto počte už vieme bez nejakých problémov zabezpečiť obnovu stáda z vlastných zvierat. V tomto roku bude počet bahníc na úrovni 800 ks. V budúcnosti by sme chceli zvýšiť stavy na 1000 ks bahníc. To si môžeme dovoliť najmä vďaka tomu, že máme strojové dojenie. Premýšľame aj nad produkciou „zimného mlieka" a vianočných jahniat. Sme však viazaní tým, že na dojárni musíme dojiť minimálne 200 bahníc, aby sa dojáreň a jej prevádzka oplatila. V získavaní projektových zdrojov na rozvoj firmy sme pomerne úspešní. Zo siedmych projektov nám štyri prešli. Umožnili nám obnovu strojového parku- traktory, hrabačka, kosačky a tiež stavebnú investíciu-rekonštrukcia maštale.

V tomto dome býva na farme celá rodina Angelovičovcov.

Minulý rok sme sa tak ako všetci poľnohospodári borili s finančnými problémami. Keďže sme boli viazaní investíciami do strojového vybavenia museli sme obmedziť investície do stavieb. Veľmi nás však ubíja najmä nekoncepčnosť v poľnohospodárstve. Nikdy nevieme či investícia, ktorá sa dnes po dôkladnom zvážení javí ako perspektívna, bude v budúcnosti skutočne prínosom.

Na záver mi už len ostáva poďakovať pánovi Angelovičovi za doprovod po farme a obidvom manželom zaželať veľa pracovného elánu a vysloviť prianie aby sa im ich progresívne nápady naplnili.

Autor: Ing.Slavomír Reľovský, ZCHOK na Slovensku-družstvo
Autor fotografií: Ing.Slavomír Reľovský

Nutričná svalová dystrofia - riešiteľný zdravotný problém v chove oviec

Nutričná svalová dystrofia (myodystrofia) je neinfekčné, väčšinou hromadne prebiehajúce ochorenie jahniat charakterizované dystrofickými procesmi v kostrovom, srdcovom a niekedy v hladkom svalstve. Vzniká v dôsledku porúch metabolizmu selénu a vitamínu E. Postihuje najmä jahňatá vo veku 2 až 8 týždňov, menej jahňatá v prvých dňoch života. Zriedkavo sa v klinickej forme vyskytuje u mladých oviec. Všeobecne u zvierat trpiacich nedostatkom selénu a vitamínu E klesá úžitkovosť, reprodukčná výkonnosť (napr. znížená fertilita, zvýšená embryonálna mortalita, znížená životaschopnosť jahniat, nárast počtu zadržaných lôžok, výklopov pošvy a maternice, dystokie, znížená motilita spermií) a znižuje sa rezistencia k ochoreniam (oslabenie imunitných funkcií).

Prof. MVDr. Jozef Bíreš, DrSc.
Univerzita veterinárskeho lekárstva a farmácie, Košice

Etiológia a patogenéza

Hlavnou príčinou choroby je deficiencia selénu a synergicky pôsobiaceho vitamínu E. Významný podiel na vzniku ochorenia okrem primárneho nedostatku selénu a vitamínu E sa pripisuje vyššiemu diétnemu príjmu nenasýtených mastných kyselín (príjem zeleného krmiva), ktoré v organizme zvyšujú koncentráciu hydroperoxidov. Ďalšími faktormi podieľajúcimi sa na vzniku svalovej dystrofie je fyzická záťaž, pokročilá gravidita a nepriaznivé počasie, ktoré zvyšujú nároky na pokrytie energetických potrieb. Nepriaznivo na resorbciu a využitie selénu a vitamínu E v organizme vplývajú nevyhovujúce zoohygienické podmienky a chronicky prebiehajúce metabolické, orgánové, parazitárne a infekčné choroby. Využitie selénu z kŕmnej dávky klesá pri zvýšenom obsahu v krmive ťažkých kovov, síry, železa, dusičňanov, dusitanov a saponínov. Bahnice s nízkou saturáciou selénu počas gravidity rodia jahňatá s nízkou zásobou telového selénu a produkujú mledzivo s jeho nízkou hladinou. Jahňatá podobne ako ostatné mláďatá majú pri narodení v dôsledku obmedzeného diaplacentárneho prestupu vitamínu E medzi matkou

Rozkročený a strnulý postoj u jahňaťa v II. štádiu nutričnej svalovej dystrofie

Strnulá, inkoordinovaná chôdza a zaostávanie za matkou u jahňaťa v I. štádiu nutričnej svalovej dystrofie

a vyvíjajúcim plodom jeho zníženú koncentráciu.

Selén je esenciálny mikroprvok dôležitý vo výžive ľudí a zvierat. V mnohých oblastiach sveta vrátane Slovenska sú pôdy prirodzene nedostatočné na selén, čo je dôvodom jeho suplementácie u ľudí a zvierat. Biologické funkcie selénu sú v organizme sprostredkované cez selénoproteíny, v ktorých je zabudovaný ako aminokyselina selénocysteín. Prostredníctvom selénoproteínov je selén spolu s vitamínom E súčasťou biologických systémov, ktoré ochraňujú organizmus pred reaktívnymi formami kyslíka (napr. peroxidácia lipidov, poškodenie bunkových štruktúr, funkcií bielkovín, DNA). Dôležitá aktívna forma selénocysteínu je glutatiónperoxidáza, ktorá katalyzuje redukciu hydroperoxidov, čím chráni bunky pred oxidatívnym poškodením.

Pri nutričnej myopatii spôsobenej nedostatkom selénu a vitamínu E sú v dôsledku hromadenia toxických peroxidov poškodené svalové vlákna predovšetkým typu I, ktoré zodpovedajú za aeróbnu produkciu energie. Zároveň tieto svalové vlákna sú bohaté na mitochondrie, ktorých membrány obsahujú vysoké percento lipidov. To je dôvod, prečo sú citlivé na peroxidatívne poškodenie, následkom čoho dochádza k zníženej intenzite produkcie energie. Za fyziologických pomerov sa podstatná časť vyprodukovanej svalovej energie využíva na kontrolu iónových gradientov (napr. vápnik medzi mitochondriami, organelami a ostatnými časťami bunky). Výsledkom peroxidatívneho poškodenia svalových buniek je kumulácia vápnika v mitochondriách, znížená produkcia energie a nástup nekrotických procesov . Nutričná myopatia je sprevádzaná nárastom aktivity svalových enzýmov v krvi napr. kretínfosfokinázy, aspartátaminotransferázy, alanínaminotransferázy, laktátdehydrogenázy) .

Uľahnutie v bočnej polohe s natiahnutými končatinami vedľa tela u jahňaťa v III. štádiu nutričnej svalovej dystrofie

Klinické príznaky

Nutričná svalová dystrofia prebieha v akútnej či perakútnej forme, subakútnej alebo chronickej. Pri vysokom stupni karencie selénu a vitamínu E u gravidných matiek sa rodia jahňatá mŕtve alebo hynú v perinatálnom období. **Perakútna a akútna forma** sa prejaví náhlym úhynom zdanlivo zdravých jahniat pri cicaní, pobehnutí za matkou alebo inej fyzickej záťaži. Príčinou je obehové zlyhanie , ku ktorému dochádza v dôsledku akútneho zlyhania srdca pri myokardiálnej forme svalovej dystrofie. Zároveň býva postihnutá aj svalovina dýchacích svalov sprevádzaná poruchami dýchania (zvýšená dychová frekvencia a charakter abdominálneho dýchania).

U jahniat sa najčastejšie stretávame so **subakútnou formou**, pri ktorej je postihnutá priečne pruhovaná svalovina a v rozvinutom štádiu aj svalovina jazyka. Choroba postihuje na pohľad zdravé, rýchlo rastúce a v dobrom výživnom stave jahňatá. Jahňatá sa nerady pohybujú, ťažko zdolávajú prekážky (napr. vstup do škôlky). Z dôvodu, že sa rýchlo unavia, zaostávajú za stádom a ťažko udržujú kontakt s matkou (obr. 1). Pokiaľ sa pohybujú, chôdza je strnulá, neistá a potácavá. Chuť k cicaniu resp. k príjmu krmiva je zachovaná (I. štádium choroby). V druhom štádiu choroby už jahňatá chodia na široko, potácajú sa hlavne na panvových končatinách. Často zostávajú stáť s rozkročeným postojom (obr. 2). Rýchlo sa unavia a preto sa neudržia dlho na končatinách. Väčšinou ležia v sternálnej polohe. Ťažko vstávajú, pričom zaujímajú psí sed alebo polohu na karpálnych a tarzálnych kĺboch . Aj napriek tomu, že reflex k cicaniu resp. príjem krmiva je ešte zachovaný, jahňatá následkom celkovej slabosti a vyčerpanosti sa len veľmi ťažko bez pomoci dostávajú k matke a krmivu. V treťom štádiu choroby postihnuté zvieratá už zostávajú ležať v sternálnej alebo bočnej polohe s natiahnutými končatinami vedľa tela(obr. 2). Nedokážu sa postaviť a ani po zdvihnutí sa nedržia na končatinách. Chuť k cicaniu alebo príjmu krmiva je vytratená. Niekedy sa objavuje škrípanie zubami a plávacie pohyby hrudníkovými alebo panvovými končatinami. V tomto štádiu choroby jahňatá hynú na celkovú vyčerpanosť z hladovania alebo v dôsledku sekundárnych komplikácií (dekubity, pneumónie, enteritídy).

Pri chronickej forme nutričnej svalovej dystrofie sú klinické príznaky menej intenzívne. Častejšie sa prejavuje u starších jahniat po odstave alebo u mladých oviec v dôsledku svalovej slabosti zmenami v postoji a držania tela. Chronická forma môže prebiehať aj subklinicky a k prepuknutiu ochorenia môže dôjsť pri záťažovom alebo inom druhu stresu.

Terapia a prevencia

Pri včasnej účinnej terapii na začiatku ochorenia (I. resp. II. štádium choroby) je prognóza priaznivá. Komplexná regenerácia postihnutého svalstva vyžaduje dlhší čas (5 až 15 dní). Vyliečené jahňatá hlavne v druhom štádiu choroby zaostávajú určité obdobie vo vývoji. Pri rozvinutej forme nutričnej svalovej dystrofie s pokročilejšími zmenami vo svalovom tkanive je prognóza nepriaznivá (III. štádium choroby). V liečbe nutričnej svalovej dystrofie sa využíva najlepšie injekčná aplikácia vitamínu E (5 mg Ł -tokoferolacetátu/kg živej hmotnosti) a selénu (0,1-0,4mg seleničitanu sodného/kg živej hmotnosti) napr. v prípravkoch Selevit inj. a.u.v., Sevit inj. a.u.v.

Dôležité pri prevencii nutričnej svalovej dystrofie je zabezpečiť optimálny príjem selénu a vitamínu E u všetkých kategórií malých prežúvavcov cestou kŕmnej dávky (minerálno- vitamínové kŕmne prísady a lizy s obsahom vitamínu E a selénu) . Potreba selénu v kŕmnej dávke je 0,1-0,2 mg/kg sušiny krmiva alebo 0,1-0,4 mg/kg živej hmotnosti a 1 mg vitamínu E (Ł-tokoferolacetátu)/kg živej hmotnosti. Krmivá s vyšším obsahom vitamínu E sú obilné klíčky, zelené krmivo, kvalitné lúčne seno, lucernové seno, otruby, kukurica, ovos. Z pohľadu prevencie svalovej dystrofie je potrebné suplementovať organizmus vitamínom E a selénom u rizikových skupín zvierat (bahnice v priebehu gravidity, jahňatá po narodení a počas odchovu, plemenné barany počas pripúšťacej sezóny, v období záťažových stresov- napr. pri transporte, manipulácii, pri zlyhaní obranných funkcií). Efektívne v prevencii nutričnej svalovej dystrofie pôsobí u jahniat orálna aplikácia vitamínu E a selénu pri narodení alebo vo veku 2 až 7 dní vo forme roztokov (napr. v prípravku Hydrovit E+Se sol. a.u.v., Combinal Selevit sol. a.u.v., Combinal E sol. a.u.v., Combinal E forte sol. a.u.v., Klíčkový olej s vitamínom E forte sol. a. u. v.). Podanie je možné opakovať v závislosti na zdravotnom stave zvierat o 2 až 3 týždne. ❑

Jubilejný ročník školenia chovateľov oviec a kôz sa vydaril

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku sa snaží o neustále zvyšovanie úrovne v chove týchto malých prežúvavcov. Práve kvôli tomu usporiadal ako organizačný garant už po piaty raz špeciálne školenie určené nielen pre svojich členov, ale i pre ostatné subjekty z oboru. V troch mestách sa tak koncom februára a v prvú dekádu mesiaca marca stretli poprední lektori, aby záujemcom sprostredkovali najnovšie informácie z danej problematiky chovu oviec a kôz. Odbornú záštitu nad akciou niesla Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky (SR) na čele s ústredným riaditeľom MVDr. Jánom Pliešovským, CSc.

Chov oviec a kôz má na Slovensku veľmi dlhú tradíciu a salaše patria medzi najfrekventovanejšie miesta chovu. V súčasnosti sa prešlo od extenzívnemu chovu ku viac intenzívnemu a nové chovateľské podmienky so sebou priniesli aj zmeny v prístupe k prvovýrobe, ale i samotnej starostlivosti o zvieratá. Medzníkom sa, ako isto všetci vieme, stala aproximácia slovenských zákonov s európskymi normami, smernicami a predpismi v súvislosti so vstupom SR do Európskej únie.

Jednou zo zmien sú aj vyššie nároky na hygienu pri výrobe a predaji produktov z ovčieho mlieka a samotné skvalitnenie životných podmienok v chove oviec. Práve tieto dve záležitosti boli predmetnými témami spomínaného školenia. Záujem o kurz bol najvyšší v Sabinove, kde sa zišlo stotridsaťtri účastníkov, nasledovaný Žilinou so stoštyri a Banskou Bystricou so sedemdesiatimi štyrmi účastníkmi. Odborným edukačným podkladom prednášok bola Hygienická príručka na zásadách HACCP pre výrobu a predaj výrobkov z ovčieho mlieka v salašníckych podmienkach a fundovanosť prednášajúcich špecialistov.

Školenie prebehlo v týchto zariadeniach a termínoch:

- Združená stredná škola Pod Bánošom v Banskej Bystrici od 25. - 26. 2. 2010,
- Združená stredná škola v Sabinove od 2. - 3. 3. 2010,
- Stredné odborné učilište stavebné v Žiline od 9. - 10. 3. 2010.

Prvý deň dvojdňového školenia bol tematicky viazaný na zlepšovanie podmienok chovu oviec a kôz. Problematike zoohygieny a zooveterinárskych úkonov pri starostlivosti o ovce sa venoval MVDr. Jozef Bíreš, DrSc. z košickej Univerzity veterinárneho

Dr. Pokorný v priamom kontakte s poslucháčmi

Aj v Žiline prednášala Doc. Kantíková

Osvedčenia odovzdal Bc. Medveď

Prednáša MVDr. Kantíková

Prezentácia prof. Debrecéniho

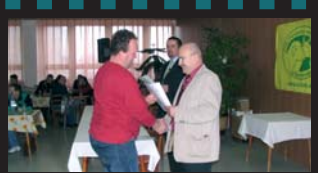
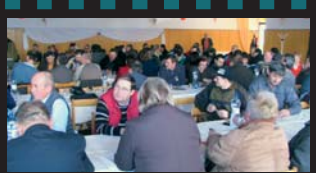

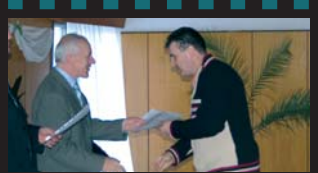

Prednáša MVDr. Pokorný

Sústredenie pri testoch v Sabinove

Školenie v B.Bystrici

Stálica ovčiarskych školení-prof. Bíreš

lekárstva. Aj Slovenská poľnohospodárska univerzita v Nitre mala na školení svojho vyslaného odborníka. Bol ním Prof. Ing. Ondrej Debrecéni, PhD., ktorý načrtol poznatky z techniky a technológie chovu, etológie a normách ochrany oviec.

Počas druhého dňa školenia sa lektori zaoberali princípom zlepšenia životných podmienok v chove oviec, tzv. welfare. Prihliadalo sa aj na inštruktáž ošetrovateľov – špecialistov k jahňatám počas kotenia oviec. Pokračovalo sa s prednáškami ohľadom hygieny. Sterilita prostredia a náradia, rovnako ako aj správna osobná hygiena salašného personálu musí byť jedným z najdôležitejších princípov zachovaných pri spracovaní ovčieho mlieka. Na tieto aspekty poukázala vo svojej prezentácii MUDr. Iveta Trusková z Úradu verejného zdravotníctva SR. Proces výroby produktov z ovčieho mlieka podlieha istým pravidlám a predpisom. Priblížila ich MVDr. Mária Kantíková, PhD. z dolnokubínskeho Štátneho veterinárneho a potravinového ústavu. Prezentovala výsledky vyšetrení mlieka a ovčieho hrudkového syra za rok 2008, legislatívne podchytenie problematiky odberu vlastných vzoriek, ďalej predstavila spôsoby výroby žinčice, hrudkového syra na priamu spotrebu, bačovskej bryndze, parenice, ako aj chýb pri ich spracovaní. Okrem spomenutých vecí sa venovala aj správnemu označovaniu výrobných dávok (šarží) a hotových výrobkov na priamom obale. Legislatívu pre spracovanie ovčieho mlieka a ovčích mliečnych produktov ozrejmil MVDr. Ing. Fridolín Pokorný zo Štátnej veterinárnej a potravinovej správy SR.

V závere obidvoch dní školenia prebehli vedomostné testy s príslušnou tematikou prednášok a úspešní účastníci školenia získali dve osvedčenia akreditované Ministerstvom školstva SR. Majiteľ týchto certifikátov je schopný aktívne realizovať všeobecné podmienky pre žiadateľov o podporu v rámci opatrenia II.1.4 Platby za životné podmienky zvierat uvedeného v Programe rozvoja vidieka SR 2007-2013 (Podopatrenia II.1.3.4 Zlepšenie životných podmienok v chove oviec.)

Chovu oviec a kôz sa na Slovensku venuje niekoľko stabilných ekonomických subjektov a chovateľov. Tí sa snažia o zapájanie sa do procesu informatizácie ohľadom nových trendov a prístupov v chove týchto prežúvavcov. Okrem knižných publikácií a špecializovaných časopisov sú ďalším zdrojom doplňania si vedomostí a uplatňovaním ich do praxe aj stretnutia s ostatnými chovateľmi. Dobrou príležitosťou na uskutočňovanie spomenutých stretnutí sú aj školenia. Na ich základe nadobúdajú pracovníci a prevádzkovatelia salašov i drobní chovatelia odborné poznatky z chovu oviec a kôz, ale i z procesu výroby a spracovania ovčieho mlieka a správneho uskladňovania hotových produktov určených pre odberateľov.

Účastníci školení organizovaných Zväzom chovateľov oviec a kôz získajú aj vedomosti o legislatíve a právnych limitoch v tejto oblasti a budú schopní požiadať o pridelenie subvencií pre svoje prevádzky a chovy.

Pevne veríme, že jubilejný piaty ročník školení prispel k poznaniu, že tieto akcie majú veľký význam ako pre zväz, tak aj pre jeho členov a ďalších frekventantov kurzov a do budúcna poslúži ako modelová platforma na usporiadanie ďalších úspešných ročníkov. Z hľadiska kvality bol na vysokej úrovni nielen kvôli bezchybnej organizácii, ale i lektorom - špecialistom, ktorým touto cestou srdečne ďakujeme.

Autor: Ing.Stanislava Romaňáková,
ZCHOK na Slovensku- družstvo

Tradične bohatá účasť v Sabinove

Ovčie mlieko a zdravie

Prof. RNDr. Libor Ebringer, DrSc.
Prof. Ing. Ladislav Soják, DrSc.
Prírodovedecká fakulta
Univerzity Komenského, Bratislava

Porovnávacie chemické, biochemické a mikrobiologické analýzy ovčieho a kravského mlieka dokumentujú, že ovčie mlieko je bohatšie na zložky významné z hľadiska výživy, ako aj z hľadiska ochrany pred prenosnými a neprenosnými chorobami. Aj rozdiel v spôsobe kŕmenia zvierat (v maštali alebo na paši) významne ovplyvňuje kvalitu u oboch mliek.

Individuálne u niektorých ľudí príjem mliečnych bielkovín, tukov alebo mliečneho cukru môže zapríčiniť rôzne zdravotné problémy. Problémy s poškodzovaním srdca a cievneho systému sa dávali do súvislosti s vysokým príjmom tukov, vrátane mliečnych. Tieto predstavy viedli k zníženiu spotreby mliečnych produktov. V súčasnosti odporúčanie striktnej beztukovej diéty je už prekonané. Neexistuje žiaden vedecký dôkaz, že by mierny príjem mlieka zvyšoval riziko kardiovaskulárnych ochorení. Odporúča sa primeraný príjem tukov s vyšším obsahom nasýtených mastných kyselín s krátkym a stredne dlhým reťazcom, mononenasýtených mastných kyselín, najmä kyseliny olejovej, polynenasýtených najmä omega-3 mastných kyselín (s nízkym pomerom omega-6:omega-3 mastných kyselín) a s vyšším obsahom konjugovanej kyseliny linolovej (CLA). Tieto požiadavky spĺňajú ovčie mliečne produkty vrátane bryndze, najmä ak sa získali pasením oviec na čerstvej paši. Bohatá zostava zdraviu prospešných zložiek vyskytujúcich sa v mlieku je účinnejšia v prevencii onkologických a kardiovaskulárnych ochorení ako izolované jednotlivé zložky napr. v potravinových doplnkoch.

Ovčie mlieko je hustejšie a výživnejšie ako kravské, pretože obsahuje dvojnásobok bielkovín, tuku a vitamínov B-komplexu ako aj vitamínov rozpustných v tuku (A, D, E a K) a minerálnych živín (vápnik, fosfor, horčík, železo, zinok, meď). Obsah vitamínov B_3, C a D je 5-krát väčší ako v kravskom mlieku. Ovčie mlieko v porovnaní s kravským mliekom obsahuje 2 až 3 krát viac mastných kyselín s krátkym a stredne dlhým reťazcom (C4 – C10), ktoré nezvyšujú cholesterol v krvi, neukladajú sa do tukových tkanív, ale sú využité priamo pečeňou ako zdroje energie. Ovčí mliečny tuk je pomerne bohatý zdroj kyseliny maslovej (butyrátu), ktorá sa vyznačuje antikarcinogénnymi účinkami. Keďže tieto mastné kyseliny sa rýchlo vstrebávajú podávajú sa aj ako lieky pacientom s problémami absorpcie, pri pankreasovej nedostatočnosti, pri deficite žlčových kyselín a pri ďalších zdravotných problémoch (predčasne narodené deti, podvyživení pacienti, deti trpiace epilepsiou a i.). Obsah nasýtených mastných kyselín palmitovej (C16:0) a myristovej (C14:0), ktoré zvyšujú cholesterol v krvi, je v ovčom mlieku nižší. V porovnaní s kravským mliekom ovčie mlieko obsahuje viac mononenasýtených mastných kyselín (najmä kyselinu olejovú a vakcénovú), ako aj polynenasýtených mastných kyselín (kyselinu linolovú a alfa - linolénovú). Z polynenasýtených mastných kyselín omega-3 a omega-6 kyseliny patria medzi esenciálne kyseliny, ktoré ľudský organizmus si nevie vyrobiť a je odkázaný výlučne na ich príjem potravou. Významný je aj obsah konjugovanej linolovej kyseliny (CLA), ktorá je osobitne cenná pre jej „odtučňovacie“, protirakovinové, protisklerotické a ďalšie účinky. Jej obsah v ovčom mlieku môže byť až 5-krát väčší ako v kravskom. V mliečnom tuku sú aj rozvetvené mastné kyseliny, ktoré sa tiež vyznačujú antikarcinogénnymi vlastnosťami. Zloženie trans-mastných kyselín mliečnych produktov sa významne odlišuje od ich zloženia v rastlinných jedlých tukoch. Ovčie mliečne produkty sú charakteristické prevažným obsahom trans-11 izoméru kyseliny olejovej, ktorý nevykazuje kardiovaskulárne riziká.

Ovčie mlieko je bohatšie aj na bielkoviny čomu zodpovedá dvojnásobný obsah esenciálnych aminokyselín. Rozvetvené aminokyseliny (izoleucín, leucín a valín) sú významné pre stavbu a regeneráciu svalovej hmoty, čo oceňujú najmä pracovníci so zvýšenou fyzickou aktivitou a športovci. Obsahuje aj viac sírnych aminokyselín, menovite metionín a cysteín, z ktorých sa v tele tvoria antioxidačné, anti-

mutagénne a antikarcinogenné zlúčeniny (napr. glutatión, glutatiónperoxidáza a i.). Ovčie mlieko je výdatným zdrojom rôznych bioaktívnych peptidov, ktoré sa účinkom mliečnych baktérií a kvasiniek uvoľňujú počas jeho spracovania na ovčí syr a bryndzu. Jedná sa o biopeptidy s účinkami imunostimulačnými, antitrombotickými a znižujúcimi krvný tlak ako aj o peptidy prenášajúce minerálne živiny a niektoré vitamíny. Ovčie mlieko obsahuje viac aj minoritných bielkovín dôležitých pre udržovanie zdravia : imunoglobulíny, laktoferín, transferín, kalmodulín (bielkovina viažuca vápnik) a bielkoviny prenášajúce kyselinu listovú a iné vitamíny. Napr. laktoferínu je v ovčom mlieku až 10-krát viac ako v mlieku kravskom. Laktoferín má význam nielen ako prenášač železa v živých systémoch, ale má aj antimikróbne a protirakovinové účinky a pomáha napravovať imunitný systém v organizmoch so zoslabenou imunitou.

Bryndza ako fermentovaný živý ovčí syr okrem toho, že je výdatným zdrojom kvalitných bielkovín, vitamínov a minerálov v jednom grame obsahuje 1 až 10 miliárd mliečnych baktérií a kvasiniek. Na porovnanie počet probiotických mliečnych baktérií v grame jogurtov je od 1 do 10 miliónov. Kým v jogurtoch a acidofilnom mlieku sa nachádzajú iba dva alebo tri druhy mliečnych baktérií, v tradičnej bryndzi sa zistilo vyše 20 druhov mliečnych baktérii a kvasiniek. Mliečne mikroorganizmy počas spracovania mlieka na bryndzu natrávia mliečnu bielkovinu, cukor a tuk, takže prispievajú k jej zvýšenej stráviteľnosti. Okrem toho v priebehu fermentácie baktérie a kvasinky obohacujú bryndzu aj o niektoré vitamíny a iné biologicky aktívne látky. Ďalšou prednosťou tradičnej bryndze je, že sa vyrába pri teplotách obvykle neprevyšujúcich 25° C. Totiž proteiny a peptidy sú teplotne citlivé a ich bioaktivita môže byť znížená pasterizáciou mlieka a najmä vyššími teplotami. Ohrev mlieka môže spôsobiť tvorbu potenciálne nebezpečných nových produktov, napríklad keď uhľohydráty reagujú s bielkovinami. Tiež obsah niektorých vitamínov a antioxidantov sa ohrevom môže znižovať. Použitie netepelných technológií spracovania mlieka tak môže priniesť zdravotné benefity. Ponúka ich aj tradičná bryndza, pretože je jediným mliečnym produktom na Slovensku, ktorý sa môže vyrábať zo surového nepasterizovaného ovčieho mlieka.

Mnohé bioaktívne látky si zachovávajú pôvodnú aktivitu len v surovom mlieku, niektorým najcitlivejším škodia teploty prevyšujúce 50°C. Pasterizácia čiastočne poškodí väčšinu vitamínov skupiny B (straty 1 – 10 %), vitamínu C sa zachová po pasterizácii iba 50 %. Neporušené zostávajú iba vitamín B_2 a vitamíny rozpustné v tukoch (vitamín A, D, E a K). Vyššie teploty poškodzujú aj biopeptidy znižujúce krvný tlak a niektoré zložky mlieka s antioxidačnou aktivitou. Prítomné baktérie a kvasinky zvyšujú vstrebávanie vápnika a vitamínov. Kým 100 ml kravského mlieka obsahuje 100 – 120 mg vápnika, v ovčom mlieku je ho až dvojnásobok. 100 gramov tradičnej bryndze obsahuje 650 – 700 mg vápnika. Nedostatok vápnika v potrave zapríčinil nárast osteoporózy na Slovensku za posledných 20 rokov o 250 %. Vápnik a vitamín D chránia nielen pred osteoporózou a zubným kazom, ale aj pred rakovinou hrubého čreva.

Napriek vysokému obsahu tuku (45 – 48%) v sušine, čiže toľko ako sa nachádza vo väčšine tvrdých syrov, odborníci na zdravú výživu zaraďujú tradičnú slovenskú bryndzu do skupiny potravín odporúčaných v antisklerotickej výžive. Klinické skúšky potvrdili, že tradičná bryndza znižuje v krvi obsah celkového a „zlého" LDL cholesterolu ako aj krvný tlak, a na druhej strane mierne zvyšuje obsah „dobrého" HDL cholesterolu.

Májová bryndza

Prechod oviec zo zimného krmiva na čerstvú zelenú pašu je sprevádzaný významnými zmenami v zložení mlieka. V porovnaní s mliekom oviec kŕmených zimným krmivom je v mlieku pasených oviec vyšší obsah zdraviu prospešných mastných kyselín s krátkym a stredne dlhým reťazcom C4-C10, ktoré významne ovplyvňujú aj chuťovo-vonné vlastnosti májovej bryndze. Ďalej je to vyšší obsah mononenasýtených cis-9 C10-C16 kyselín, polynenasýtených mastných kyselín vrátane konjugovanej linolovej kyseliny, ako aj kyseliny fytánovej. V mlieku z paše obsah omega-3 mastných kyselín je výrazne vyšší a obsah omega-6 mastných kyselín je mierne nižší, čo znižuje pomer omega-6:omega-3 mastných kyselín z hodnoty 5:1 v bryndzi zimnej až na hodnotu 2:1 v bryndzi májovej. Takýto pomer je priaznivý z hľadiska prevencie kardiovaskulárnych ochorení a cukrovky 2.typu. Na porovnanie, v európskych štátoch v konzumovanej potrave je tento pomer 10 až 14:1 a v USA dokonca 20:1.

Slovenské ovčie mlieko v obsahu zdraviu prospešných mastných kyselín dosahuje kvalitatívne parametre vysokohorského alpského kravského mlieka a v niektorých zložkách ho dokonca prevyšuje. Napr. v slovenskom ovčom mlieku sa zistil približne dvojnásobne vyšší obsah zdraviu prospešných nasýtených mastných kyselín C4-C10, kyseliny linolovej a trans-vakcénovej a obsah CLA bol o 20% vyšší ako v najlepšom alpskom mlieku.

Kvalita zelenej paše na slovenských podhorských a horských pasienkoch sa prejavuje nielen na zvýšenom obsahu zdraviu prospešných mastných kyselín v mlieku, ale aj na zvýšenom obsahu vitamínu E, β-karoténu (provitamín A), luteínu, zeaxantínu a iných antioxidačných zložiek ako aj aromatických a ďalších látok. Kvalitu „májovej" bryndze môžeme vychutnávať nielen v máji, ale aj v ďalších mesiacoch, pokiaľ ovce majú dostatok zelenej paše. Aj septembrová bryndza, vďaka dažďom na konci leta a čerstvej paši má zloženie mastných kyselín podobné májovej bryndze.

Zistilo sa, že minimálny denný príjem 300 mg CLA chráni pred rakovinou. Popri CLA antikarcinogénne účinky vykazujú aj rozvetvené mastné kyseliny a kyselina maslová, ktorých obsah v ovčom mlieku je tiež vyšší ako v kravskom mlieku. Na základe obsahu zdraviu prospešných mastných kyselín a ostatných zložiek potrebných pre organizmus ako odporúčanú dennú dávku tradičnej bryndze vyrobenej zo surového mlieka z hľadiska prevencie rakoviny možno uvažovať 30 – 40 g.

Vzhľadom k tomu, že obsah zdraviu prospešných zložiek v ovčom mlieku je viacnásobne väčší ako v mlieku kravskom, tradičné výrobky zo surového ovčieho mlieka by sa mali preferovať z hľadiska prevencie rôznych civilizačných ochorení. Preto na etiketách bryndze by mal byť jednoznačne uvedený obsah ovčej hrudky. Kvalita ovčích mliečnych produktov vrátane bryndze, ako aj zvýšená ekonomická náročnosť ich výroby by sa mala odrážať aj v zodpovedajúcich vyšších cenách takýchto výrobkov, čo by podnietilo záujem farmárov o ďalší rozvoj ovčiarstva. ❑

Podiel špičkových baranov na produkcii v roku 2008

prof. Ing. Milan Gajdošík, CSc.
emeritný profesor SPU v Nitre

V zootechnickej terminológii charakterizujeme **plemenitbu** ako **zámerné párenie** (rozmnožovanie) zvierat s cieľom získať a hromadiť v genotype potomkov požadované vlohy pre vyššiu úžitkovosť. Preto základnou a trvalou podmienkou toho, ako môže chovateľ dosiahnuť pozitívnu zmenu v genotypovom zložení následnej generácie je správny **výber rodičovských párov** a následne **efektívny výber ich potomkov**. Musí sa to robiť tak, aby v procese zakladania a striedania generácií v stáde sa rozširovali vlohy len po tých najlepších rodičoch, ktorí dosahujú v tých istých chovateľských podmienkach najvyššiu úžitkovosť. Pritom treba mať na pamäti, že čím sú podmienky prostredia horšie, tým menej sa prejavuje genotyp vo fenotype jedinca a tým často dochádza k prekrývaniu efektov génov. Preto **správne odhadnúť rozdielnosť v dedičnom založení jedinca**, je základným predpokladom efektívnosti každého výberu.

V praktickej plemenitbe oviec vyberáme predovšetkým plemenné barany po rodičoch s vynikajúcou a nadpriemernou úžitkovosťou, pretože každý z nich získava svoju „**genetickú výbavu**“ predovšetkým od svojich blízkych predkov (rodičia, starí rodičia). Spravidla pri tom vyberáme jedince podľa viacero vlastností, pre chovateľa hodnotovo rovnako dôležitých. Preto v nadväznosti na efektívnosť výberu vyžadujeme u dojných plemien (stád) zvyšovať **produkciu mlieka** (MU) a **plodnosť** (PL) a u nedojných plemien (stád) **plodnosť** (PL) a **intenzitu rastu** (IR).

V predchádzajúcej sérii článkov sme konštatovali, že ďalšie zvyšovanie úžitkovosti oviec vyžaduje pri zlepšovaní chovateľského prostredia vytvárať v ŠCH – RCH trvale silný selekčný tlak na uvedené úžitkové vlastnosti tak, aby sa získavali barany s vyšším genetickým potenciálom a prevyšovali hranicu priemernosti. Pri tomto hodnotení sme vychádzali z poznania, že nám chýbajú „špičkové barany“, ktoré by posúvali latku úžitkovosti vyššie.

V tomto príspevku analyzujeme aký podiel dosahujú špičkové barany z celkového počtu aukčných baranov predvedených na NT v roku 2008. Pre zaradenie barana do kategórie „špičkový baran“ sme v rámci úžitkového zamerania stanovili **výberovú hranicu** +++, ++ (podľa odhadu PH) a to u dojných plemien dvojkombináciu **plodnosť/mliekova úžitkovosť** (PL/MU) a u nedojných (mäsových) plemien **plodnosť/ intenzita rastu** (PL/IR).

Dosiahnuté výsledky u plemena **Zošľachtená valaška** uvádzame v tab. 1. Z celkového počtu 707 baranov bol podiel baranov s najvyššou PH (+++/+++) 5,8 %. S PH +++/++ bolo 7,6 % baranov a s PH ++/+++ 7,8 %. Špičkové barany predstavujú vyrovnaný genetický potenciál z pohľadu hodnotenia plodnosti a mliekovej úžitkovosti (13,4 % - 13,6 %). Najvyššie percento dosiahli barany s PH ++/++ (16,5 %).

Z pohľadu genealogických línií sa na produkcii špičkových baranov podieľali línie: Angličan, Bartindále, Bird, Sunflover, Stad a Walmer.

U **krížených baranov** (n-108) na báze plemena ZV (tab. 2)sa nezvýšil podiel baranov s PH +++/+++, dosiahol len 5,5 %, menej ako u plemena ZV. Výrazne sa však zvýšil podiel baranov s PH +++/++ (17,6 %) a ++/+++ (14,8 %). Väčší je aj podiel baranov s PH ++/++ (18,5 %). U krížených baranov sa vplyv zošľachťujúcich plemien (VF a LC) prejavil viac na plodnosti (23,1 %), ako na MU (20,3 %).

U plemena **Cigája** (tab. 3) z celkového počtu 637 baranov bol podiel baranov s PH +++/+++ 6,0 %. Podiel baranov s PH +++/++ (8,2 %) a s PH ++/+++ (8,4 %) je veľmi vyrovnaný, čo potvrdzuje, že sa pri selekcii kladie rovnaký dôraz na obidve úžitkové vlastnosti. Na produkcii špičkových baranov sa podieľali línie: Handel, Kamendín, Jugat, Jurbis, Justic, Rybár, Kamo, Siric a Wankover.

U **krížených baranov** na báze plemena cigája (C x LC) v počte 42 ks (tab. 4) sa výrazne zvýšil podiel špičkových baranov s PH +++/+++ (16,7

Tab. 1: Podiel špičkových baranov u plemena Zošľachtená valaška podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH / Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
Zošľachtená valaška (707)	+++	n	41	54	95
		%	5,8	7,6	13,4
	++	n	55	117	
		%	7,8	16,5	
	Σ	n	96		
		%	13,6		

Tab. 2: Podiel špičkových baranov u krížencov ZV x LC – VF podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH / Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
ZV x VF ZVxLCxVF (108)	+++	n	6	19	25
		%	5,5	17,6	23,1
	++	n	16	20	
		%	14,8	18,5	
	Σ	n	22		
		%	20,3		

Tab. 3: Podiel špičkových baranov u plemena Cigája podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
Cigája (637)	+++	n	38	52	90
		%	6,0	8,2	14,2
	++	n	54	109	
		%	8,4	17,1	
	Σ	n	92		
		%	14,4		

Tab. 4: Podiel špičkových baranov u krížencov C x LC podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
C x LC (42)	+++	n	7	8	15
		%	16,7	19,0	35,7
	++	n	6	8	
		%	14,3	19,0	
	Σ	n	13		
		%	31,0		

Tab. 5: Podiel špičkových baranov u plemena VF a LC podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
VF LC (172)	+++	n	5	7	12
		%	2,9	4,0	7,0
	++	n	18	35	
		%	10,5	20,3	
	Σ	n	23		
		%	13,4		

Tab. 6: Podiel špičkových baranov za mäsové plemená podľa dosiahnutej PH za plodnosť a mliekovú úžitkovosť

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
SF CH IF BE OD (184)	+++	n	4	11	15
		%	2,2	6,0	8,2
	++	n	3	11	
		%	1,6	6,0	
	Σ	n	7		
		%	3,8		

Tab. 7: Podiel špičkových baranov u krížených na báze plemena merino podľa dosiahnutej PH za plodnosť a intenzitu rastu

SÚBOR (n)	Ukazovateľ / PH Plodnosť	n	PH - MU		Σ
		%	+++	++	
M x IF M x FM M x IF x LC M x LI x VF (81)	+++	n	1	6	7
		%	1,2	7,4	8,6
	++	n	5	11	
		%	6,2	13,6	
	Σ	n	6		
		%	7,4		

%). Zošľachťujúce plemeno viac ovplyvnilo genetický potenciál baranov v plodnosti (35,7 %), ako v MU (31,0 %). Podiel týchto krížených baranov je výrazne vyšší u obidvoch produkčných ukazovateľov, ako u plemena cigája.

Z celkového počtu 172 baranov plemena **Východofrízske** (VF) a **Lacaune** (LC)je podiel špičkových baranov (tab. 5) s PH +++/+++ veľmi nízky, dosahuje len 2,9 %. PH aukčných baranov vyjadruje vyšší genetický potenciál v MU (13,4 %), ako v plodnosti (7,0 %). Z uvedeného vyplýva potreba nákupu baranov s vyšším potenciálom ako v plodnosti, tak aj mliekovej úžitkovosti. Na produkcii špičkových baranov sa podieľali línie Ludvik a Lacko.

Z celkového počtu 184 aukčných baranov špecializovaných **mäsových plemien** (tab. 6)Sufolk (SF), Charolais (CH), Ile de France (IF), Berichon (BE) a Oxford Down (OD) dosiahlo PH +++/+++ len 2,2 % baranov. U plemena SF nebol ani jeden špičkový baran. Genetický potenciál špičkových baranov je vyšší v hodnotení plodnosti (8,2 %), ako v IR (3,8 %). V selekcii baranov viac prihliadať aj na hodnotenie IR. Na produkcii špičkových baranov sa podieľali línie Ijon, Ilan, Lejus, OBR.

U plemena **Merino** (M) z celkového počtu 18 aukčných baranov nebol ani jeden špičkový baran ! Môžeme preto hovoriť o totálnej degradácii genetického potenciálu plemena.

U krížených baranov na báze plemena M (tab. 7) z celkového počtu 81 aukčných baranov najvyššiu PH +++/+++ dosiahlo len 1,2 % baranov. Genetický potenciál krížencov je vyšší v hodnotení plodnosti (8,6 %) ako v intenzite rastu (7,4 %), podobne ako u mäsových plemien.

ZÁVER

Analýza potvrdila, že u aukčných baranov v roku 2008 najvyšší podiel špičkových baranov v rámci čistokrvných plemien bol u plemena ZV a C, pričom genetická dispozícia pre MU a PL je vzácne vyrovnaná. U krížených baranov na báze plemena ZV a C je vyššia genetická dispozícia pre plodnosť, ako MU. Aukčné barany mliekových a mäsových plemien dosiahli veľmi nízke % špičkových baranov. U mliekových plemien PH baranov vyjadruje vyšší potenciál v MU ako plodnosti. U mäsových plemien je genetický potenciál špičkových baranov vyšší v hodnotení plodnosti, ako intenzity rastu. Len u krížených baranov C x LC sa dosiahol vyšší podiel špičkových baranov. ❑

Hodnotenie produkčného potenciálu aukčných baranov – súhrn záverov

prof.Ing.Milan Gajdošík,CSc.
emeritný profesor SPU v Nitre

V predchádzajúcej sérii článkov sme analyzovali produkčný potenciál aukčných baranov (n = 1931) predvedených na NT v roku 2008. Barany sme zoradili do integrovaných súborov podľa plemien, úžitkového zamerania a hodnotovej dôležitosti selektovaných úžitkových znakov. Urobili sme to zámerne s cieľom:

⇒ **zvýrazniť význam, poslanie a dôležitosť ŠCH, ako nosičov genetického pokroku** pre ďalší rozvoj chovu a plemenitby oviec. Zdôrazniť, že ich prioritnou úlohou musí byť:

• **produkovať plemenné zvieratá (barany, jahničky) s vysokým genetickým potenciálom (genetickou výbavou). V tejto súvislosti treba povedať, že ŠCH boli a vždy budú zrkadlom úrovne nášho plemenárstva,** pretože disponujú s najvyšším produkčným potenciálom bahníc z pohľadu úžitkovosti a dôležitosti selektovaných znakov. ŠCH nie vždy sa efektívne prezentujú v plemenitbe. Preto aj zakladanie ŠCH nemôže byť samoúčelné. Rozbor stáda musí garantovať, že:

• **potenciálna sila bahníc a plemenných baranov v ŠCH bude dostatočne výrazná** a dokáže vyprodukovať aspoň minimálny počet baranov s vysokým produkčným potenciálom: PL/MU, resp. PL/IR (+++, ++).

⇒ **zdôrazniť nezastupiteľnú úlohu plemenných baranov** (ale aj jahničiek) **pri ďalšom zámernom zlepšovaní dedičných vlôh následných generácií** a pri tvorbe a získavaní výkonnejších genotypov. Prostredníctvom plemenných baranov sa najefektívnejšie prenáša a realizuje najvyšší podiel genetického zisku.

Výsledky hodnotenia produkčného potenciálu aukčných baranov preukázali:

- nedostatočnú cieľavedomosť pri výbere rodičovských párov
- málo skúseností zo selekciou na početnosť vrhu
- nedôslednosť vzájomného párenia jedincov pochádzajúcich z viacpočetných vrhov
- nevýraznú genetickú výbavu plemenníc ŠCH na využiteľnosť pre produkciu kvalitných plemenných baranov
- chýba väčšia zainteresovanosť (pozornosť) pri výbere chovných jahničiek
- neefektívny výber baránkov pre plemenné účely

Musíme si uvedomiť, že úspech praktického plemenárstva spočíva na troch základných pilieroch:

1. **zámerný výber rodičovských párov** (pripárovací výber) umocnený cieľavedomou prípravou a realizáciou pripúšťania
2. **efektívny výber jahniat pre ďalší chov**, posilnený starostlivosťou pri bahnení a odchove
3. **celoročná starostlivosť o výživný a zdravotný stav plemenných zvierat**

Zámerný výber (párenie) rodičovských párov sleduje **hlavný cieľ:**

⇒ **získať a postupne hromadiť v genotype potomkov požadované vlohy** (gény) p**re vyššiu úžitkovosť** tak, aby sa cielene každoročne zlepšovali produkčné schopnosti stáda. To vyžaduje vytvárať trvalý **selekčný tlak** na postupnú zmenu genotypového zloženia následných generácií, čo sa musí prejaviť vyššou úžitkovosťou potomstva. A to bez rozdielu toho, či ide o čistokrvnú plemenitbu (chránené chovy), alebo rôzne formy pozmeňovacieho kríženia (ostatné ŠCH). Rozdielna bude len intenzita selekčného tlaku.

Pri výbere rodičovských párov rešpektovať vždy základný princíp:

⇒ **PH baranov v ukazovateli plodnosť (PL), mliekovú úžitkovosť (MU) a intenzita rastu (IR) musí byť vždy vyššia, ako u bahníc.** Tento proces musí byť trvalý, každoročne sa opakujúci, dôsledný a nezvratný.

V tejto súvislosti môžeme zodpovedne povedať, potvrdzujú to výsledky praxe, že chovatelia, ale aj šľachtitelia majú najmenej skúseností so selekciou zameranou na **zvyšovanie reprodukčnej výkonnosti bahníc** (aj baranov). Súvisí to s tým, že dlhodobo absentovala v chovateľskej praxi zámerná selekcia vo vnútri stáda na početnosť vrhu, čo sa v súčasnosti prejavuje u našich plemien nízkym dedičným založením pre viacpočetné vrhy. Preto je tento problém **vyhľadávania a využívania vhodných genotypov** pre chovateľov náročnejší a vyžaduje sústredenejšiu a väčšiu pozornosť. Súčasné poznatky potvrdzujú, že:

- keď sa nerobí dlhodobé párenie jedincov medzi sebou, ktoré pochádzajú z viacpočetných vrhov, neprejaví sa významný vplyv rodičov na výskyt dvojčiat. Súčasne tiež potvrdzujú, že:
- keď bahnice a ich obidvaja rodičia pochádzali z viacpočetného vrhu (KP5) dosahovali už pri prvom, alebo druhom obahnení vyššiu plodnosť (početnosť vrhu).

Preto pozornosť chovateľa musí byť zameraná aj na to, akú úspešnosť dosahuje pri odchove, chove a zaradení do reprodukcie jedincov pochádzajúcich z viacpočetných vrhov.

V tejto súvislosti každé stádo ŠCH tvorí 5-7 viac, alebo menej vyselektovaných generácií bahníc, ktoré dosahujú výbornú (+++), nadpriemernú (++), priemernú (+) a nízku, zlú (N, NN) úžitkovosť v hlavných selektovaných vlastnostiach. Preto je ich využiteľnosť pre produkciu plemenných baranov (ale aj jahničiek) veľmi rozdielna. Z pohľadu selekcie na početnosť vrhu treba maximálne využiť ako budúce „matky plemenných baranov" tie bahnice, ktoré:

• **pri prvom a druhom obahnení dosiahli viacpočetné vrhy** (predpokladom je u nich geneticky determinovanú plodnosť)

Z analýzy nízkej reprodukčnej výkonnosti bahníc v dlhodobom horizonte jednoznačne vyplynulo, že medzi chovnými jahničkami pokiaľ dorastú do kategórie rodičov – bahníc **sa nerobí „prísna" selekcia**, skôr žiadna. Ak sa k tomu pridruží fakt, že 1/5 – 1/4 bahníc zaradených do reprodukcie nerealizuje svoju reprodukčnú schopnosť (predčasne vyradené a jalové bahnice) pri nízkom výskyte viacpočetných vrhov (12,8 – 13,0 %)a pri nízkom zabrezávaní (70,0 – 90,0 %) má to za následok, že:

• **trvale sa znižuje „výberová základňa"**, v stádach klesá selekčný tlak, do reprodukcie vstupuje viac jedincov s priemernou, podpriemernou a nízkou reprodukčnou schopnosťou a tým sa **významne stráca potenciálna sila samičieho potomstva v následných generáciách.**

Aj efektívny výber baránkov na ďalší chov vyžaduje vysokú profesionalitu. Výber, ak má byť úspešný, musí byť založený na tom:

• **čo najpresnejšie rozpoznať geneticky najvýkonnejšie jedince** (využiť k tomu plemenársku dokumentáciu) a postupne ich využiť na produkciu výkonnejších genotypov. Preto základným predpokladom efektívnosti každého výberu je:

• **čo najpresnejšie odhadnúť rozdielnosť v dedičnom založení jedinca.** Preto základnou podmienkou chovateľského pokroku pri zvyšovaní úžitkovosti je:

• **zámerná a efektívna selekcia vo vnútri**

stáda, čím sa zabezpečí, že v procese striedania generácií v stáde, sa budú rozširovať gény (vlohy) len tých potomkov, ktorých rodičia dosahujú v tých istých chovateľských podmienkach najvyššiu úžitkovosť. Hodnotenie aukčných baranov potvrdilo, že tento základný princíp nerozširovať gény rodičov s podpriemernou, nízkou, zlou PH (úžitkovosťou) nie vždy sa darí napĺňať (realizovať). V roku 2008 bolo do reprodukcie zaradených až 40 plemenných baranov (2,5 %), ktorých PH pre PL/MU resp. PL/IR bola hodnotená ako podpriemerná, resp. veľmi zlá (ČT N/N, N/NN). Takto hodnotených baranov bolo u plemena CH 6,4 %, u plemena SF 5,9 %, u krížencov MxFM 5,3 %, u plemena LC 3,3 %, u MxIF 3,2 %, u plemena C 2,2 % a u plemena ZV 2,1 %. Genotyp týchto baranov je nízky, podprahový a nie je účelné, aby sa ich gény rozširovali v následných populáciách. V takomto prípade musí prevládať odborný, profesionálny a racionálny prístup a nie komerčný (záujmový). Podstatne väčší efekt sa dosiahne ich vyradením. Aj v jednotlivých populáciách krížencov získaných zošľachťovacím a kombinačným krížením treba robiť dôsledný **pozitívny výber** a prísnu n**egatívnu selekciu,** pri ktorej je % **vyraďovania podstatne vyššie ako pri čistokrvnej plemenitbe.** Do reprodukcie zaraďovať len tie jedince, ktoré spĺňajú tie najprísnejšie selekčné kritériá.

Analýza tiež potvrdila, že produkčný potenciál aukčných baranov sa v horizonte 10 rokov zlepšoval výraznejšie len po hranicu priemernej, málo nad priemernú úžitkovosť, pričom chýbajú „špičkové barany", najmä u plemena LC a VF, u mäsových plemien CH, SF, OD.

Ak chovateľská prax príjme základnú myšlienku (filozofiu), že prioritnou úlohou ŠCH je produkovať plemenné barany s vysokým genetickým produkčným potenciálom (genetickou výbavou), potom **treba prispôsobiť (prehodnotiť) aj kritéria na udeľovanie „TOP ŠCH".** Som toho názoru, že cieľom hodnotenia ŠCH nemá byť výška dosahovanej produkcie mlieka, plodnosť na obahnenú bahnicu, ale:

- **schopnosť stáda (chovateľa), ako dokáže túto vysokú úžitkovosť pretransformovať do genetickej výbavy plemenných baranov, teda koľko špičkových baranov s vysokou PH (PL/MU – PL/IR: +++/+++, +++/++, ++/+++, ++/++) vyprodukuje ŠCH.** Tým by sa zvýraznila aj **zainteresovanosť chovateľov** na produkcii vynikajúcich plemenných baranov a posilnila by sa aj **chovateľská hrdosť. Odchovať kvalitného plemenného barana je veľké chovateľské umenie.**

Zvyšovanie reprodukčnej a produkčnej výkonnosti plemenných zvierat je nemysliteľné bez **dobrej celoročnej chovateľskej starostlivosti** o výživný a zdravotný stav plemenných zvierat. Týka sa to hlavne chovov, kde sa využívajú rôzne formy pozmeňovacieho kríženia (do kríženia vstupujú výkonnejšie a náročnejšie plemená), kde špecifické vplyv prostredia môžu potenciálnu úžitkovosť krížencov (efekty génov) prekrývať. Preto platí zásada:

- **zámerná selekcia a zlepšovanie chovateľského prostredia musia postupovať súbežne.**

ZÁVER

V desaťročnom horizonte hodnotenia zámerná selekcia v ŠCH pozitívne ovplyvnila zvýšenie produkčného potenciálu aukčných baranov prevažne do úrovne priemernej a nadpriemernej úžitkovosti. Bohužiaľ neodrazilo sa to na vyššej produkcii špičkových baranov. Najvýraznejší posun je u plemena ZV a C. Plemeno M je výrazne zdecimované. Väčší pokrok sa očakával u plemena LC a VF a u mäsových plemien CH, SF a OD. Vzhľadom na nízku reprodukčnú výkonnosť bahníc, výrazne sa znižuje (obmedzuje)výberová základňa, čo oslabuje žiaduci selekčný tlak v ŠCH.

Ovčiarom v Trenčianskej Teplej sa darí

Ing. Anton Čapistrák,
Doc. RNDr. Milan Margetín PhD,
RNDr. Jana Margetínová,
Ing. Dušan Apolen, Ing. Jaroslav Špánik
Ústav chovu oviec a kôz Trenčianska Teplá

V príspevku chceme predstaviť účelové hospodárstvo Ústavu chovu oviec a kôz v Trenčianskej Teplej, patriace pod Centrum výskumu živočíšnej výroby Nitra.

Chov oviec v Trenčianskej Teplej má dlhoročné tradície. Stádo valašských oviec zohralo veľmi dôležitú úlohu pri tvorbe nového plemena zošľachtenej valašky. Už v r. 1954 sa začali pokusy kríženia s holandskými baranmi plemena texel. Najdôležitejšiu úlohu pri šľachtení nového plemena však zohrali barany anglických plemien lincoln a leicester. Na návrh uznávacej komisie MPVž SSR Kolégium ministra poľnohospodárstva výživy SSR v zmysle zákona SNR

Prvý krát dvojčatá, druhý krát trojčatá, tretí krát štvorčatá?

č. 110/72 Zb. uznalo dňa 20.12.1982 nové plemeno oviec zošľachtená valaška. Bol to veľký úspech slovenskej zootechnickej vedy a praxe, ktorý dosiahol kolektív pracovníkov Výskumného ústavu ovčiarskeho (VÚO) v Trenčíne, Vysokej školy poľnohospodárskej v Nitre, štátneho plemenárskeho podniku a chovateľov valašiek pod metodickým vedením prof. J. Laurinčíka. Za vyšľachtenie nového plemena bolo pracovníkom VÚO prof. J. Laurinčíkovi a p. V. Longauerovi a prof. M. Gajdošíkovi z VŠP Nitra udelené vysoké štátne vyznamenanie.

Chov oviec v Trenčianskej Teplej vždy slúžil potrebám výskumu a chovali sa tu aj iné plemená. Okrem zošľachtenej valašky (ZV) sa začalo chovať plemeno cigája (C). Tieto dve plemená dodnes tvoria hlavnú chovnú základňu oviec.

V r. 1993 sme prvý krát z Francúzka na Slovensko priviezli barany plemena lacaune (LC), ktoré sme na teplanskom hospodárstve začali využívať v zošľachťovacom krížení na zvyšovanie produkcie mlieka. O dva roky sme priviezli aj pripustené jarky plemena LC a vytvorili tak základ terajšieho stáda.

Na našom pracovisku bol vypracovaný

Bahnica ZVxLC s trojčatami

Aj ty sa poď napiť

Jahňatá v škôlke

Tabuľka 1: Priemerné denné prírastky jahniat v r. 2008

Plemeno	Priemerné denné prírastky baránkov v g		Priemerné denné prírastky jahničiek v g	
	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR
ZV	-	298	-	262
ZVxLCxVF	373	269	300	241
C	320	300	306	247
CxLCxVF	380	291	295	262
LC	310	293	259	266

Tabuľka 2.Reprodukčné ukazovatele podľa výsledkov KÚ.

Plemeno	Plodnosť na obahnenú ovcu v % r. 2008		Plodnosť na obahnenú ovcu v % r. 2009	
	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR
ZV	144,7	127,7	141,2	130,0
ZVxLCxVF	161,9	137,4	159,8	144,6
C	140,0	129,0	155,3	130,3
CxLCxVF	149,2	140,5	164,1	141,6
LC	132,8	125,7	167,1	136,6

Tabuľka 3: Mliekova úžitkovosť oviec za normovanú dojnú periódu prepočítanú na 3. laktáciu

Plemeno	Produkcia mlieka v litroch r. 2008		Produkcia mlieka v litroch r. 2009	
	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR	Trenčianska Teplá	priemer ŠCH SR
ZV	122,72	105,64	125,39	107,24
ZVxLCxVF	166,40	135,39	181,91	149,80
C	108,80	103,49	128,10	103,21
CxLCxVF	143,81	151,76	179,43	169,45
LC	177,31	209,88	192,78	208,69

zošľachťovací program pre plemená ZV a C s použitím dojných plemien LC a východofrízske (VF). Po jeho schválení boli v r. 2000 v Tr. Teplej zriadené 2 šľachtiteľsko-experimentálne stáda (ŠECH).

Účelové hospodárstvo sa nachádza v členitom území na okraji Strážovských vrchov, jeho pasienky sa rozprestierajú do nadmorskej výšky 400 m.n.m. V súčastnosti hospodárime na 101,8 ha poľnohospodárskej pôdy, z čoho 27,3 ha je orná pôda a 74,5 ha tvoria TTP (luky a pasienky). V r. 2009 sme na 13,1 ha pestovali ovos a na 14,2 ha kukuricu na siláž. Nakoľko v r. 2009 boli nízke úrody objemových krmív, nakúpili sme okolo 70 t sena a 30 t slamy. Od r. 2010 sa nám podarilo získať do prenájmu 48,6 ha TTP, čo by malo zvýšiť našu sebestačnosť v objemových krmovinách. Všetky práce v rastlinnej výrobe máme zabezpečované formou zmluvných služieb, čo spôsobuje vysoké náklady.

Na účelovom hospodárstve okrem dvoch ŠECH na báze plemena ZV a C máme aj šľachtiteľský chov oviec plemena LC a samozrejme aj ZV a C. Chov oviec je orientovaný na produkciu mlieka, plemenných baranov a jatočných jahniat.

K 31.1.2010 boli stavy oviec nasledovné:

- **16 kmeňových plemenných baranov**
- **52 plemenných aukčných baránkov**
- **96 jahničiek**
- **459 bahníc z toho:**

– 181 bahníc plemena ZV a kríženiek s plemenom LC a VF
– 188 bahníc plemena C a kríženiek s plemenom LC a VF
– 90 bahníc plemena LC.

Chov oviec zabezpečujú 3 ošetrovatelia, 1 traktorista a 1 strážnik. Počas nárazových prác podľa potreby zamestnávame jedného brigádnika. Ovce máme ustajnené v 3 klasických prejazdných ovčínoch s povalovým priestorom a prípravovňou a v 1 ovčine JUZO (Jednotný univerzálny zemědelský objekt)s prefabrikátov bez povalového priestoru. Zimná kŕmna dávka pozostáva z kukuričnej siláže, sena a kŕmnej zmesi BAK. Pri odchove jahniat používame kŕmnu zmes ČOJ 1 a ČOJ 2, pri odchove plemenných baránkov jadrové krmivá ovos a jačmeň. Počas celého roka majú ovce k dispozícií minerálne lízy.

Doterajšie poznatky z realizácie šľachtiteľského programu s plemenom LC a VF jednoznačne poukazujú na výrazné zvýšenie produkcie mlieka pri kríženkách. Takéto vysokoprodukčné bahnice po okotení produkujú veľké množstvo mlieka, ktoré narodené jahňatá v prvých týždňoch nestačia vycicať, problémy sú výraznejšie pri jedináčikoch. Preto ošetrovateľ musí bahnice ručne oddájať, aby nedochádzalo ku zápalom vemena. Ručné dojenie je však pre ošetrovateľov veľmi náročné. Z uvedených dôvodov realizujeme na našom hospodárstve veľmi skorý odstav jahniat – umelý odchov pomocou mliečnych kŕmnych zmesí s využitím napájacieho automatu pre jahňatá TAPO-EZ1-38-M a s adlibitným prístupom k cumľom. Problematika odchovu je aj predmetom výskumných úloh.

Po veľmi skorom odstave jahniat bahnice dojíme na rotačnej dojárni RD – OK3 (3 dojacie súpravy) od firmy MILKOVIS s.r.o. Po predaji veľkonočných jahniat a odstave plemenných jahniat využívame na dojenie oviec staršiu radovú dojáreň s ručným podávaním jadra pre 18 bahníc vyrobenú v 80-tych rokoch. V letnom období bahnice dojíme na salaši, ktorý sa nachádza 2 km od hospodárstva na pozemkoch spadajúcich pod kataster Trenčianske Teplice. Pri dojení používame radovú dojáreň firmy FARMTEC SLOVAKIA s.r.o. pre 24 bahníc s automatickým dávkovaním jadrovej zmesi a s odmernými valcami.

Veľmi skorý odstav jahniat nám krátko po obahnení umožnil začať strojové dojenie. Okrem bahníc, od ktorých boli odstavené jahňatá sme dojili aj bahnice, ktorým jahňatá uhynuli. Takto sme v roku 2009 od bahníc s veľmi skoro odstavenými jahňatami získali 1605 l mlieka, ktoré sme finančne zhodnotili predajom.

V našich podmienkach sa osvedčilo odsta-

Rotačná dojáreň ... Ideme sa dojiť

Bahnica CxLC po okotení

Radová dojáreň na salaši

Bahnica LC pred okotením

Bahnica LC po okotením

vovať jahňatá od matky na tretí deň po narodení, kedy majú už cca 4,5 kg. V tomto období už jahňatá prijali dostatočné množstvo mledziva na zabezpečenie vlastnej imunity a zároveň sa rýchlo učili na cumle automatu.

Za tri roky realizácie sme odchovali týmto spôsobom cca 240 jahniat. Na veľmi skorý odstav najlepšie reagovali jahňatá LC s celkovým prírastkom 10,40 kg (kríženky na báze C 7,84kg; kríženky na báze ZV 7,69 kg). Pri zohľadnení veľkosti vrhu najlepšie reagovali jahňatá z dvojčiat, ktoré na 40-ty deň dosiahli hmotnosť 13,9 kg. To predstavuje celkový prírastok 10,37 kg, pri priemernom dennom prírastku (PDP) 260 g. Priemerná hmotnosť všetkých jahniat na 40-ty deň bola 12,0 kg a PDP 240 g.

U väčšiny jahniat však v našich podmienkach uplatňujeme odchov dôsledného škôlkovania. Pri tomto spôsobe škôlkovania jahňatá sú zatvorené v škôlkach, kde majú k dispozícii adlibitne jadrovú zmes a seno. Pod bahnice sa vypúšťajú v presne stanovených intervaloch podľa metodiky na dobu vycicania matiek. Pri takomto spôsobe škôlkovania dosahujeme v odchove veľmi dobré PDP. Intenzitu rastu jahniat na základe PDP podľa výsledkov Kontroly úžitkovosti (KÚ)za r. 2008 uvádzame v tab.1. Ako vyplýva z tabuľky teplanské jahňatá okrem jahničiek LC mali vyššie PDP ako priemer v ŠCH. Nižšie PDP u jahniat plemena LC boli spôsobené tým, že prevážna väčšina bola umelo odchovaná pri veľmi skorom odstave jahniat.

Výber plemenných baránkov a jahničiek robíme pred veľkonočnými sviatkami, nevybraté jahňatá predávame ako jatočné. V prípade záujmu chovateľov predávame aj plemenné jahničky.

V tabuľke 2 uvádzame výsledky plodnosti jednotlivých genotypov bahníc v r. 2008 a predbežné výsledky za r. 2009. Naše bahnice vo všetkých prípadoch dosahujú vyššiu plodnosť ako je priemer v ŠCH. Výrazne vyššiu plodnosť dosahujú kríženky na báze plemena ZV a C pri porovnaní s čistokrvnými bahnicami.

Po odstave chovných a predaji jatočných jahniat bahnice dojíme na hospodárskom dvore. Koncom apríla sa bahnice premiestňujeme na salaš s prístreškom, kde sú až do novembra (do prvých mrazov a snehu). Bahnice na salaši pripúšťame z ruky. Jarky v r. 2009 sme pripúšťali na hospodárstve harémovým systémom. Časť vybraných jariek sa po návrate z paše triedila (lučkala) a bol k ním prideľovaný ten istý baran.

Na našom hospodárstve sme pre výskumné účely zriadili iseminančný punkt. Tu v rámci výskumných úloh hodnotíme semeno baranov, použitie rôznych riedidiel a implementorov, u časti oviec robíme aj umelú inseináciu.

O tom, že produkčná úroveň v našich chovoch rastie svedčia aj ukazovatele mliekovej úžitkovosti oviec za roky 2008 a 2009, ktoré uvádzame v tabuľke 3. Čistokrvné bahnice plemena ZV a C ako aj kríženky dosahujú vyššiu produkciu mlieka ako priemer ŠCH na Slovensku. Rezervy máme u bahníc plemena LC, kde musíme zlepšiť mliekovú úžitkovosť na úroveň popredných chovateľov v ŠCH. Na vyššiu produkciu mlieka potrebujú bahnice plemena LC zlepšené chovateľské podmienky a najmä kvalitnú výživu. V tomto smere máme menšie problémy najmä v letnom období, kedy vzhľadom na dostupné podmienky chováme bahnice všetkých genotypov v jednom stáde na salaši

Najlepšie výsledky sme dosiahli na ukončení ovčiarskej sezóny Demeter 2009, keď v rebríčku TOP 2008 plemena ZV sme obsadili **4. miesto,** TOP 2008 plemena C **1. miesto** a TOP 2008 **– celkový víťaz 1. miesto plemeno LC.**

Každoročné umiestnenia našich stád v toprebríčku najlepších chovateľov svedčí o tom, že dosiahnuté produkčné ukazovatele stád oviec na ÚH v Trenčianskej Teplej nie sú náhodné. Sú výsledkom práce zamestnancov hospodárstva a výsledkom cieľavedomej šľachtiteľskej činnosti pracovníkov výskumu. ❑

Jahničky v oplôtkoch

Prubír v akcii

Pohoda na pasienku

Pastva oviec

Ing. Mgr. Martin MELLEN, PhD.[1]
Ing. Vladimír STOPKA[2]
[1]Pôdohospodárska platobná agentúra, Bratislava
[2]MIKROP Slovensko sro., Poprad

Ovce sú typicky pastevné zvieratá. Pasenie je najstarší, najprirodzenejší a najobľúbenejší spôsob výživy oviec, ktorý má oproti iným spôsobom výživy nielen biologické a zdravotné, ale v dnešnej dobe i veľmi dôležité ekonomické výhody.

Hlavná časť súvislých pasienkov pre ovce sa u nás nachádza v horských a podhorských oblastiach Nízkych Tatier, Slovenského Rudohoria, Veľkej a Malej Fatry, čiže zahŕňa celé severné Slovensko, Oravu, Kysuce, Liptov, časť Spiša a Nízkych Beskýd.

Menšia časť súvislých trávnych porastov sa nachádza v Malých a Bielych Karpatoch, v Považskom Inovci, v Trebíči, v Štiavnických vrchoch a v Slánskom pohorí. Jedná sa o suchšie stanoviská s menším počtom zrážok a vyššími letnými teplotami v porovnaní so severnými oblasťami Slovenska, a preto tieto južnejšie oblasti trpia od polovice letnej sezóny horším dorastaním trávnej hmoty.

Pasenie oviec má oproti iným druhom a kategóriám zvierat niektoré výhody a zvláštnosti. Ovce sú „dobrochodivé" zvieratá, môžu vypásať v porovnaní s hovädzím dobytkom aj vzdialenejšie plochy, využívajú efektívnejšie aj porasty nevhodné pre HD, a ďalšou ich výhodou je ich výborná ovládateľnosť.

Pri pasení sa stádo oviec rozčlení na menšie, samostatne sa pasúce skupiny po 10 až 30 zvieratách. Ovce sa pasú spravidla dlhšie ako hovädzí dobytok. Ak je kvalita pasienku dobrá, ovce sa pasú asi 9 hodín denne, predovšetkým v čase od 7. do 19. hodiny. Na menej kvalitnom poraste sa pasenie predlžuje až na 12 hodín. Čím sa viac prikrmujú v maštali, tým kratšie sa pasú. Bahnice s dvojčatami alebo s viac početnými vrhmi sa pasú dlhšie. Ovce odpočívajú priemerne 11-13 hodín.

Dospelá nelaktujúca ovca pri pastevnom type výživy potrebuje denne 3-5 l vody. Táto potreba sa zdvojnásobuje pri pasení počas letných horúčav. Pri chove dojných oviec je potrebné si uvedomiť, že zviera potrebuje okrem záchovnej potreby na každý nadojený liter mlieka ďalších 1,5 l vody. Ovce na novom pasienku sa najskôr obozná-mia s novým prostredím, a až potom sa začnú pásť.

Ovce vyhľadávajú najvhodnejšie a najchutnejšie zložky potravy. Najskôr vyberajú najkvalitnejšie porasty, postupne začínajú spásať aj menej chutné krmivá. Medzi stupňom zošľachtenosti plemien a chuťovou vyberavosťou je určitá závislosť. Zošľachtené plemená, hoci majú vyššie nároky na kvalitu potravy, sú menej výberavé než nezošľachtené plemená. Mäsové plemená majú pomerne slabo vyvinutý chuťový zmysel, po nich nasledujú dojné plemená a najlepšie vyvinutý chuťový zmysel majú kombinované plemená. Ak je paša obmedzená, chuťová vyberavosť oviec sa znižuje.

Pred prvým pasením oviec musíme dodržať viaceré *preventívne a dietetické opatrenia:*

1. Do pasúceho sa stáda nezačleňujeme choré a zoslabnuté ovce.
2. Minimálne 3 týždne pred začiatkom pasenia ovce i ovčiarske psy *odčervíme*
3. Ovce pred pasením preventívne *okúpeme* proti vonkajším parazitom a prašivine
4. Pred pasením ovciam *ošetríme pazvnechty*, choré oddelene liečime.
5. *Realizujeme postupný prechod na pastvu*. Meníme spôsob kŕmenia, z kŕmnej dávky vyradíme šťavnaté krmivá ako sú siláž a rezky. Prechod zo zimného kŕmenia na pastvu trvá 1 až 2 týždne. Zo začiatku vyháňame ovce na pastvu až popoludní na dobu 1-3 hodiny. *Pred pastvou prikrmujeme suchým objemovým krmivom,* najlepšie kŕmnou slamou alebo trávnym senom. Samozrejme ovce pred pasením napojíme v ovčíne.
6. Ovce nepasieme na porastoch ošetrenými priemyselnými hnojivami.
7. Príležitostnú pašu (na strniskách, ďateliniskách, porastoch po podmietkach) využívame krátkodobo a za stáleho pohybu pre nebezpečenstvo zdutia.
8. Vyhýbame sa tienistým a vlhkým miestam, ktoré sú zdrojom parazitov.
9. Ovce nenapájame zo stojatých vôd, ale z nezávadných tečúcich vodných zdrojov.

Technika pasenia

Pre pastevný systém je rozhodujúca dĺžka obdobia, počas ktorej je potrebné udržať vysokú kvalitu a dostatočné množstvo pastevnej hmoty. Organizácia spočíva v optimálnom využívaní obdobia pastvy a regenerácie porastu. Každý druh, každá kategória zvierat a každá fáza ich reprodukčného cyklu má iné nároky na množstvo a druh živín.

Úspešný chov oviec je závislý na správnej technike pasenia. Iným spôsobom treba pásť v horúcich letných dňoch a inak za chladného počasia. Najdôležitejšou zásadou pastevnej techniky je, aby sa ovce dosýta a s chuti napásli. Na to ale musia mať *dostatok času*. Predvečerné ochladenie je veľmi vhodná doba na intenzívne pasenie. Zo zoozdravotného hľadiska je prospešné *striedať pastviny i v priebehu dňa*. Pastviny s tvrdou a suchšou trávou je vhodné spásať počas chladných a vlhkých dní. Ovce pri pasení musia mať čo najväčší *kľud*. Veľmi nepriaznivo pôsobí na ovce pasenie proti silnému vetru. Ovce s obľubou vyhľadávajú záveterné miesta, i keď je tam porast menej kvalitný.

Tab.: Obsah niektorých minerálnych látok v jednotlivých skupinách rastlín v %

Skupiny rastlín	Ca	P	K	Mg	Na
Trávy	0,65	0,26	1,95	0,21	0,08
Ďatelinoviny	1,92	0,38	1,90	0,46	0,19
Byliny	2,15	0,46	3,25	0,68	0,26

Honová pastva

Správny spôsob využívania pastvín je *honová pastva*. Pri tomto spôsobe sa plocha rozdelí na niekoľko honov, podľa reliéfu, ktoré sa postupne spásajú. Jeden hon sa spása 5 až 6 dní. Potom každý hon sa nechá 2 týždne v kľude, aby porast dorástol a zregeneroval.

Voľná pastva

Uplatňuje sa v extrémnych vysokohorských oblastiach. Pri tomto spôsobe sa maximálne využíva pastevná plocha. Porast býva menej kvalitný a ovce musia prekonávať veľké vzdialenosti, aby sa dosýta napásli. V horských a podhorských oblastiach sa celoročný cyklus pasenia organizuje tak, že skoro na jar sa spásajú porasty v údoliach a nížinách, kde je skoršia vegetácia, neskôr sa ovce presúvajú na trvalé pastviny do vyšších polôh a potom na vysokohorské pastviny. Na jeseň je tento postup opačný.

Pastva v oplôtkoch

Uplatňuje sa v intenzívnych výrobných podmienkach na trvalých i dočasných pastvinách. Stádo sa pasie na ohraničených plochách. Oplôtky sa využívajú *rotačným spôsobom*, aby porast mal dostatok času na regeneráciu a rast. Pri oplôtkovej pastve často využívame elektrické ohradníky.

Príležitostná pastva

Využívanie pastevných príležitostí je dôležité hlavne v nížinných oblastiach s intenzívnou poľnohospodárskou výrobou na ornej pôde. Pri príležitostnej pastve platí zásada, že dlhšie je možné pásť len na kultúrach s jedným zberom za rok, ako sú napr. obilniny, okopaniny a pod. So skutočnou pastvou tu možno počítať až po zbere olejnín, ozimných jačmeňov a ostatných obilnín.

Ovce pred pastvou na strništi prikrmujeme kŕmnou slamou. Zabránime tým hltavému spásaniu šťavnatej hmoty a zníži sa nebezpečenstvo tráviacich problémov. Ak sa ovce nafúknu, premiestnime ich do tieňa alebo do ovčína, nesmieme im vtedy podávať vodu. Tým by sme podporili kvasné pochody v bachore a vzniknuté plyny by sa rýchlo vstrebávali do krvi, čím by mohli spôsobiť otravu a hynutie. Ak by predsa prišlo k nafúknutiu oviec, postihnutým zvieratám je potrebné poskytnúť prvú pomoc, a to tak, že rukami tlačíme na boky zvieraťa, čím ovcu nútime ku grganiu.

Ako má vyzerať ideálny pasienkový porast

Druhové zloženie pasienkového porastu je závislé na pôdnych a klimatických podmienkach danej lokality a na spôsobe ich obhospodarovania. Ani tzv. „plevelné" kultúry nemajú v trávnych spoločenstvách (i keď sa tak donedávna tradovalo) vlyv na nižšiu kvalitu porastov. Niektoré „stárnu" pomalšie ako „kultúrne" druhy, majú priaznivé dietetické vlastnosti a prispievajú želateľným spôsobom k lepšiemu využitiu porastu.

Pasenie oviec musí zabezpečovať dostatočnú výživu pre produkciu mlieka a vlny. Paša musí obsahovať predovšetkým vysoký podiel bielkovín. Ideálny porast pre ovce by mal mať *35-40% ďatelinovín, 25-30% hodnotných bylín a 30-35% nižších tráv.* Porast by mal byť vždy mladý, ľahko a rýchlo stráviteľný. Vysoké a prestarnuté porasty ovce nespásajú ale vyberajú si z nich nižšie a mladšie komponenty. Ovce spásajú len porasty, ktoré sa im pri pasení dotýkajú výšky očí. Toto pravidlo musíme brať do úvahy, a organizovanie pasenia regulujeme preto časovým využitím a hnojením.

Z *ďatelinovín* je u nás obyčajne

hlavným komponentom *ďatelina plazivá*, menej *ďatelina horská* a *ladenec rožkatý*.

Byliny zvyšujú chutnosť a stráviteľnosť krmiva a dodávajú mu príjemnú vôňu a korenistú príchuť. Okrem vyššieho obsahu minerálnych látok (viď tab.) obsahujú ešte cukry, glykozidy, horčiny, éterické oleje, organické kyseliny, slizy, triesloviny a alkaloidy. Mnohé z týchto zložiek majú aj liečivý účinok, ktorý zvieratá inštinktívne poznajú. Mlieko a mliečne výrobky vyprodukované z hodnotných bylín majú vynikajúcu kvalitu a chuť a sú vo svete vysoko cenené (napríklad švajčiarske syry ako Ementál, Gruyére, Racklett a pod.).

Z hodnotných bylín máme v trávnych porastoch bohato zastúpenú *púpavu lekársku* a *alchemilku žltozelenú*, ktorá je pre svoje chuťové vlastnosti a šťavnatosť ovcami veľmi vyhľadávaná. Trávenie a príjem krmiva podporuje liečivý *rebríček obyčajný*, ktorý je známy svojou ostrou korenistou príchuťou.

Využitie v poraste majú aj *mladé dreviny* s nízkym obsahom sušiny. Postupujúcim stárnutím sa nielen zvyšuje obsah sušiny ale výrazne klesá aj ich využiteľnosť pre ovce.

Najviac zastúpenou skupinou rastlín v pasienkových porastoch sú však *trávy*., ktoré sú predovšetkým zdrojom sacharidov, no v mladom štádiu obsahujú aj veľa bielkovín. Pre ovce sú dôležité najmä *lipnice*, sú kvalitné a majú nižší vzrast. Hodnotu pasienka znásobuje *kostrava lúčna*, ktorá sa doporučuje vysievať aj pri rekultivácii trvalých trávnych porastov. Vysokožiadaný je aj *mätonoh trváci*. V porastoch sa vyskytujú aj *reznačka laločnatá* a *psica tuhá,* no pre rýchlu lignifikáciu- starnutie nie sú veľmi žiadané.

Minerálna výživa na pastve

Počas celého pastevného obdobia je potrebné zvieratám zabezpečiť dostatok minerálnych látok , a to hlavne formou kamennej soli a rôznych foriem minerálnych lizov. Na začiatku pastevného obdobia je nevyhnutné ovciam zabezpečiť dostatok horčíka, dojné (laktujúce) ovce si žiadajú dostatok vápnika, ktorý je vo veľkej miere odplavovaný mliekom pre jahňatá. Nemenej dôležité sú aj ostatné prvky. Nedostatok kobaltu v kŕmnej dávke bahníc sa prejavuje slabou pohybovou a cicavou tzv. sacou aktivitou jahniat, jód je dôležitý k správnej funkcii štítnej žľazy, ktorá ovplyvňuje termoreguláciu. Nedostatok selénu oslabuje imunitu hlavne u mláďat, preto tento prvok sa pridáva hlavne do lizov. Tento problém nedostatku Se v krmivách resp. na pastve (v rastlinách) je spôsobený jeho deficitom v pôdach celého Slovenska. Do minerálnych zmesí alebo lizov naopak nebývajú zaraďované mikroprvky ako meď a železo. Pretože i stredne vysoké dávky medi môžu byť pre ovce toxické, existujú však významné medziplemenné rozdiely (najcitlivejšie sú tzv. kontinentálne plemená – texel, charollais, menej suffolk, východofríska ovca, veľmi odolné sú napr. škótska červenohlavá ovca). V niektorých lokalitách Slovenska je síce dostatočná zásoba minerálnych látok, ale v nevyváženom stave, preto doporučujeme chovateľom oviec aspoň jedenkrát za 3 roky zistiť obsah živín v rastlinách resp. v pôde, a prípadne ho potom následne upraviť. Prevažná časť našich pasienkov trpí nedostatkom prístupného fosforu, kyslé pôdy majú málo vápnika (doporučujeme dotovať najlepšie formou dolomitického vápenca, ktorý obsahuje aj horčík). ❑

Ovečky na Liptove

Anna Kováčiková
predsedníčka PD L.Revúce

Každý z Vás najmä v posledných rokoch mal určite príležitosť zúčastniť sa na rôznych podujatiach, ktoré propagovali ovčiarstvo na Slovensku. Či už to boli rôzne konferencie organizované MP SR, podujatia organizované ZCHOK na Slovensku-družstvom alebo rôzne predajné trhy v celoslovenskom merítku, či len regionálneho charakteru. Poľnohospodárskym podnikom, ktorý si nenechá ujsť príležitosť pomôcť v propagácii ovčiarstva, je aj Poľnohospodárske družstvo v Liptovských Revúcach. V jeho vedení pôsobí skutočne zapálená a entuziazmu plná osoba- predsedníčka Anna Kováčiková. V tomto príspevku sa snažíme čitateľom priblížiť nie len obec Liptovské Revúce ale v prvom rade tamojšie fungujúe družstvo slovami osoby najpovolanejšej- jeho predsedníčky.

Obec Liptovské Revúce– najstaršia správa o slovanskej občine s názvom Revúca sa viaže k menu uhorského kráľa Ondreja II., ktorý v roku 1233 daroval Hudkontovi tri poplužia zeme.

Revúckou dolinou viedla stará kráľovská cesta z Poľského Krakowa cez Liptov a Šturec (horský priesmyk z Vyšnej Revúcej) do Banskej Bystrice, ďalej na juh do Pešti. Revúčania boli vychýrení povozníci, čím sa rozšíril chov koní a remeselníctvo (kováčstvo,drevárstvo). Po zániku huty v roku 1560 prevládalo poľnohospodárstvo – valašská kolonizácia s chovom oviec a rožného statku, Neľahká práca pastierov a zvláštne podmienky podnietili vznik pozoruhodnej kultúry, ktorá sa takmer v nedotknutej podobe zachovala dodnes rezbárstvo, drevené chalúpky so šindlovými strechami, zvonice, ľudové kroje, piesne, tance, povedačky...).

Farma oviec vznikla v roku 1976 ako súčasť bývalého Agrokombinátu Liptov, Liptovská Osada a transformáciou v roku 1994 vzniklo samostatné Poľnohospodárske družstvo Liptovské Revúce, ktoré hospodári v pôdno - ekologickom horskom regióne Národných parkov Veľká Fatra (1054,53 ha) a Nízke Tatry (246,8 ha) o celkovej výmere 1301,33 ha. Z tejto výmery je len 15,92 ha ornej pôdy spĺňajúcej podmienky svahovitosti pri dodržaní podmienok erózie pôdy. 1 285,41 ha tvoria TTP, ktoré podľa výskytu biotopov rozdeľujeme viď. tab. 1.

Výrobná oblasť zodpovedá podtypu horských hospodárstiev s absolútnou prevahou plytkých pôd, stredne ťažké, až ťažké so stredným až vysokým obsahom skeletu. Oblasť je charakterizovaná nadmorskou výškou 700 m, svahovitosťou 25-40°, čím sa družstvo zaraďuje do horskej skupiny H1 s celoročným priemerom teplôt 6°C a ročným priemerom zrážok nad 700 mm.

Pre zabezpečenie správneho obhospodarovania sa cez projekty EU zakúpila viacúčelová kosačka Tetrarasant s príslušenstvom mulčovača, zhrňovača, pásovača s dostupnosťou do 45°a viacúčelový voz Tetrarasant s príslušenstvom : samozberací voz, rozmetadlo maštalného hnoja a prepravná vlečka s dostupnosťou do 45°.

Vzhľadom na štruktúru ,druh, typ , rázovitosť a klimatické podmienky hlavným cieľom Poľnohospodárskeho družstva je:

- chov oviec zošľachtená valaška – cca 2300 ks
- výroba 100% ovčích mliečnych výrobkov vo vlastnej mliekárni
- produkcia plemenných baranov a jahničiek na ďalší chov
- chov výkrmových broilerov – 320 000 ks ročne
- kompostovanie hydinového trusu a maštalného hnoja
- zachovanie biodiverzity, ochrana biotopov
- zachovanie a udržanie krajinotvornosti a rázuNárodných parkov

V rastlinnej výrobe nepoužívame priemyselné hnojivá. Pre dosiahnutie kvality trávneho porastu okrem exkrementov zvierat do pôdy zapravujeme kompostovaný maštalný hnoj a kompostovaný hydinový trus

Reprezentujú aj v zahraničí-Riga Food ►

◄ *Družstvo je držiteľom Značky kvality pre ovčí hrudkový syr*

Tab. 1

Charakter flóry:	ha	%
TTP- lúky	214,21 ha	16,46 %
TTP-mezofilné	867,96 ha	66,70%
TTP – sucho a teplomilné	138,69 ha	10,66 %
TTP - vysokohorské	55,22 ha	4,24%
TTP - vlhkomilné	9,33 ha	0,72%
Orná pôda	15,92 ha	1,22%
Celkom:	**1 301,33 ha**	**100,00 %**

rok / kategória	2004	2005	2006	2007	2008
bahnice+ prip.jarky	1896	1821	1845	1811	1804
pl.barany	40	43	41	41	52
aukčné barany	44	30	38	45	31
jahničky	372	327	384	327	329
Celkom:	**2352**	**2221**	**2308**	**2224**	**2216**

Štruktúra podniku:

	THP	ŽV ovce	ŽV hydina	Mechanizácia	Vrátnik –inf.
Muži = 22	-	15	1	3	3
Ženy = 6	3	-	2	-	1

z vlastnej produkcie živočíšnej výroby – 1872 t..Kvalitný porast a kvetenstvo zabezpečujú kvalitný krm, čo sa nesporne prejavuje v kvalite živočíšnych produktov. Ročne potrebujeme 500 t kvalitného sena, 600 t senáže, 400 t kukuričnej siláže a 60 t slamy. Ďalším poslaním RV na našom podniku je dodržiavať zásadné podmienky ochrany pôdy pre rozvoj agroturizmu a zanechať krásu a čistotu prírody aj ďalším generáciám.

Zameranie živočíšnej výroby je orientované na chov oviec v súlade s produkciou rastlinnej výroby a chov hydiny – konkrétne výkrm broilerov, pričom jednorázový zástav je 80 000 ks a chov výkrmových ošípaných.V chove oviec má družstvo dlhoročnú tradíciu, má vybudované materiálno – technologické zabezpečenie chovu, ako aj dodávateľsko-odberateľské vzťahy. V chove oviec je rozhodujúcou zložkou výroby produkcia ovčieho hrudkového syra, respektívne ovčieho mlieka a produkcia jahniat.

Poľnohospodárske družstvo Liptovské Revúce sa zameriava na celoročnú produkciu ovčieho mlieka, ovčieho syra a ovčieho mäsa . Produkujeme jahňatá na Veľkú noc a Vianočné sviatky , ako aj intenzívne jahňatá počas celého roka. Produkciu ovčieho mlieka zabezpečujeme dvoma spôsobmi:

- tradičným salašníctvom a strojovým dojením oviec / ALFA LAVAL 2x24/

Tradičný salaš sa nachádza v lokalite pod Čiernym Kameňom na pastviskách Ploskej a Mogury v nadmorskej výške 1 156 m, bez elektrickej energie. Tu počas letného obdobia je umiestnené šľachtiteľské stádo v množstve 500 ks. V roku 2009 sa nám podarilo predať „z dvora" viac ako 8000 kg syra.

Vstupom Slovenska do EU Poľnohospodárske družstvo začalo využívať poskytované podpory v rámci programov Plánu rozvoja vidieka 2004.2006 a PRV 2007.2013 ako:

- agroenvironmentálne – ochrana poloprírodných a prírodných biotopov na trvalotrávnych porastoch z PRV 2004-2006
- životné podmienky zvierat – chov hydiny
- modernizácia fariem:

1. rekonštrukcia ovčína
2. rekonštrukcia haly na výkrm ošípaných
3. nové zastrešenie prevádzkových objektov (kafilérne zariadenie, vodojem, trafostanice, prevádzková budova)
4. samochodné rozmetadlo maštalného hnoja s príslušenstvom
5. čerpacia stanica na minerálny zvýhodnený olej
6. samochodná kosačka do 45°s príslušenstvom
7. tranzit spĺňajúci hygienické podmienky pre predaj mliečnych výrobkov

- poradenstvo (oboznámenie sa so základnými predpismi ES)

Výnosy za rok 2009 predstavujú hodnotu **1 362 589 €.** V roku 2009 bolo v priemere zamestnaných pracovníkov 28 s produktivitou 48.663 € na zamestnanca , z toho s produktivitou z vlastnej výroby 20 853,75 € a aktíva spolu – 1 847 106 €.

Za našu prácu sme získali hlavne:

TOP 2008 v chove plemena zošľachtená valaška, RIGA FOOD 2009,

ZLATÝ KOSÁK 2008 za kolekciu plemenných jariek, AGROKOMPLEX 2008-II. miesto za kolekciu plemenných jariek, TOP AGRO 2007, Značka kvality SK na výrobky BRYNZDA a OVČÍ HRUDKOVÝ SYR (2009),

Cieľom Poľnohospodárskeho družstva aj naďalej ako priority ostáva zachovanie rázu krajiny, krajinotvornosť a efektívnosť v chove oviec a hydiny. Medzi územia Európskeho významu (Natura) sú v našom chotári zaradené lokality Ostredok, Ploská, Čierny Kameň (154 ha) a rieka Revúca. Územie rieky tvorí zachovalý úsek podhorského toku v úvalovej doline s priľahlými prameniskami a mokraďami, na ktorých sa vyvinula pozoruhodná mokraďová vegetácia zahrňujúca cenné biotopy.

V tomto smere plánuje preskúmať možnosti využitia vlastného vodného zdroja na výrobu elektrickej energie za účelom dosiahnuť sebestačnosť na energetické zdroje a prepracovať podmienky vidieckeho turizmu so špecifikáciou na podmienky a ekonomiku podniku pri využívaní dostupných finančných prostriedkov v rámci štátneho rozpočtu a zdrojov eurofondov.

www.pdliptrevuce.sk

Autor fotografií:
Ing.Slavomír Reľovský, ZCHOK
na Slovensku-družstvo

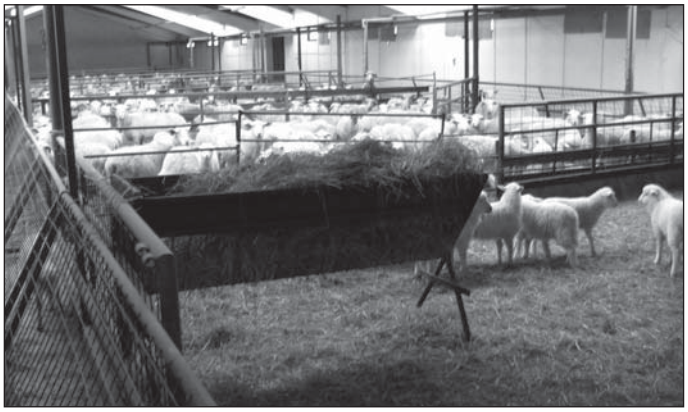

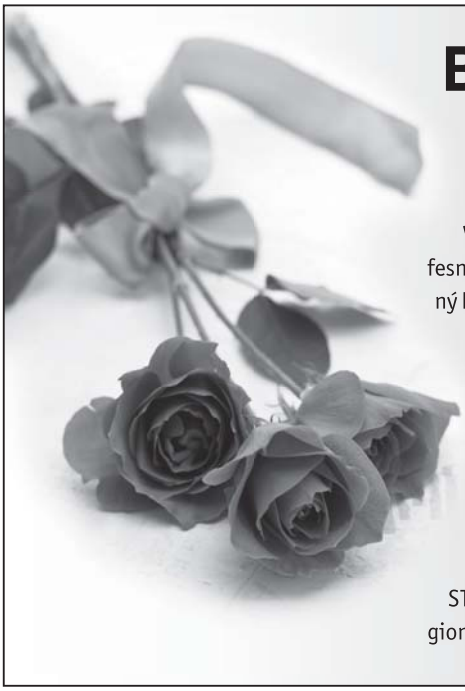

Blahoželáme ...!

50. rokov, Ing. Ľudovít Urbanovský

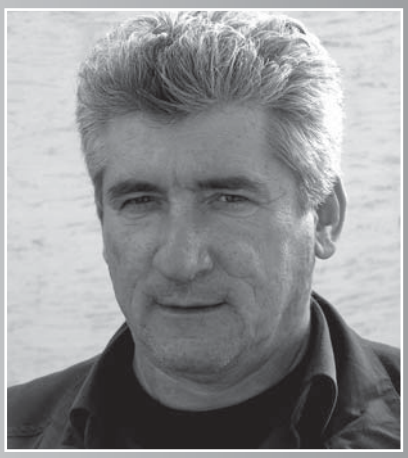

V oblasti rozvoja chovu oviec spolupracuje s profesnými ale aj spoločenskými inštitúciami (ŠVPÚ Dolný Kubín, RVPS Liptovský Mikuláš, Liptovské múzeum Liptovský Hrádok). Pravidelne sa zúčastňuje na regionálnych a celoslovenských podujatiach, ktoré sú spojené s chovom oviec (odborné školenia, OVENÁLIE). Spoločnosť bola aktívnym členom projektu BAČOVA CESTA 2009 a celoslovenských slávností OVENÁLIE 2009 vo Východnej. Pravidelne podporuje slovenské ovčiarstvo v rôznych médiách Slovenský rozhlas, STV, rádio Regina, Zemědelský kalendár 2010, regionálny týždenník MY – Liptov, informačné centrá.

Vážení kolegovia ovčiari,

v piatok 26.3.2010 sa uskutočnila ovčiarska akcia Zo salaša do mesta, ktorú zorganizovala RPPK Považská Bystrica. Na nej naši kolegovia - ovčiari ponúkali jahňací guláš, pečené jahňacie mäsko a jahňacie mäsko na srbský spôsob. Celkovo bolo pripraveného okolo 280 l jahňacieho gulášu, pečená jahňacina z 8 jahňat a dusené zo 7 ks jahňat. Okrem toho tam niektoré salaše /SHR Apoleníková, SHR Beníková, SHR Zúbek Juraj a Bertin, SHR Balušík/ ponúkali aj čerstvý ovčí syr, bryndzu, žinčicu a Ovisfarma s.r.o. a Agrorozkvet s.r.o. robili ochutnávku ovčieho syra.

Oficiálny začiatok bol od 10,00 hod, ale keďže už ľudia chodili, pýtali a guláš bol pripravený, začal sa podávať od 9,45 hod do cca 16 hod, kedy sa minula posledná porcia. Dusená a pečená jahňacinka sa minula oveľa skôr. Takto pripravené mäsko sa podávalo za symbolické ceny - 1 porcia 1,50 EUR. Bola to dohoda ovčiarov, stanoviť primeranú cenu, aby každý mohol ochutnať z takto pripraveného mäska. Okrem toho sme na akcii rozdávali aj letáky o výživných hodnotách tohto mäsa, kde na druhej strane letáku sme uviedli aj recepty na jeho prípravu. Tiež sme pripravili leták s adresami fariem, ako aj telefónnymi číslami fariem, ktoré sa do tohto projektu zapojili.

Tohto podujatia sa zúčastnila aj STV, kde v hlavných správach 26.3. bola z tejto akcie spravená aj reportáž, ktorú si môžete pozrieť na http://stv.livetv.sk/tvarchive//video/video.html?video=50884, bola prítomná aj TA SR, správa je uvedená nižšie. Tiež na akcii robila reportáž aj redaktorka z Obzoru a redaktori z regionálnej iTV Považie.

Ovčiari sa presunuli zo salašov do mesta, ponúkali špeciality

Propagácia konzumácie ovčieho a jahňacieho mäsa, rovnako ako predstavenie výrobkov z ovčieho mlieka boli hlavným cieľom piatkovej (26. 3.) prezentácie ovčiarstva a ovčiarov z okolitých fariem na námestí pred považskobystrickou radnicou. Podujatie nazvané Zo salaša do mesta pripravila po prvý raz Regionálna poľnohospodárska a potravinárska komora (RPPK) v Považskej Bystrici a ovčiarske umenie prišlo predviesť 16 bačov a súkromne hospodáriacich roľníkov z Púchovského, Ilavského a Považskobystrického okresu.

„Okrem ovčieho a jahňacieho mäsa ponúkajú naši farmári aj ovčie syry, ktoré sú vyrobené priamo na salaši, neprechádzajú žiadnou pasterizáciou, rovnako ako bryndza. Ďalej ponúkajú žinčicu, korbáčiky, ale i ovčie klobásy," povedala pre TASR riaditeľka RPPK v Považskej Bystrici Daniela Janíčková s tým, že mnohí ľudia už síce možno počuli o jahňacom mäse, no neochutnali ho. Farmári im to za rozumnú cenu umožnili.

Až nečakane veľký záujem obyvateľov mesta o ovčiarske produkty podľa Janíčkovej utvrdil organizátorov v tom, že podobné podujatia pripravia aj v budúcnosti. „Dáme sa dokopy aj nabudúce a prezentáciu ovčiarstva ponúkneme častejšie aj iným mestám regiónu," dodala Janíčková.

Chcem sa touto cestou poďakovať všetkým, ktorí akoukoľvek formou prispeli k dobrému a úspešnému priebehu tohto podujatia, zvlášť chcem vysloviť poďakovanie **Oľge Apoleníkovej, Anke Benícovej, Janke Balušíkovej, Anke Fraštíkovej, Jurajovi Zúbkovi, Bertinovi Zúbkovi, Robovi Balušíkovi, Eduardovi Janíčkovi a Peťovi Vokelovi** za aktívnu pomoc pri organizovaní akcie a pri varení gulášu a dusení mäsa.

Do akcie prispeli jahňaťom:

Agrodolina, SHR Apoleníková, SHR Balušík, SHR Beníková, SHR Herceghová, SHR Zúbek J, SHR Zúbek Bertin - 2 ks, SHR Balušíková, SHR Vokel, Agrorozkvet, Agrostrážov, SHR Bánovčin, Agromi, Ovisfarma, Agrofarma ČK - 2 ks. Firma Janek s.r.o. piekla 8 ks vlastných jahňat.

Dúfam, že sa nám podarí zorganizovať aj viacej takýchto úspešných podujatí a že sa do takejto propagácie zapoja v budúcnosti všetci ovčiari.

Daniela Janíčková
RPPK Považská Bystrica

Závery zo zahraničnej pracovnej cesty na zasadnutí Pracovnej skupiny pre ovčie a kozie mäso

Ing. Michal Žugec

V dňoch 29.11.-2.12.2009 som sa zúčastnil ako delegát ZCHOK na Slovensku-družstvo na zasadnutí Pracovnej skupiny pre ovčie a kozie mäso na základe pozvania predsedu COPA-COGECA. Cieľom cesty bolo zúčastniť sa zasadania Pracovnej skupiny pre ovčie a kozie mäso a zasadania Poradnej skupiny pre ovčie a kozie mäso COPA – COGECA

Výstupy z rokovania:

- produkcia a spotreba v EÚ: Podľa očakávania dochádza k dlhodobému znižovaniu stavov oviec, ročne je to okolo 5%.

Polovica ovčích stád má 500 ks oviec a viac. Takýto prehľad doteraz nebol, takže nepoznáme trend.

Došlo k miernemu poklesu dovozu z Nového Zélandu, avšak až o 25 % vzrástol ich podiel čerstvého mäsa na úkor mrazeného – okamžite reagujú na pokles domácej produkcie.

Export živých jahniat vzrástol – Libanon a Chorvátsko.

Nemecký delegát sa sťažoval na neexistujúcu spoločnú klasifikáciu jatočných tiel.

Poľská vláda zaviedla počas krízy podporu na chov horských typov oviec (oblasť Tatier) 30 € každý rok.

- spoločná poľnohospodárska politika-budúcnosť

V celej EU pretrváva nedostatok mladých ľudí v poľnohospodárstve. Európska Komisia má do leta 2010 zverejniť komunikáciu (výhľad) na obdobie po roku 2013 (2014-2020). V pracovnom dokumente predloženom predsedníctvu C-C nie je uvedený princíp potravinovej bezpečnosti Európy, čo bude pripomienkované. Podpora živočíšnej výroby bude pokračovať.

Budúca SPP má 4 priority:
- Využívanie prírodných zdrojov
- Udržateľnosť trhu
- Kvalita – budú definované normy (bezpečnosť, welfare)
- Životné prostredie (vplyvy globálneho otepľovania a pod.)

Priame platby budú musieť byť zdôvodnené (tvoria cca 60 % príjmov fariem), slúžia na zabezpečenie chodu fariem. Dôraz by mal byť kladený na ekonomické aktivity, najmä v znevýhodnených podmienkach.

Požiadavky delegátov: musí sa zvýšiť rozpočet (dotácie), pretože poľnohospodárstvo čelí aj novým výzvam – globálne otepľovanie, pričom európske farmy majú rádovo stovky oviec a nemajú možnosť chovať tisíc-hlavé stáda ako v Austrálii, na Novom Zélande a v Argentíne a tak využiť výhody ozajstného veľkochovu.

- hygienické a veterinárne záležitosti:

- identifikácia a sledovateľnosť oviec a kôz

Spoločný návrh maďarskej a slovenskej delegácie na zasadaní Rady Európy 20.11.09, aby sa elektronická identifikácia netýkala jahniat do 12 mesiacov veku, nebol prijatý.

Pripomienky delegátov:

Írsko: Najlepšie výsledky v praxi dosiahli 95 %. Pri krížovej kontrole budú veľké problémy. Nikto nám nevie zaručiť spoľahlivé výsledky. Preto by implementácia mala byť dobrovoľná a ak budú výsledky spoľahlivé a užitočné, každý sa rád pridá.

Nemecko: testy priamo u výrobcu v simulovaných poľných podmienkach preukázali len 60 % spoľahlivosť čítania údajov.
- modrý jazyk:
- promočné akcie a označovanie ovčieho mäsa:

Pripravuje sa úplné prepracovanie princípov, účelom je zjednodušiť byrokraciu a celkový režim. Naďalej bude platiť zásada, že promočná akcia musí byť zameraná na podporu európskeho produktu, nie národného alebo importovaného. Hlavný dôraz bude na využitie synergie medzi štátmi

- medzinárodná konferencia o ovčom mäse:

Konala sa 8. a 9. novembra 2009 v sídle C-C. Dospelo sa k záveru, že chov oviec na celom svete čelí rovnakým problémom:
- Problémy s vlnou
- Strata ziskovosti vedie k poklesu chovu oviec
- Znižuje sa podiel farmárov na celkovom zisku v trhovom reťazci
- Rastú náklady
- Znižuje sa spotreba

Závery:
- prispievame k udržiavaniu životného prostredia
- potrebujeme nové technológie na zvýšenie produktivity
- musíme zahájiť medzinárodnú spoluprácu pri výskume a vývoji
- v rámci medzinárodných rokovaní a globálnom otepľovaní v Kodani musia politici uznať prirodzený charakter poľnohospodárskych emisií.
- Potreba podchytiť mladú generáciu
- Využiť celosvetový trend predaja mäsa bez kostí
- Zdôrazňovať výhody jahňaciny

- Informácia o pracovnej konferencii o vlkoch

Konferencia o vplyve vlkov na chov oviec sa konala v Slovinsku, zúčastnil sa jej taliansky delegát. Problémy sú rovnaké v celej Európe – hlavne boj s environmentalistami. Počet vlkov rastie. Všade je veľká byrokracia pri dokazovaní či škody naozaj spôsobil vlk, náhrada nepokrýva straty, nehovoriac o následných škodách (splašené stádo, strata mliekovosti), problémy sú s likvidáciou zvyškov oviec. Ďalšia konferencia bude na jar, miesto ešte nie je určené.

Zasadanie Poradnej skupiny pre ovčie a kozie mäso

1 - Modrý jazyk – momentálne prebieha vyhodnocovanie vakcinačnej kampane z rokov 2007-2008. Vykonalo sa 14 kampaní, z toho 12 bolo spolufinancovaných EU a 2 neboli (Veľká Británia - nepožiadala). Prezentácia bude k dispozícii po ukončení vyhodnocovania, výsledky sú však pozitívne, počet výskytov v roku 2009 bol len 10 % v porovnaní s rokom 2008. Zásluhu na tom má zrejme vakcinácia, spolu s prirodzenou imunitou. Pripravuje sa harmonizovaná politika všetkých členských štátov, pretože teraz má každá krajina iný prístup (zákaz presunov, vakcinácia,...). Hrozí prenos kmeňa BTV4 z Afriky, ktorý už raz bol v Španielsku zlikvidovaný.

2 - Situácia na trhu – pri prezentácii stavov chýbali údaje za rok 2008 za Slovensko, Česko a Dánsko. Slovensko a Česko vraj nedodali údaje do Eurostatu, alebo ich dodali neskoro – je to opakovaná situácia a nerobí nám to dobré meno.

Pripomienky delegátov: prezentované cenu nezodpovedajú skutočnosti, niekto udáva cenu od výrobcu, niekto od spracovateľa, neexistuje jednotná klasifikácia jatočných tiel.

Na zasadanie skupiny pre plánovanie (Forecasting group) prišlo len 8 z 22 delegátov (nikto zo Slovenska), potom aj takéto správy nemajú silnú vypovedaciu hodnotu.

3 - Medzinárodná konferencia o ovčom mäse – prezentáciu vykonal účastník, Manuel Costa. Bolo to prvé celosvetové stretnutie tohto druhu. I keď máme rozdielne obchodné záujmy, naše ciele sú rovnaké. Musí dôjsť k presunu od tradičných balení k baleniam už vykosteného mäsa, čím sa pritiahne pozornosť mladšej generácie. Zároveň musí prebiehať masívna informovanosť o vlastnostiach ovčieho mäsa. Negatívny vplyv majú aj médiá, ktoré poukazujú na prispievanie poľnohospodárstva ku globálnym zmenám podnebia. Majú určite aj pravdu, napr. keď v Brazílii klčujú dažďové pralesy aby tam mohli chovať hovädzí dobytok, to však nie je prípad Európy. Zmena podnebia prináša aj ďalšie výzvy – šľachtenie nových plemien. Na prípadnú ďalšiu komunikáciu s chovateľmi oviec mimo Európu bola ustanovená úlohová skupina pod vedením Manuela Costu.

4 - Promočné akcie – ich význam bude narastať, musia však trvať dlhšie, 2-3 roky, aby sa dali naozaj vyhodnotiť. Označovanie ovčieho mäsa by malo byť dostatočne zreteľné, aby naši zákazníci kupovali mäso vyprodukované v Európe. Spotreba klesá, mladá generácia si zatiaľ cestu k jahňacine nenašla - výnimkou je rozrastajúca sa moslimská populácia v Európe. Vlani nebolo z rozpočtu promočných akcií EU vyčerpaných približne 5 milión EUR.

5 - EDI – Prezentácia za Eu-

rópsku Komisiu – Uwe Sprengler – EID bola na programe rokovaní Rady tohto roku 3 krát. Problém je v tom, že neexistuje jednota medzi štátmi, niektoré štáty chcú EID dobrovoľnú, niektoré štáty chcú určité obmedzenia a niektoré štáty žiadajú dodržať stanovené termíny.

Niektoré štáty už majú označení nasledovné percentá z celkového stavu oviec:

Španielsko – 60 %
Holandsko – 50 %
Francúzsko – 10 %
Cyprus – 60 %

Lukáš Visek (DJ AGRI) – existuje veľa možností ako farmárom uhradiť náklady vzniknuté v spojitosti s implementáciou EID. Najvhodnejšie je financovanie cez programy rozvoja vidieka, prípadne de minimis. Musia byť pri tom splnené podmienky úhrady skutočne vzniknutých nákladov z dôvodu zavedenia nových štandardov s výrazným dopadom na ekonomiku, bude to rovnaká sadzba, degresívna v priebehu 5 rokov, pričom maximálna platba na hospodársku jednotku nesmie prekročiť 10 000 €. Skonštatoval, že podľa jeho vedomostí sa už väčšina vlád rozhodla akým spôsobom bude pomáhať pri financovaní EID.

Pripomienky delegátov:

Podľa Nemecka je povinné zavedenie EID porušením legislatívy EU a dajú podnet na európsky súd.

Shetlandy – majú zavedenú perfektnú identifikačnú schému, EID je krok späť. Ich ovce majú malé uši, z ktorých budú ťažšie značky strácať a budú tým trpieť aj zvieratá. Iné zvieratá ako ovce sa tam neudržia a hrozí zánik ich historického dedičstva.

Írsko – presnosť EID je zatiaľ v rozmedzí 60-95 %. Ich momentálny systém sledovateľnosti jedincov je omnoho presnejší.

Maďarsko – nesúhlasí s hranicou 600 000 ks, nemá to logickú oporu pri sledovaní šírenia nemocí, čo je hlavný dôvod zavedenia EID.

Škótsko – z ich štúdie vyplýva dodatočné zaťaženie každej jednej ovci 30 € (EID, hardware, software)

Predsedajúci z časových dôvodov ukončil diskusiu k tomuto bodu so záverom, že všetci prítomní zástupcovia majú jednomyseľný odpor voči povinnému zavedeniu EID.

Uwe Sprengler s úsmevom sebe vlastným predniesol rozhodnutie Európskej Komisie:

- Z hľadiska technológie boli výsledky pilotného projektu v Nemecku sľubné a technológia sa neustále zdokonaľuje
- Z hľadiska nákladov je k dispozícii veľa nástrojov finančnej pomoci
- Systém bude od 1. januára 2010 zavedený !! V určitom okamihu bude fungovať a záleží na každom z nás či prispeje k tomu aby to bolo čím skôr.
- Rozhodnutie Komisie teda bolo už pripravené bez ohľadu na pripomienky COPA-COGECA na nepripravenosť tohto projektu.

Správa o činnosti úradu plemenných kníh oviec a kôz za rok 2009

Ing. Július Šutý
ZCHOK na Slovensku-družstvo

Zväz chovateľov oviec a kôz na Slovensku- družstvo, so sídlom v Banskej Bystrici, ako uznaná chovateľská organizácia je poverená vedením plemenných kníh oviec a kôz.

Každá plemenná kniha má dva oddiely, hlavný oddiel A(plemenná kniha – ďalej PK), v ktorom sú evidované čistokrvné plemenné ovce a kozy a príloha PK (oddiel B-Plemenný register –ďalej PR), v ktorom sú evidované kríženec našich uznaných a povolených plemien. Vedenie plemenných kníh sa riadi štatútom PK schváleným predstavenstvom ZCHOK.

Do plemennej knihy možno zapísať zvieratá, ktoré spĺňajú podmienky uvedené v štatúte PK a chovateľ pošle na ZCHOK vyplnenú prihlášku do PK. Týmto sa zaväzuje dodržiavať podmienky uvedené v štatúte PK. Po poslaní prihlášky do PK je chov zaevidovaný pod vlastným registračným číslom.

V nasledujúcich tabuľkách uvádzame na porovnanie počty oviec a kôz zapísaných v PK k 31.12.2009 a v rovnakom období predošlého roku a počty novozapísaných oviec a kôz za r. 2009.

Ovce

	Všetky zapísané			Z toho žijúce			Počet chovov v PK
	bahnice	barany	spolu	bahnice	barany	spolu	
k 31.12.2008	113852	8936	122788	40138	2202	42340	118
k 31.12.2009	117150	9031	126181	38599	2017	40616	117
+-	+ 3298	+ 95	+ 3393	- 1539	- 185	- 1724	–

Kozy

	Všetky zapísané			Z toho žijúce			Počet chovov v PK
	kozy	capy	spolu	kozy	capy	spolu	
k 31.12.2008	825	168	993	345	74	419	20
k 31.12.2009	2362	243	2605	807	87	894	22
+-	+ 1537	+ 75	+ 1612	+ 462	+ 13	+ 475	–

K 31.12.2009 sme evidovali v plemenných knihách spolu 40616 ks žijúcich oviec (v porovnaní s minulým rokom pokles o 1724 ks). Dôvodom tohto poklesu bol zánik niektorých stád resp. ich predaj mimo kontrolu úžitkovosti., ďalším dôvodom je, že naši chovatelia sa začali viacej orientovať na kvalitu. Pri bonitáciách oviec požadovali od šľachtiteľov ZCHOK prísnejšiu selekciu bahníc zapísaných v PK(t.j. ponechať v PK len bahnice spĺňajúce podmienky potencionálnych matiek plemenného potomstva.

K 31.12.2009 sme evidovali v plemenných knihách spolu 894 žijúcich kôz (v porovnaní s minulým rokom nárast o 475 ks). Výrazný nárast bol spôsobený tým, že konatelia najväčšieho chovateľa kôz na Slovensku,

firmy ABEL PLUS s.r.o., Podvysoká požiadali o obnovenie registrácie chovu v plemennej knihe.

Pre chov oviec vedieme v súčasnosti 17 plemenných kníh a to pre plemená askánske merino, berrichone du cher, bergschaf, cigája, charollais, ile de france, romney marsh, lacaune, merino, nemecká čiernohlavá, oxford down, romanovská, suffolk, texel, pôvodná valaška, východofrízska ovca a zošľachtená valaška.

Pre chov kôz vedieme 3 plemenné knihy a to pre plemená biela koza krátkosrstá, hnedá koza krátkosrstá a búrska koza.

Registrácia nových chovov do plemennej knihy sa vykonáva na základe rozhodnutia šľachtiteľskej rady pri ZCHOK. V r. 2009 bolo zaregistrovaných 8 nových chovov oviec a 3 nové chovy kôz.

Podrobné registre chovov plemenných oviec a kôz nájdete na www.zchok.sk/p-suty.doc.

*Podrobnejšie informácie nájdete na **www.zchok.sk***

Z á p i s n i c a z náhradnej členskej schôdze Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku – družstvo konanej dňa 18. marca 2010 v Liptovskom Hrádku

Prítomní: podľa prezenčnej listiny
Overovatelia: Ing. Ľubomír Kulla
p. Rozália Holešová
Zapisovateľka: Zdeňka Selecká

Členská schôdza sa konala v Kultúrnom dome v Liptovskom Hrádku. Členskú schôdzu otvoril a viedol predseda ZCHOK Ing. Jozef Eštočin.

Vzhľadom k tomu , že v pôvodne stanovenom čase o 9,30 hod. nebola členská schôdza uznášaniaschopná, konala sa podľa pozvánky predstavenstva družstva v zmysle ust. § 239 odst. 8 zvolaná náhradná členská schôdza, ktorá je v zmysle uvedeného ustanovenia Obchodného zákonníka schopná uznášať sa bez ohľadu na počet prítomných členov.

Po zahájení členskej schôdze bol z pléna podaný návrh, aby sa v rokovaní VČS pokračovalo v nezmenenom programe s tým, že sa presunú body jednania 7. a 8. nasledovne:

1/ Otvorenie
2/ Voľba mandátovej, volebnej a návrhovej komisie
3/ Správa predstavenstva o činnosti a hospodárskom výsledku ZCHOK za r. 2009
4/ Správa predsedu kontrolnej komisie za rok 2009
5/ Návrh rozpočtu a hlavné úlohy pre rok 2010
6/ Návrh zmeny stanov ZCHOK na Slovensku – družstvo
7/ Diskusia
8/ Voľba orgánov P ZCHOK a kontrolnej komisie
9/ Návrh na uznesenie a jeho schválenie
10/ Záver

Ing.Pánik mal pripomienku , že zmena programu by nemala byť v náhradnej VČS .

Vzhľadom k tomu, že sa nejedná o zmenu programu, ale len presunutie dvoch bodov VČS medzi sebou, VČS tento program jednania jednomyseľne schválila.

K bodu 2/ Voľba mandátovej, volebnej a návrhovej komisie a overovateľov zápisnice

Predseda predstavenstva navrhol spôsob voľby do orgánov ZCHOK tajným hlasovaním. Predseda mandátovej komisie oznámil počet prítomných členov: 107 členov, čo predstavuje 38% účasť. Za návrh hlasovalo 107 členov. Návrh na spôsob hlasovania bol členskou schôdzou schválený.

Predseda navrhol zloženie **mandátovej komisie,** ktorá bude pracovať v nasledovnom zložení: predseda - In g. Milan Páltik, členovia - Bc. Ján Medveď, p. Tibor Grandtner

Mandátová komisia bola jednomyseľne schválená.

Predseda navrhol zloženie **volebnej komisie** nasledovne : predseda - Ing. Jozef Sališ, členovia- p. Ružena Antalová, Ing. Rudolf Bobček, Ing. Štefan Pánik, p. Vladimír Murín

Volebná komisia bola jednomyseľne schválená.

Predseda navrhol zloženie **návrhovej komisie** nasledovne: predseda - Ing. Zuzana Teplická, členovia - p. Dano Brodnianský, Ing. František Kurilla

Návrhová komisia bola jednomyseľne schválená.

K bodu 3/ Predseda P ZCHOK Ing. Jozef Eštočin predniesol správu o činnosti predstavenstva ZCHOK a hospodárskom výsledku ZCHOK za rok 2009.

/ príloha č. 1 /

K bodu 4/ Predseda KK Ing. Július Habovštiak predniesol správu kontrolnej komisie o činnosti KK za rok 2009

/ príloha č.2 /

K bodu 5/ Predseda P ZCHOK predniesol návrh rozpočtu ZCHOK na rok 2010 s tým, že v príjmovej časti k dnešnému dňu nepoznáme výšku dotácií z MP SR. Doporučil preto VČS prijať návrh rozpočtu na svojom prvom zasadnutí predstavenstva ZCHOK po rozhodnutí o výške dotácií. Predseda zároveň oboznámil VČS s hlavnými úlohami ZCHOK na r. 2010, ktoré sú uvedené v správe predsedu.

K bodu 6 / p. Janíček predniesol návrh zmeny stanov ZCHOK

Článok II.
V bode:
4. Družstvo vykonáva tieto hlavné činnosti :
Doplniť:
- propagácia a reklama produkcie z chovu oviec a kôz /ovčie a kozie mäso, výrobky z ovčieho a kozieho mlieka /

Článok V.
Povinnosti členov:
Doplniť:
e) napomáhať pri organizovaní chovateľských akcií a pomáhať pri propagácii **produkcie z chovu oviec,** nových systémov výroby a využitia produktov

Článok VII.
Štruktúra orgánov družstva
Záujmovými jednotkami sú:
D) Odborné sekcie **a kluby**
A. Členská schôdza
4. Do pôsobnosti členskej schôdze výlučne patrí najmä:
c) zriaďovanie sekcií **a klubov**
g) **voľba a odvolávanie predstavenstva a revíznej komisie**
k) Odchodom členskej organizácie zo ZCHOK stráca zástupca tejto členskej organizácie nárok na mandát v orgánoch ZCHOK.
l) Do volených orgánov ZCHOK za členskú organizáciu môže byť zvolený len jeden zástupca.

B) P r e d s t a v e n s t v o
zmeniť
3. Funkčné obdobie predstavenstva je **štyri** roky.
h) Voľba predsedu a podpredsedu družstva, menovanie predsedov a členov odborných sekcií **a klubov**
n/ cez sekcie **a kluby** dáva návrhy na pripomienkové konanie v legislatíve

C) K o n t r o l n á k o m i s i a
3. Funkčné obdobie kontrolnej komisie je **štvorročné**. Člen kontrolnej komisie nemôže byť členom predstavenstva.
Doplniť

D) Sekcie a kluby

1. Družstvo si pre prehĺbenie odbornosti v riadení zriaďuje odborné sekcie **a kluby** pre jednotlivé záujmové okruhy. O ich zriadení rozhoduje členská schôdza na návrh predstavenstva, ktoré aj ich činnosť riadi a koordinuje.
2. Do jednotlivých sekcií **a klubov** môžu byť menovaní mimo špecialistov členských organizácií aj špecialisti z nečlenských organizácií.
3. Činnosť sekcie **a klubov** riadi predseda, ktorého menuje predstavenstvo družstva. Spravidla je členom predstavenstva a je volený zo zástupcov členských organizácií. Funkčné obdobie sekcie sú **štyri** roky.
4. Sekcia **a kluby** sa schádza podľa potreby, najmenej však dvakrát ročne. Zaisťuje špecializovanú odbornú a legislatívnu činnosť družstva.
5. **Do sekcie patrí samostatný šľachtiteľ, ktorého úlohou je plniť úkony vyplývajúce s plemenárskej činnosti.**

Šľachtiteľa menuje a odvoláva na návrh riaditeľa predstavenstvo.

E) Správny útvar

Riaditeľ

doplniť

- nesmie byť predsedom sekcii, klubov, šľachtiteľskej rady a výberovej komisie

Pripomienky k predneseným zmenám stanov:

p.Kunrád - navrhuje , keď sa majú stanovy schvaľovať aby boli pripravené v písomnej podobe pre každého člena a nie takto, že bude pracovník čítať a nikto nevie o čo ide žiada stanovy neschváliť.

p. Michalík vzniesol pripomienku, že stanovy so zmenami mali byť pripravené dopredu a predložené

VČS prijala pripomienky p. Kunráda a p. Michalíka a dobudúcna zabezpečí v prípade zmien stanov informáciu v písomnej podobe, ktorá bude predložená členskej základni na rokovanie VČS alebo bude zaslaná spoločne s pozvánkou na VČS, kde zmena stanov bude môcť byť v pripomienkovom konaní členov aj s ich návrhmi prednesená na VČS.

Predsedajúci dal hlasovať za navrhnutú zmenu stanov s výsledkom: z prítomných 107 členov ZCHOK hlasovalo za prijatie zmeny stanov 106 členov a 1 bol proti.

K bodu 7 / Diskusia

V diskusii vystúpil predseda Zväzu poľnohospodárskych družstiev Ing. Milan Mišánik.

Pozdravil rokovanie ZCHOK. Zhodnotil problémy poľnohospodárskej prvovýroby v roku 2009, ktoré pretrvávajú v dôsledku hospodárskej a finančnej krízy dodnes. V závere podal informáciu o priamych platbách pre poľnohospodárov v roku 2010.

p.Reľovský

- navrhuje pomerné regionálne zastúpenie v P ZCHOK

Ing. Kováč

- vyčleniť jedného člena z drobnochovateľov do P ZCHOK
- navrhuje pre zlepšenie finančnej situácie Zväzu príspevok na propagáciu akcii usporiadaných zväzom napr. 0,1 EUR za zatetované zviera a pod.
- navrhuje využiť skúsenosti francúzskych chovateľov, ktorý zastupuje organizácia zabezpečujúca predaj všetkých produktov z chovu
- zverejňovať zápisy z jednaní predstavenstva na stránke ZCHOK a v časopise ZCHOK

Ing. Michalík

– prečo nie je navrhnutá Ing. Dúbravská do P ZCHOK

p. Kováčiková

- navrhuje aby do P ZCHOK bol vždy prizvaný, ako hosť jeden zástupca z drobnochovu
- poďakovala za činnosť KK a zároveň požiadala VČS o zrušenie jej kandidatúry v KK
- pravidelne sa zúčastňujeme Vianočných a Veľkonočných trhov ale stále sú tí istí. Vyzýva chovateľov o širšie zapojenie do týchto akcií.
- kritizovala nízku cenu jahniat , podporovanie 2 bitúnkov , nízka spotreba mäsa a vysoký profit kupujúcich

p. Matiaš

- informoval VČS o činnosti SZCH, zároveň vyzval ZCHOK a SZCH na lepšiu spoluprácu v nastávajúcom období.

p. Rezák

- prečo má byť 4 ročné volebné obdobie a prečo nie sú zápisnice z P ZCHOK uverejnené na webovej stránke

p. Majer R. Slovenská Ľupča

- navrhuje, aby členská schôdza volila verejne predsedu a podpredsedu P ZCHOK
- nového člena by malo schvaľovať P ZCHOK
- rozpočet musí byť schválený VČS . Pokiaľ nemáme uzavretú príjmovú časť doporučujem, aby rozpočet schválilo P ZCHOK
- dobrou propagáciou sú NT baranov / u Ing. Šándora /

p. Roziak

- vyjadril sa k predpisom predaja z dvora, ktoré vidí ako komplikované, kde musí uvádzať číslo OP a adresy kupujúcich jeho produkciu, zaujal stanovisko kritické k práci ZCHOK, plemenárov a veterinárov, ktorí by mali pracovať pre uľahčenie práce chovateľov, vyzval ZCHOK pre lepšiu spoluprácu s členskou základňou a žiadal lepšie podávanie informácii z vedenia ZCHOK pre jednotlivých členov.
- nerozumel informácii podanej v správe, kde organizácia jedného nákupného trhu stojí ZCHOK cca 3000,- € - komu idú tie peniaze

p. Makan

- ZCHOK by mal prejednať ceny jahniat
- kritizoval ceny plemenných baranov ako vysoké, navrhuje kompromis / solidaritu / predávajúcich a kupujúcich

p. Michalík

- pozdravil rokovanie VČS v mene vedenia SZCH
- označovanie dvoma ušnými známkami je naháňanie peňazí plemen. službám
- vyšetrovanie na paternitu – chovateľ musí znášať rozhodnutia inštitúcií
- Ing Michalík sa vzdáva kandidátky v Kontrolnej komisii buď v prospech Ing. Dúbravskej alebo Ing.Kováča
- oznámil, že sa vzdáva všetkých funkcií v SZCH

p. Janíček PD Košeca

- kritizoval činnosť OVODu v Banskej Bystrici , navrhuje ho zrušiť a dať jeho úlohy ZCHOK
- kritizoval predaj jahniat pod cenu od niektorých chovateľov, chovateľom vytýka nejednotnosť pri predaji produkcie .

p. Hudoba

- žiadal informáciu o dotáciách na ovce pri navyšovaní stavov

p. Černák

- kritizoval vysoké platy zamestnancov
- jeden pracovník zo ZCHOK by sa mal v sezóne venovať predaju jahniat a syra

p. Urbanovský

- vyjadril sa k cenám jahniat
- na VČS pozývať zástupcov inštitúcií s ktorými chovatelia spolupracujú / plemenári, veterinári , PPA PVPS/
- navrhol zaradovať chovateľské akcie do kalendára ZCHOK
- poďakoval všetkým , ktorí sa zaslúžili o priebeh OVENÁLIÍ
- informoval o projekte „ Bačova cesta „
- poďakoval predstavenstvu ZCHOK za minuloročnú prácu

Týmto bola diskusia ukončená . K jednotlivým diskusným príspevkom predseda ZCHOK podal vysvetlenie . Prvé zasadanie P ZCHOK sa bude diskusnými príspevkami zaoberať . Podnetné návrhy bude využívať v ďalšej svojej činnosti,

Ing. Habovštiak vysvetlil pripomienky týkajúce sa 3000 EUR , čo predstavuje výšku nákladov, keby sa trh financoval a organizoval podľa agentúrnych cenníkov a v deň pracovného voľna.

K bodu 8 / Predseda volebnej komisie Ing. Jozef Sališ prečítal návrhy na voľby na predstavenstvo a kontrolnú komisiu a vysvetlil postup pri vyplňovaní volebných lístkov

Na základe obdržania návratok na kandidátov do orgánov ZCHOK, ktoré boli zaslané spolu s pozvánkou na VČS, bola navrhnutá kandidátka do predstavenstva ZCHOK a kontrolnej komisie ZCHOK nasledovne:

1/ Peter Beličák
2/ Peter Bernát

3/ Jozef Eštočin
4/ Juraj Hreha
5/ Eduard Janíček
6/ Patrik Keľo
7/ Július Kišák
8/ Anton Kocúrko
9/ Jozef Kováč
10/ Anna Kováčiková
11/ Ľubomír Kulla
12/ František Kurilla
13/ Milan Margetín
14/ Ján Medveď
15/ Jozef Mičuch
16/ Igor Nemčok
17/ Milan Páltik
18/ Ľubomír Porubiak
19/ Rudolf Rezák
20/ Jaroslav Roziak
21/ Július Šándor
22/ Radoslava Šťastná
23/ Zuzana Teplická
24/ Ján Trčán
25/ Ľudovít Urbanovský

Kontrolná komisia
1/ Dušan Antalík
2/ Ján Čan
3/ Július Habovštiak
4/ Ján Makan
5/ Milan Múčka

Volebná komisia sa odobrala do volebnej miestnosti a pripravila kandidátky do Predstavenstva a KK - volebné lístky.

Ďalej prebiehal akt volieb, kde každý člen ZCHOK dostal hlasovací lístok, v ktorom zakrúžkoval ním navrhnutých kandidátov do Predstavenstva maximálne v počte 13 a do KK maximálne 3.

Po ukončení volieb bolo sčítavanie hlasovacích lístkov s nasledovným výsledkom:

Predseda volebnej komisie Ing. Jozef Sališ prečítal výsledky hlasovania, kde do predstavenstva ZCHOK boli zvolení nasledovní kandidáti s uvedením počtu hlasov:

Predstavenstvo :
1/ Milan Margetín 74 hlasov
2/ Peter Bernát 66 hlasov
3/ Anna Kováčiková 62 hlasov
4/ Eduard Janíček 61 hlasov
5/ Patrik Keľo 59 hlasov
6/ Jaroslav Roziak 56 hlasov
7/ Jozef Eštočin 55 hlasov
8/ Július Šándor 55 hlasov
9/ Ľubomír Kulla 53 hlasov
10/ Igor Nemčok 53 hlasov
11/ Ľudovít Urbanovský 51 hlasov
12/ Zuzana Teplická 42 hlasov
13/ Ľubomír Porubiak 34 hlasov

Za náhradníkov do predstavenstva boli zvolení:
1/ Milan Páltik 33 hlasov
2/ Jozef Kováč 31 hlasov

Do Kontrolnej komisie boli zvolení nasledovní kandidáti s uvedeným počtom hlasov:
1/ Július Habovštiak 77 hlasov
2/ Dušan Antalík 73 hlasov
3/ Ján Makan 49 hlasov

Za náhradníka do KK bol zvolený:
1/ Milan Múčka 36 hlasov

Nové P ZCHOK sa odobralo do volebnej miestnosti , kde si zvolilo zo svojich radov predsedu a podpredsedu P ZCHOK. Za predsedu bol zvolený s počtom hlasov 8

Ing. Igor Nemčok. A za podpredsedu jednomyseľne p. Eduard Janíček.

Predsedom kontrolnej komisie sa stal Ing. Július Habovštiak .

Predseda volebnej komisie vyhlásil výsledky volieb VČS.

K bodu č. 9 / Návrh na uznesenie z VČS ZCHOK konanej dňa 18.3.2010 v Liptovskom Hrádku predniesol Ing. Kurilla

U Z N E S E N I E

z náhradnej Členskej schôdze ZCHOK, konanej dňa 18.3.2010 v Liptovskom Hrádku

A Členská schôdza berie na vedomie:
1/ Správu o činnosti ZCHOK za rok 2009
2/ Správu kontrolnej komisie za rok 2009

B. Členská schôdza schvaľuje:
1/ Program VČS
2/ Hospodársky výsledok za rok 2009 vo výške 524 EUR
3/ Návrh rozpočtu ZCHOK pre rok 2010 podľa skutočnosti roku 2009
4/ Zmenu stanov družstva ako boli prednesené p. Janíčkom
5/ Správu mandátovej komisie

C. Členská schôdza volí:

Mandátovú komisiu v zložení :
1/ Bc. Ján Medveď
2/ Ing. Milan Páltik
3/ p. Tibor Grandtner

Volebnú komisiu v zložení :
1/ Ing.Jozef Sališ
2/ p. Ružena Antalová
3/ Ing. Rudolf Bobček
4/ Ing. Štefan Pánik
5/ p. Vladimír Murín

Overovateľov zápisnice:
1/ Ing.Ľubomír Kulla
2/ p. Rozália Holešová

Členov predstavenstva družstva:
1/ Ing. Igor Nemčok - predseda
2/ p. Eduard Janíček - podpredseda
3/ Doc.RNDr. Milan Margetín, PhD.
4/ Ing. Peter Bernát
5/ p. Anna Kováčiková
6/ MVDr. Patrik Keľo
7/ p. Jaroslav Roziak
8/ Ing. Jozef Eštočin
9/ Ing. Július Šándor
10/ Ing. Ľubomír Kulla
11/ Ing. Ludovít Urbanovský
12/ Ing. Zuzana Teplická
13/ Ing. Ľubomír Porubiak

Náhradníkov predstavenstva:
1/ Ing. Milan Páltik
2/ Ing.Jozef Kováč

Členov kontrolnej komisie družstva:
1/ Ing. Július Habovštiak - predseda
2/ MVDr. Dušan Antalík
3/ p. Ján Makan

Náhradník kontrolnej komisie:
1/ Milan Múčka

D. Členská schôdza ukladá:
Na úrovni Predstavenstva ZCHOK – družstvo na Slovensku:

1/ Zabezpečiť upresnenie rozpočtu pre rok 2010 po obdržaní výšky dotácií a upravený rozpočet zverejniť v časopise a na webovej stránke
2/ Zabezpečiť plnenie hlavných úloh počas roka 2010
3/ Pripomienky z Členskej schôdze prejednať a zabezpečiť ich realizáciu na najbližšom Predstavenstve
4/ Vykonať zmenu zápisu v Stanovách ZCHOK - družstva,
5/ Zabezpečiť, resp. zúčastniť sa pri zabezpečovaní akcií OVENÁLIE , NT 2010, Agrokomplex Nitra, stretnutie ovčiarov na Demetra, Medzinárodné majstrovstvá v strihaní oviec
6/ Organizovať školenia pre bačov a valachov
7/ Zabezpečiť plynulý tok informácií o činnosti ZCHOK cestou elektronických médií a časopisov
8/ Navýšiť čiastku na propagáciu ovčiarstva podľa možností rozpočtu na r.2010
9/ Zabezpečiť aktualizované Stanovy ZCHOK na webovej stránke ZCHOK
10/ Uverejniť zápisy zo zasadnutí predstavenstva a jeho program na webovej stránke

Na úrovni členskej základne:

1/ Členom ZCHOK platiť členské príspevky
2/ Prispievať článkami do časopisu Chov oviec a kôz zo života chovateľov

V Liptovskom Hrádku, dňa 18. 3. 2010

K bodu 10/ ZÁVER

Týmto bola VČS ukončená

V Liptovskom Hrádku, 18. 3. 2010

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

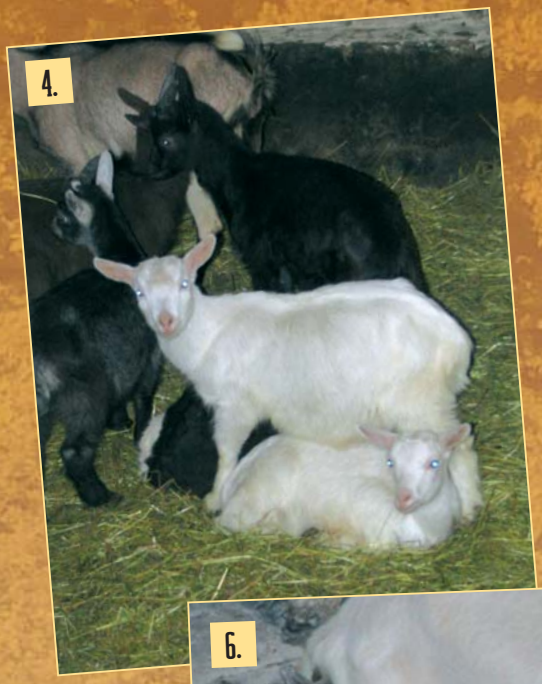

Ján Reľovský,Podolínec

ROGUS s.r.o

SÚŤAŽNÉ FOTOGRAFIE

SHR M.Angelovičová,Kamenica